

En barndom med ekstra vekt

Tre unge jenters fortellinger om overvekt

Anne Cathrine Mork Wik

Institutt for sykepleievitenskap og helsefag

Seksjon for helsefag

UNIVERSITETET I OSLO

2009

FORORD

Mitt masterprosjekt er med dette slutført. Dette er en dag jeg har sett frem til med glede. Selv om det av og til har føltes som en lang og tung veg å gå, har den også vært fylt med mange inspirerende og spennende stunder. Jeg har fått større innsikt og utvidet min kunnskap på et område jeg er interessert i, og jeg har også lært mye om meg selv.

Det har vært mulig å gjennomføre dette masterprosjektet takket være flere personer som jeg ønsker å rette en takk til.

For det første vil jeg takke de tre fantastiske ungdommene som sa **ja** til å være med i studien min, og som sjenerøst delte sine tanker, opplevelser og erfaringer med meg. Med dyp respekt, uten dem hadde ikke denne studien blitt til.

Tusen takk til min positive og engasjerte veileder, Reidar Säfvenbom, som hadde tro på prosjektet mitt og har fulgt meg hele vegen frem til målet.

Jeg vil også takke Marit Hem og Elisabeth Fransson som ledet meg inn i den interaksjonstiske analyseverdenen.

Tusen takk til Siri og Ingunn for innsiktsfulle innspill i sluttspurten av skrivearbeidet, og til Tove og Liv Hege for inspirerende samtaler og mye latter på ”lesesalen” det siste halve året.

Jeg vil takke mamma og pappa for at dere er så positive, engasjerte og fulle av omsorg, og Unni og Anne som alltid stiller opp enten det er som barnevakter eller gode samtalepartnere. Takk også til gode venner som har støttet og oppmuntret meg gjennom hele prosessen. Jeg er heldig som har dere!

Sist men ikke minst, tusen takk til deg Geir, for positiv og kjærlig støtte, for at du aldri mister troen på meg og for uvurderlig hjelp med korrekturlesing etc. Og tusen takk til Marthe Sofie, Nikolai og Sunniva: **dere gjør meg glad hver eneste dag.**

Horas non numero nisi serenas

Oslo, September 2009-09-09

Anne Cathrine

SAMMENDRAG

Formål: Formålet med studien er å bidra til ny forståelse av hvordan det er for unge overvektige å vokse opp i dagens samfunn. Ved å utforske deres opplevelser og erfaringer ønsker jeg å få frem kunnskap om hvordan mening skapes og selvet konstrueres i interaksjon med nære relasjoner og den kulturelle og samfunnsmessige konteksten deltagerne beveger seg i. Problemstilling er: Hvordan kan man forstå unges opplevelser og erfaringer med å vokse opp som overvektig i det moderne samfunn?

Teori: Studien er rammet inn av Georg Herbert Meads teori om symbolsk interaksjonisme. Både forskningsdesign og analyse er inspirert av Meads ide om at selvet blir til gjennom sosial samhandling. En antakelse i studien er at meninger og strategier om det å være overvektig også oppstår og utvikler seg i et dialektisk samspill mellom individ og samfunn. Ungdommenes erfaringer drøftes derfor ytterligere i en kulturell fortolkningsramme.

Metode: Forskningsdesignet er fortolkende og baseres på kvalitative, semi-strukturerte intervjuer. Deltagerne er tre 13 år gamle jenter. De ble rekruttert fra overvektsprosjektet ”Stor og AKTIV” som er et samarbeidsprosjekt mellom Ullevål sykehus og Norges Idrettshøgskole. Jeg har lagt til grunn et interaksjonistisk perspektiv på meningsinnholdet og kunnskapsproduksjonen i intervjuene.

Resultater: Studien viser hvordan unge overvektige ønsker å fremstille seg selv som sterke individer med kontroll over egne liv. I dette arbeidet benyttes forskjellige strategier. Preget av samfunnets sterke signaler om overvekt som noe uønsket tar de på seg ansvar for kroppen sin. Samtidig protesterer de både mot å bli gjort ansvarlig og mot de rådende idealer. Deres erfaringer kan forstås som sammenvevd i den kulturelle konteksten og de normer og verdier som følger med denne. Ungdommene orienterer seg i stor grad mot omgivelsene og omgivelsenes reaksjoner på deres handlinger, hvor deres identitet som overvektig skapes i et sosialt samspill. Dette viser hvordan overvekt kan sees på som et flytende, relasjonelt og kontekstavhengig fenomen. Deltagerne påvirker og skaper sin livshistorie, men dette skjer innefor gitte rammer. De unges budskap er et ønske om å bli sett for den de er bak den overvektige kroppen.

Forståelse av de overvektige ungdommenes erfaringsperspektiv vil kunne bidra til et bedre tilbud til denne gruppen.

SUMMARY

Purpose: The purpose of this study is to contribute to new conceptions of how overweight youth experience growing up in today's society. By studying their experiences and personal stories I wish to capture how meaning is created and how the participants' self is constructed through close interaction with others as well as their cultural and social context. The research question is: How can we understand young people's experiences of growing up as overweight in the modern society?

Theory: The conceptual framework for the study is Georg Herbert Mead's theory about symbolic interactionism. Both the research design and analysis are inspired by Mead's idea that the self is formed through social interaction. One assumption in the study is that meanings and strategies with respect to obesity are created and developed in a dialectic interaction between the individual and the society. The experiences of the young participants are therefore further interpreted in a cultural framework.

Method: The research design is interpretive and based on qualitative, semi-structured interviews. The participants are three 13 years old girls. They were recruited from "Large and Active," a joint project on obesity between Ullevål University Hospital and the Norwegian School of Sport Sciences. I use an interactionist perspective on the content of meaning and knowledge production in the interviews.

Results: The study shows how young, overweight people wish to present themselves outwardly – as strong individuals with control over their own lives. They use several strategies to meet this end. Affected by society's signals that obesity is undesirable, they take responsibility for their bodies. At the same time, they protest both against being held responsible and against the reigning ideals. Their experiences can be seen as woven into a context of the surrounding culture and its attending norms and values. The young people largely orient themselves to their surroundings and how others react to them, and identity is created and constructed in a social interplay. This shows how obesity can be seen as a fluid, relational and context-dependent phenomenon. The participants affect and create the self, albeit within given parameters. Their aim is to be seen for who they are, beyond their overweight bodies. Understanding the obese adolescents experiential perspective may contribute to a better care for this group of youth.

INNHALDSFORTEGNELSE

1. INNLEDNING	8
1.1 UTGANGSPUNKT - VALG AV TEMA.....	8
1.2 PROBLEMSTILLING.....	10
1.3 PRESISERING AV PERSPEKTIV	11
1.4 OPPGAVENS OPPBYGNING	11
2. TEORETISK RAMME.....	13
2.1 SYMBOLSK INTERAKSJONISME SOM GRUNNLEGGENDE TEORETISK PERSPEKTIV	13
2.1.1 <i>Selvopfatningens dannelse gjennom sosialisering</i>	<i>13</i>
2.1.2 <i>Selvet.....</i>	<i>14</i>
2.1.3 <i>Gesten.....</i>	<i>15</i>
2.1.4 <i>Bevissthet.....</i>	<i>16</i>
2.1.5 <i>Perspektivtagning, å forstå seg selv gjennom andre</i>	<i>17</i>
2.1.6 <i>Mening</i>	<i>18</i>
2.1.7 <i>Generaliserte andre.....</i>	<i>18</i>
2.2 EKSTRA VEKT I INTERAKSJON MED OMGIVELSENE	19
2.2.1 <i>Historisk tilbakeblikk.....</i>	<i>19</i>
2.2.2 <i>Den moderne kroppen.....</i>	<i>21</i>
2.2.3 <i>Den symbolske kroppen.....</i>	<i>23</i>
2.2.4 <i>Stereotypier</i>	<i>24</i>
2.2.5 <i>Blikket.....</i>	<i>24</i>
2.2.6 <i>Kroppsbildet.....</i>	<i>25</i>
2.3 Å VOKSE OPP MED EKSTRA VEKT	28

2.3.1	<i>Å være ung i det moderne samfunn</i>	29
2.3.2	<i>Ulike perspektiv på hva ungdom er</i>	31
2.3.3	<i>Aktør eller brikke</i>	32
2.3.4	<i>Mestring og marginalisering</i>	34
2.3.5	<i>Identitet</i>	36
3.	PROSESS OG METODE	38
3.1	KVALITATIV METODE	38
3.1.1	<i>Kvalitative metoder i et interaksjonistisk perspektiv</i>	38
3.1.2	<i>Det kvalitative forskningsintervju – med bakgrunn i symbolsk interaksjonsime</i>	39
3.2	REKRUTTERING AV DELTAGERE	41
3.3	FORSKERROLLEN	41
3.3.1	<i>Forforståelse</i>	42
3.3.2	<i>Intersubjektivitet</i>	43
3.3.3	<i>Nærhet og distanse</i>	43
3.4	DATAPRODUKSJON	45
3.4.1	<i>Ungdom som intervjupersoner</i>	45
3.4.2	<i>Observasjon</i>	46
3.4.3	<i>Gjennomføring av intervjuene</i>	47
3.4.4	<i>Intervjusituasjonen</i>	48
3.4.5	<i>Intervju 1</i>	49
3.4.6	<i>Intervju 2</i>	50
3.4.7	<i>Intervju 3</i>	51
3.4.8	<i>Refleksjoner rundt konteksten</i>	52
3.4.9	<i>Transkripsjon av materialet</i>	53

3.5	ETISKE OVERVEIELSER	54
3.5.1	<i>Informert samtykke</i>	54
3.5.2	<i>Å stille spørsmål</i>	55
3.5.3	<i>Å løfte analysene</i>	56
3.5.4	<i>Krav om konfidensialitet</i>	56
3.5.5	<i>Forskerens etiske ansvar</i>	57
3.6	VEIEN INN I ANALYSENE	57
4.	PRESENTASJON OG DRØFTNING AV FUNN	62
4.1	INTRODUKSJON – ”DEN STYGGE ANDUNGEN”	62
4.2	FØRSTEINTRYKK	63
4.3	OM POSISJONERING - BELYST GJENNOM UTSAGNET ”JEG BRYR MEG IKKE”	64
4.4	PERSPEKTIVTAGNING	67
4.5	SOSIAL IDENTITET – UTTRYKT GJENNOM OFFER ROLLEN	74
4.6	STEREOTYPIER - Å VÆRE MEDLEM AV EN STIGMATISERT GRUPPE	75
4.7	OPPRETTHOLDELSE AV SELVBILDET GJENNOM Å SKYLDE PÅ SITUASJONEN	76
4.8	”DE SKULLE BARE VISST HVEM JEG VAR”	80
4.9	”... MEN KROPPEN KOM I VEIEN”	81
4.10	”DET VIKTIGSTE ER Å VÆRE SEG SELV”	84
4.11	”JEG HAR BARE HJULPET MEG SELV, PÅ EN MÅTE”	87
4.12	”DET ER DET INDRE SOM TELLER...”	92
4.13	”SÅ JEG MÅ FØLE MEG LITT SUNN OG SÅNN...”	94
5.	AVSLUTNING	98
5.1	OPPSUMMERING AV FUNN	98

5.2	BETYDNINGEN AV Å UNDERSØKE OVERVEKTIGE UNGE SINE ERFARINGER I ET INTERAKSJONISTISK PERSPEKTIV OG I EN KULTURELL OG SAMFUNNMESSIG FORTOLKNINGSRAMME.....	100
5.3	MIN PROSESS	101
5.4	REFLEKSJON OVER ANVENDT TEORI OG VIDERE ARBEID	102
	KILDELISTE.....	104
	Vedlegg 1: Brev til foresatte med samtykkeerklæring	
	Vedlegg 2: Intervjuguide	
	Vedlegg 3: Tilråkning fra Regional komite for medisinsk forskningsetikk Sør-Norge	

1. INNLEDNING

1.1 Utgangspunkt - valg av tema

Min interesse for barn og unge med overvekt ble vekket gjennom mitt arbeid som fysioterapeut i forskningsprosjektet "Miljø- og Barneastmastudien 2". I perioden 2003- 2004 observerte jeg barn som skulle testes på tredemølle. Testen var tøff og ungene ble slitne. Det var også hensikten da de skulle testes for anstrengelsesutløst astma. Enkelte av barna som deltok i studien var overvektige. Jeg opplevde at disse barna ofte vegret seg for å løpe. Dette kom til uttrykk både verbalt og non - verbalt. Noen ønsket ikke å skifte før testen. Enkelte hadde tårer i øynene allerede før de begynte å løpe på tredemøllen. Vi målte pulsen deres gjennom hele testen og mange av de overvektige barna ønsket å gi seg før pulsen kom opp på ønsket nivå. Når jeg spurte om hvor de var slitne, pekte de ofte på bena. Jeg fikk en ide om at det kanskje ikke var det å bli sliten i seg selv som plaget dem mest. Jeg undret meg over hva dette kunne være uttrykk for. Jeg stilte spørsmål ved om det var selve settingen testen foregikk i, eller om det var opplevelsen av å måtte prestere, som fremkalte dette hos barna. Jeg ble nysgjerrig på hvilke erfaringer de hadde med seg i forhold til å være fysisk aktiv. Hva slags tanker gjorde de seg når de fysisk skulle prestere noe? Hvilke erfaringer og opplevelser hadde de med seg fra gymmen på skolen, fritidsaktiviteter samt hjemmefra i forhold til fysisk aktivitet? Da jeg fikk høre om prosjektet "Stor og AKTIV" ved Ullevål Sykehus så jeg det derfor som en mulighet å utforske spørsmålene mine.

"Stor og AKTIV" er et samarbeidsprosjekt mellom barneklubben Ullevål universitetssykehus og Norges Idrettshøgskole (NIH). Prosjektet fikk midler fra Helsedepartementet i 2004 for å utvikle og utprøve nye behandlingstilnærminger for barn og unge med overvekt/fedme. Deltagerne på prosjektet var henvist til behandling ved Ullevål universitetssykehus hvor de ble fulgt opp av klinisk ernæringsfysiolog og lege. I tillegg deltok en gruppe på et treningsforsøk ved NIH. Dette innebar en time fysisk aktivitet to ganger per uke over et halvt år. Aktivitetene ble utarbeidet av en stipendiat og tidligere hovedfagstudenter ved NIH. Det var fokus på motivasjon, lek og mestring.

Masteroppgaven er et underprosjekt av studien "Stor og AKTIV" og deltagerne ble rekruttert fra treningsgrupper våren 2005. Dette er tre jenter på 13 år.

Temaet overvekt blant barn og unge har i de siste årene stadig oftere kommet på den helsepolitiske agendaen. Helsemyndighetene har på bakgrunn av den økende gjennomsnittsvekten i befolkningen gått ut med advarsler og råd i forhold til overvekt og risiko for å utvikle såkalte livsstilsykdommer (Sosial- og helsedirektoratet 2004). Statlige kampanjer om trim og ernæring er blitt lansert med det mål at folk skal ta ansvar for egen helse. Ved å forebygge og redusere overvekt skal folkehelsen bedres (Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet 1999).

Også fra markedet kommer det signaler om kropp og utseende. Vi tilbys stadig nye produkter som skal gjøre oss lettere, sunnere og slankere – og gjerne også gladere. Tidlig kom Grethe Roede med slankekurs og flere aktører har fulgt etter. I bokhandelen tilbys vi utallige kokebøker for slankende og sunn mat, samt selvhjelpsbøker innen samme tema. Mediene minner oss om hva som skjer hvis vi ikke følger opp disse kravene: "*Fedme er ein sjukdom som øydelegg livet*" (Aftenposten 21.04.03) og "*Overvektige er dummere enn andre*" (Dagbladet 11.10.06). Slik fremstilles overvekt som noe truende og uønsket. Likeledes bruker Trude Ringheim overskriften "*Ingen sjarmeres av feite unger*" i sin kronikk i Dagbladet (27.01.07) og realityshow med tykke ungdommer eller voksne i hovedrollen er blitt vanlig. Her blir fedme forbundet med dyp ulykkelighet, og målet er å oppnå en slank kropp. Det ligger implisitt at overvektig er det ingen som ønsker å være (Rugseth 2004).

Vi lever i et samfunn der individualisering, frihet og det å realisere seg selv er blitt viktige verdier. I fortellingen om oss selv er kroppen blitt en vesentlig del av kommunikasjonen, og dens symbolske forståelse er godt forankret i vår kultur. Kroppen fremstår som et individuelt prosjekt, hvor en slank og veltrent kropp symboliserer en generell sunn livsstil, ungdommelighet, skjønnhet, lykke og kvaliteter som selvdisciplin, styrke og besluttsomhet. Motsatsen til den slanke kroppen og dens opphøyede posisjon er den overvektige kroppen. Den utsettes for negative kategoriseringer og fettets symbolikk spilles ut. Den som er overvektig i forhold til normen tolkes inn i et symbolspråk hvor kroppslige tegn blir forstått som at vedkommende ikke innfrir kravet om å ta vare på seg selv (Engelsrud og Rugseth 2004).

1.2 Problemstilling

Underveis i arbeidet med studien har problemstillingen vært i kontinuerlig utvikling. Intervjuer og analyser har tatt en annen retning enn det jeg i utgangspunktet hadde tenkt. Tilegnelse av ny teori og andre teoretiske perspektiver samt endring av min forståelse av materialet, har gjort at fokus mer og mer er fjernet fra tema fysisk aktivitet. Oppgaven har derfor tatt en annen vending enn opprinnelig planlagt. Dette har jeg opplevd som svært spennende og utfordrende.

Overskriften på studien er:

En barndom med ekstra vekt

Tre unge jenters fortellinger om overvekt

Ut fra dette har følgende problemstilling vokst frem:

Hvordan kan man forstå unges opplevelser og erfaringer med å vokse opp som overvektig i det moderne samfunn?

Gjennom problemstillingen ønsker jeg å belyse og utforske unges opplevelser og erfaringer i forhold til å vokse opp med overvekt i det moderne samfunn. Problemstillingen er empirinær i den forstand at den fokuserer på hva ungdommene på ulike måter formidler til meg som forsker. Ved å bruke begrepet forstå viser jeg til min fortolkning av hva de formidler. Jeg søker etter meningsinnholdet i hver av deltagerens fortellinger og de opplevelsesmessige sammenhengene de selv etablerer seg i. Her spør jeg blant annet etter hvordan deres erfaringer gir mening for hver enkelt. Det de selv vektlegger som betydningsfullt vil være viktig. Videre vil det være interessant å se på hvordan mening konstrueres i møtet mellom ungdommene og den sosiale og kulturelle konteksten de ellers innveves i. Jeg er nysgjerrig på hvilke ulike strategier ungdommene benytter i presentasjonen av seg selv, og hvordan deres identitet kan bli utfordret i forskjellige møter og på ulike arenaer. Hva forteller unge om eget og andres blikk på overvekt? Spørsmål som blant annet reiser seg er hvilke muligheter unge overvektige har til å skape seg selv i det moderne samfunn, og hvilke strategier de velger for å gjøre dette innenfor den sosiokulturelle konteksten de beveger seg i. Kunnskap som kommer frem i studien kan tenkes å ha relevans for helsepersonell, lærere og andre som gjennom sitt arbeid møter barn og unge med overvekt.

For å belyse og drøfte problemstillingen, har jeg latt meg inspirere av Georg Herbert Meads teori om symbolsk interaksjonisme i min tilnærming til forskningsfeltet. Teorien er særlig egnet for å belyse hvordan individer danner sin selvoppfatning gjennom interaksjon med andre. I dette ligger også at den sosiale og samfunnsmessige konteksten de beveger seg i er av betydning. Tanken bak er at man skaper seg selv gjennom sosial interaksjon (Mead 2005). Da det å være ungdom innebærer en spesifikk fase i livet, vil deres erfaringer videre sees i lys av en kulturell og samfunnsmessig fortolkningsramme.

1.3 Presisering av perspektiv

Som fysioterapeut var jeg opptatt av medisinske forhold forbundet med overvekt. Dette er en del av min for forståelse. Litteratursøk viste utallige studier som tok for seg det medisinske aspektet med overvekt, betydelig færre fokuserte på hvordan det å være overvektig ble erfart av den enkelte og betydningen av dette. Jeg valgte derfor en innfallsvinkel som er mindre vanlig i mitt fagmiljø. Hypotesen var at også erfaringsperspektivet er viktig, og at vi trenger denne typen kunnskap i arbeidet med unge overvektige.

1.4 Oppgavens oppbygning

Kapittel 1 beskriver bakgrunnen for min interesse for unge overvektige sine erfaringer med å leve med overvekt. Jeg har vist hvordan dette har dannet grunnlag for studiens tema og videre problemstilling.

Kapittel 2 beskriver teoriene. Jeg har hentet inspirasjon fra flere teorier, og lar dem være utgangspunkt for min egen forståelse inn i feltet. Georg Herbert Meads teori om symbolsk interaksjonisme er valgt som grunnleggende perspektiv. Kapitlet starter med en redegjørelse av aktuelle begrep i denne teorien som vil ha betydning for senere analyse. Videre beskrives kulturelle rammer og oppvekstperspektivet i lys av anvendt modernitetsteori. Samlet vil fremstillingen belyse de kulturelle og samfunnsmessige forutsetningene i deltageres verden.

Kapittel 3 skildrer, i tråd med den kvalitative forskertradisjonen, selve forskningsprosessen. Her vil valg av metode begrunnes, og det vil bli redegjort for de ulike trinnene i prosessen. Dette inkluderer valg av deltagere og hvordan de ble rekruttert, samt beskrivelse av intervjuer

og prosesser rundt dette. Videre beskriver jeg refleksjoner rundt det kontekstavhengige og min egen forskerrolle. Siden det er ungdommers fortellinger jeg har lagt til grunn for studien, føler jeg et særlig etisk ansvar. Jeg har derfor utdypet det etiske perspektivet spesielt. Kapitlet avsluttes med å beskrive hvordan jeg arbeidet meg inn i materialet og kom frem til aktuelle funn og tema i analysen.

Kapittel 4 inneholder analyse og diskusjon. Sentralt i drøftingen vil være deltageres fortellinger om det å være overvektige. Ved å ta utgangspunkt i empirien utdypes og tolkes funnene inn i de teoretiske perspektivene for oppgaven.

Kapittel 5 oppsummerer sentrale funn fra analyse og diskusjon. Dette koples til problemstillingen og formålet med studien. Videre ser jeg på betydningen av å undersøke overvektige unge sine erfaringer i et interaksjonistisk perspektiv og i en kulturell og samfunnsmessig fortolkningsramme. Avslutningsvis beskrives tanker om egen prosess, refleksjon rundt egen forskning samt forslag til videre arbeid.

2. TEORETISK RAMME

2.1 Symbolsk interaksjonisme som grunnleggende teoretisk perspektiv

Studien bygger på Georg Herbert Meads (1886 - 1931) teori om symbolsk interaksjonisme. Han regnes også som en av grunnleggerne av den sosiologiske vitenskap. Mye av det som er publisert og er tilgjengelig med henvisninger til Mead er basert på forelesningsnotater tatt av studenter under forelesningene hans. Meads retning er beslektet med det konstruktivistiske perspektivet som skriver seg fra 1930-årene, og er særlig kjent for sin teori om hvordan vi danner selvoppfatningen vår gjennom interaksjon med andre. I det følgende gjøres rede for begrep innenfor symbolsk interaksjonisme som har betydning for studien. Selve begrepet symbolsk interaksjonisme ble innført i 1937 seks år etter Meads død av en av hans studenter, Herbert Blumer. Blumer brukte det første gang i 1937 i essayet "Social psychology", men det var først i boka "Symbolic Interactionism" (1969) det ble gitt en omfattende presentasjon (Vaage 1998). Det var fremfor alt den symbolske interaksjonisme som i sin tid medvirket til fornyet interesse for Mead sine skrifter, og at han der i gjennom ble utropt til grunnleggeren av denne tolkningstradisjonen (Thuen og Vaage 1989).

2.1.1 Selvoppfatningens dannelse gjennom sosialisering

Mead var opptatt av sosialiseringsprosessen. Sosialisering innebærer at vi utvikler oss til særegne individer med egen personlighet (Schiefløe 2003). Sosialiseringsprosessen begynner allerede ved den første kontakten mellom det nyfødte barnet og foreldrene, og er særlig sterk og formende de første årene. Den grunnleggende fasen av sosialiseringen betegnes som primærsosialisering. Her legges fundamentet for personlighetsutviklingen og også for mye av den senere læringen. Etter hvert som barnet blir eldre, spiller andre instanser en stadig viktigere rolle i den individuelle formingen. Denne videregående prosessen kalles sekundærsosialisering. Sekundærsosialisering kjennetegnes ved at den i hovedsak er rolleorientert og generell i form og innhold, til forskjell fra primærsosialisering som er personorientert og spesifikk. Mennesker fødes nesten uten instinkter, og er fullstendig avhengig av pass og stell for å overleve og klare seg på egen hånd. Det er også slik at normal utvikling av egenskaper og ferdigheter er avhengig av kontinuerlig samspill med andre mennesker. Sett fra et mikroperspektiv er derfor

sosialisering en nødvendig betingelse for overlevelse. Videre er individet dels et objekt som blir påvirket av og formet av omgivelsene, dels et subjekt som spiller en aktiv rolle i sin egen utvikling og som opptrer som selvstendig aktører i forhold til omgivelsene (ibid).

Sosial innflytelse og grunnleggende trekk ved forholdet mellom individer er sentrale temaer innenfor sosialpsykologien, som faglig utgjør et grenseland mellom sosiologi og psykologi. Den sosiologiske interessen i dette feltet er knyttet til sammenhengen mellom individer og deres omgivelser. Særlig er man opptatt av hva slags betydning kulturelle, strukturelle og relasjonelle faktorer har for individets utvikling og livssituasjon (ibid). Innenfor en interaksjonistisk studie av overvektige unge, vil derfor et grunnleggende spørsmål være: "Hvem blir de unge gjennom sitt samspill med sine omgivelser?".

2.1.2 Selvet

Mead (1934 referert i Thuen og Vaage 1989) hevder at selvet ikke er der opprinnelig ved fødsel, men utvikler seg i og oppstår gjennom prosesser av sosial erfaring og aktivitet. Dette innebærer at det utvikles hos hvert individ som et resultat av vedkommendes relasjon til denne prosessen som en helhet, og gjennom relasjon til andre individer innenfor samme prosess. Følgelig blir selvet til gjennom de sosiale erfaringene vi gjør. I følge Mead (2005) er menneskesinnet i det store og hele et produkt av sosial interaksjon. I dette ligger at skal vi forstå selvet må vi forstå hvordan personene oppfatter seg selv i forhold til omgivelsene. Slik forstår jeg at selvet er sosialt forankret. Han mener at det er et vesentlig skille mellom den erfaring man umiddelbart tar til seg og den senere organisering av denne i vårt selv. Ved bearbeiding av våre erfaringer vil nye erfaringer alltid stå i lys av vår fortid, men vår fortid vil også alltid bli sett gjennom de erfaringer vi har gjort i etterkant. Han understreket at et selv aldri vil fungere likt i ulike sosiale sammenhenger og det er det sosiale klimaet som blir det dominerende i selvets respons og som fører til aktiv handling eller passivitet (ibid). Selvet er derfor ikke noe endelig, men en prosess hvis struktur stadig endrer seg gjennom stadig nye erfaringer. Mead hevder at når vi har nådd et punkt i selvutviklingen har vi også oppnådd et handlingspotensial som inkluderer andre former for sosiale prosesser under andre interaksjonelle forhold enn tidligere samt en annen seleksjon av gester. Denne prosessen foregår på to nivåer; 1) selvutvikling internt i individet og 2) den bevissthet omkring objektive fenomener som oppleves. Selvutvikling skjer når individet tar inn i seg en form for dialog av

signifikante gester som grunnlag for tenkning og som er en del av individuell handling. Mead forklarer videre selvet som et kognitivt produkt basert på tenkning som i sin tur kan forklares som refleksjon konstituert gjennom en internalisert dialog mellom ”jeg” og ”meg” (Mead 2005).

I følge Von Wright (2000) søker ikke Mead etter en indre logikk for å forklare selvets utvikling, men er mer opptatt av en forståelse av hvordan menneskets selv dannes og organiseres. Dette retter oppmerksomhet mot sosial kommunikasjonsstrukturer der individets interaksjon med seg selv også forstås som et resultat av sosial interaksjon mellom mennesker.

2.1.3 Gesten

Symbol er det grunnleggende elementet i kommunikasjon mellom mennesker. I forskjellige miljø og situasjoner er det bestemte symbol som er viktigere enn andre - som har større gyldighet. Det kan være ord og uttrykk, bevegelser og signaler i form av lyder eller lys. Hovedsaken er at de er tillagt en mening i sammenhengen de forekommer i. Symbolene brukes blant annet til å definere situasjonen. For å være med i samhandlingen må den enkelte ha utviklet kompetanse i bruk av symbolene som er aktuelle. Denne kompetansen er en viktig del av utviklingen av den enkeltes selvoppfatning og identitet (Martinussen 2008).

Begrepet gest knyttes opp til begrepet ”det signifikante symbol”. Mead utviklet sitt eget begrep om gesten på bakgrunn av en kritikk av Charles Darwin og Wilhelm Wundt sitt opprinnelige bruk av begrepet. Mead sitt bidrag var å forstå gesten som en del av den sosiale handlingen. Her menes det at bak alle gester ligger tendenser til å handle, og at gestene derfor kan sees på som begynnende handlinger (Miller 1982). I denne prosessen kritiserte han den radikale behaviorismen som var mer opptatt av en stimulus- respons psykologi. Han hevdet at den sosiale handlingen måtte bli sett på som et dynamisk hele, som noe prosessuelt der ingen av delene kan sees på eller bli forstått i kraft av seg selv, men som en kompleks organisk prosess som rommer hver stimulus og respons (ibid). Mead spissformulerte det på denne måten:

”The unit of the existence is the act, not the moment” (Mead 1928:65 referert i Thuen og Vaage 1989).

Mead sier videre at en slik forståelse av gesten vil få konsekvenser ved at gester relaterer ikke bare individet til andre individ som fysisk objekt, men setter dem i forbindelse med deres

handlinger (Thuen og Vaage 1989). Gesten blir på denne måten et spesielt tegn i den forstand at den blir til en handling eller en del av en handling, og den blir sosial når handlingsutkastet er adressert til en annen (ibid).

Gesten må altså gi mening både for sender og mottaker for at den skal ha betydning. I det tilfelle gesten gir mening for begge, har de et felles språk. Det er viktig å fremheve at språket ikke trenger å være bare verbalt.

Mead (1922/ 1964 referert i Thuen og Vaage 1989) sier at gester kan være av både pantomimisk og vokal art. Gesten er av grunnleggende verdi fordi den i følge Mead reagerer på individet som lager den på samme måte som den reagerer på andre. I dette ligger at det er gjennom evnen til å kunne "være den andre" på samme tid som en er "seg selv" at gesten blir et signifikant symbol. Mead forklarer det slik at gesten, tegnet eller ordet blir adressert til selvet når det blir adressert til et annet individ, og blir adressert til en annen i en form som gjelder alle andre når det blir adressert til selvet (ibid). Gesten blir med andre ord et signifikant symbol med et spesielt innhold når responsen på gesten er lik hos den som formidler gesten og hos den som gesten formidles til.

2.1.4 Bevissthet

Mead hevder at prosesser beskrevet ovenfor forutsetter andres tilstedeværelse og er selve grunnlaget for at vi kan objektivisere oss selv. Gest omtales som et nøkkelbegrep for å forklare den tidlige utviklingen av selvet, og blir derfor avgjørende for vår selvutvikling og utviklingen av vår bevissthet. Gjennom å kunne objektivisere oss selv har vi mulighet for å generere en refleksiv bevissthet og en refleksiv intelligens. Bevisstheten gjør oss i stand til å justere vår atferd ut fra signifikant respons på en annen sin respons på vår tidligere atferd. Man kan derfor si at menneskesinnet eller menneskelig intelligens baseres på signifikante symboler og den utvides på basis av sosial interaksjon og forutsetter igjen evne til å bruke symboler og å reagere på symboler. Menneskesinnet gjør det mulig å få kontroll over seg selv gjennom komplekse mellommenneskelige forhold. I følge Mead handler dette om å gå inn å ta andre personers rolle (Säfvenbom 1994). På bakgrunn av dette kan en si at selve gesten er en forutsetning for å "ta den andres perspektiv" og at menneskets bevissthet blir til gjennom rolleoverføring. Denne prosessen forutsetter at individet kan tolke andres reaksjoner og tenke seg inn i andres sted. I min studie får blant annet begrepet gest relevans ved at overvekt kan sees på som en gest. Slik

vil overvekt få konsekvens for hvordan ungdommene, gjennom å ta inn de andres perspektiv, konstruerer mening i forhold til den sosiale konteksten de lever i.

2.1.5 Perspektivtagning, å forstå seg selv gjennom andre

Cooley utviklet begrepet "Looking- glass Theory of the self". Med visse modifikasjoner tok Mead opp dette begrepet i sitt uttrykk "*taking the role of the other*". Men Mead var ikke fornøyd med uttrykket og mente at perspektivtaking var et bedre begrep og brukte etter hvert uttrykket "*entering the perspective of the other*" istedenfor (Thuen og Vaage 1989). Disse uttrykkene refererer til "å leve seg inn i andres perspektiv".

Den enkleste formen for perspektivtaking er når vi som små imiterer andres roller gjennom lek, som for eksempel når to barn leker politi og røver. Gjennom lek og spill, for eksempel fotball, tar man mange og ulike posisjoner. En lærer seg at rollene forholder seg til hverandre og at en må forstå hvordan det tenkes også i de andre rollene eller posisjonene. Denne erfaringen med å tenke sammenheng i et vidt perspektiv er med på å danne grunnen for en allmenn oppfatning av verden, og for det Mead kaller "perspektivtakning" (Frønes 2007). I Meads fremstilling er spillet en illustrasjon på det organiserte sosiale liv. De unge går ut og inn av ulike spill som varer kortere eller lengre tid av gangen og som er mer eller mindre betydningsfulle. Dette kan sees på som en del av det å utvikle personlighet. Når vi blir eldre blir perspektivtakingen mer avansert og vi blir i stand til å innta mange menneskers roller på en gang. En vellykket perspektivtaking vil bare skje i et sirkulært samhandlingsforløp - dvs. i et gjensidig utfyllende forhold mellom to deltakere som gjør at "den ene" hele tiden kan sette seg inn i den andres sted. At man tar den annen parts perspektiv kommer blant annet til uttrykk når kommunikasjonsprosessen tar form av en samtale. Vi tar på en måte "tur" i forhold til å være sender og mottaker. Disse dialogrollene er komplementære, dvs. de utfyller hverandre - idet vi går inn i en samtale blir vi samtalepartnere. I et spill må en kunne sette seg selv i den andres posisjon og prøve å forutsi hvilke trekk den kommer til å gjøre, det vil si at en må lese spillet. Dette er en unik egenskap ved mennesket. Vellykket perspektivtaking er derfor en betingelse for god kommunikasjon (Thuen og Vaage 1989).

Mead hevder at vi mer eller mindre ubevisst setter oss selv inn i andres roller og ser oss selv gjennom disse. Denne prosessen er fundamental for Mead sin tenkning i forhold til utviklingen av selvet. Det handler om å kunne inneha flere roller samtidig og på denne måten respondere

på egen og andres atferd. Det at man videre gjør en seleksjon av responsen for deretter å respondere adekvat på denne, anses for den høyeste formen for sosialitet (Mead 1932 referert i Säfvenbom 1994).

2.1.6 Mening

Gjennom opplevelsen av at gesten skaper samme respons hos andre som hos en selv, forsterkes oppfattelsen av gesten og gesten som symbol får en mening. Mead sier at mening er en relasjon mellom 1) en gest fra et individ, 2) den latente responsen/atferden fra et annet individ og 3) resultanten av disse. Mening er på denne måten også trygghet, en følelse av tilhørighet og identitet, og utvikles på denne måten som en relasjon mellom visse deler av sosial samhandling. Mening kan i den forstand formidles til andre og i samme prosess formidles til den som formidler (Mead 2005). I en sosial situasjon, hvor vi kommuniserer med andre gjennom gester, blir det mulig for individet å skape mening. Meningen ”kommer ikke til oss” ut fra den sosiale situasjonen, men konstrueres i felles interaksjon gjennom en felles handling (Von Wright 2000).

2.1.7 Generaliserte andre

Så lenge en større eller mindre gruppe opplever gester som signifikante vil dette vise seg i felles atferd. Gester og symboler har samme mening uansett om de behandler dem internt, om de adresserer dem til andre eller mottar dem. Miljøene er betydningsfulle i den forstand at de representeres i individets selv som en utkrystallisert type atferd og holdning karakterisert som den generaliserte andre (Mead 2005). Små barn får på en måte utdelt sine ”generaliserte andre” der personer utenfor mor og far responderer på samme vis som mor og far på gester fra barnet. Etter hvert får barnet og ungdommene større mulighet til å søke mening gjennom sosiale handling og på denne måten konstruere sitt selv.

Mead (2005) hevder at tenking er en intern interaksjon i individet, en samhandling mellom ”jeg” og ”meg”. ”Jeg” handler ut fra et interaktivt forhold til det han kaller ”generalisererte andre”. Gester som oppfattes som signifikante symboler på grunn av felles meningsinnhold i et samfunn eller en del av et samfunn internaliseres i menneskesinnet og utgjør oppfatningen til samfunnet.

”Generaliserte andre” refererer til de holdninger, vurderinger, normer og forventninger som individet møter i de gruppene det tilhører. Individet danner seg et bilde av sin gruppe og dette bildet har stor betydning for individets identitetsutvikling. Gjennom å se på hvordan den ”generaliserte andre” kan representere hele samfunnet sier Mead (2005) at det er gjennom ”de generaliserte andre” at den sosiale prosessen påvirker atferden til individene som inngår i og viderefører prosessen. Slik hevder han at samfunnet utøver kontroll over individet fordi det er i denne formen at den sosiale prosessen eller samfunnet kommer inn som en bestemmende faktor i individets tenkning. Det er gjennom de generaliserte andre at de sosiale prosesser påvirker atferden til individet og det er på denne måten at individer kan påvirke enkeltindividets tenkning. Når en person går inn og tar en annens rolle og lar denne avgjøre egen atferd med begrunnelse i et felles mål, - da er hun et organisk medlem av samfunnet. Personen identifiserer seg med holdninger og verdier til samfunnet og blir fullverdig medlem. Dette er et spennende perspektiv i mine analyser, og illustrerer hvordan samfunnet kan påvirke deltagerens oppfatninger av seg selv og andres opplevelse av dem (ibid).

2.2 Ekstra vekt i interaksjon med omgivelsene

Jeg har valgt å la meg inspirere av et teoretisk perspektiv, der individet lever i interaksjon med omgivelsene og hvor mening konstrueres på bakgrunn av individets evne til å ta den andres perspektiv. I dialektikken mellom individ og samfunn ser jeg for meg at holdninger til og forestillinger om det å være overvektig oppstår og opprettholdes. Jeg vil i det følgende presentere hvordan overvekt inngår i kulturelle meningssammenhenger, hvor kroppens utseende kan være av betydning. Jeg starter med et historisk tilbakeblikk på kroppen. Videre belyses forskjellige måter å forstå kroppen på. Det er viktig å få frem at samfunnets syn på kropp ikke er entydig, men vil være innvevd i forskjellige meningssammenhenger. På bakgrunn av at jeg skriver om ungdom vil jeg videre under 2.3 gi et innblikk i oppvekstperspektivet. Her vil barn og unges utvikling, presentasjon av modernitetsteori og ungdomsbegrepet være sentralt.

2.2.1 Historisk tilbakeblikk

I vår tid og innenfor vestlig kultur er den ideelle kvinnekroppen tynn og høy med smale hofter og smal midje samt fyldige bryster (Kvalem og Wichstrøm 2007). Loland peker på at disse idealene symboliserer verdier som blir høyt verdsatt i vestlig kultur, som viljestyrke, kontroll og

suksess (Loland 2000). Imidlertid har ikke idealet for den kvinnelige kropp alltid vært en sylslank figur. Samfunnsmessige variasjoner har til enhver tid påvirket kroppsvekten. På 1600 og 1700 tallet var man ikke i stand til å oppnå en høyere kroppsvekt enn det som er idealet i dag. Da var det den fyldige ”reproduktive” kroppen som ble sett på som mest attraktiv. Et eksempel er maleren Peter Paul Rubens frodige kvinneskikkelser som han malte på 1600- tallet. I dag blir dette karakterisert som overvekt. Opp gjennom historien har skjønnhetsidealet blitt knyttet tett opp mot kvinners funksjon i samtiden, og dette har og preget kunsten frem til sluttet av 1800- tallet. Gjennom det 20. århundre har det kvinnelige skjønnhetsidealet stadig blitt slankere. Ca 1920 sies å være det tidspunktet hvor tynne kropper ble standard for hva som var vakkert samtidig som budskapet ble promotert til flere. Da var det små bryster og slanke hofter som var mote (Grogan 1999). Dette kan sees i sammenheng med medienes fremtog og dermed økt mulighet for å masseprodusere forbildene uavhengig av tid og sted, samt muligheten til å kunne bruke framtrede personer som rollemodeller eller idoler.

Frem til i dag har trenden variert i forhold til form og fasong, men under ett kan man likevel si at idealene ut fra mote, film og skjønnhetsindustri har blitt slankere og slankere og høyere og høyere (Brownmiller 1984, Grogan 1999).

Chapkis fremhever at standarder for helse og normalvekt er sosialt konstruerte og farges av kultur, økonomi, geografi, kjønn og religion. Hun hevder derfor at hva som til en hver tid defineres som sunt og skjønt varierer i tid og rom (Chapkis 1986 referert i Davis 1995). Når et bestemt attraktivt utseende blir verdsatt i et samfunn, vil dette påvirke normene for hva som er vanlig og normalt. Hvis et individ avviker fra denne normen kan det bli møtt med ulike type reaksjoner som å bli lagt spesielt merke til, kommentert eller utsatt for stigmatisering og utstøtningsmekanismer (Loland 2000). Samfunnet setter snevre grenser for hva som oppfattes som sunt og vakkert, og legger slik strenge føringer for hvordan unge i dag bør se ut. I et interaksjonistisk perspektiv vil man da kunne forstå dette som verdier og normer som speiler kulturen og dermed vil påvirke deltagerens opplevelse av seg selv. Det vil derfor bli interessant å se på hva ungdommene sier om dette. En kan i forhold til Mead tenke at det situasjonelle vil spille en større rolle enn det fremstillingen over hentyder om.

2.2.2 Den moderne kroppen

”I det vi trekker frem kroppen i det offentlige, så er det ikke uttrykk for en økende toleranse eller frigjøring, slik man gjerne kan oppfatte det, men motsatt, et ønske om kontroll over folks mest intime sfære” (Michel Foucault referert i Leseth 2006).

Leseth skriver at rampelyset som kastes på den avkledde kroppen kan forstås som selve symbolet på vår kulturs kontroll over kroppen (Leseth 2006). Utsagnet gir meg assosiasjoner til dagens mediefokusering på ungdom og overvekt. Det sier noe om konsekvensene av hvor offentlig de overvektige sine kropper er blitt. Utsagnet kan tolkes som at kroppene ikke lenger bare tilhører ungdommene, men hele samfunnet. Jeg er opptatt av hva deltagerne forteller om dette i forhold til sin opplevelse av seg selv.

I sin bok *”The obesity myth”* skriver Campos (2004) at overvekt og fedme får mye oppmerksomhet i mediene, ikke fordi det er så farlig å være overvektig, men fordi vi opplever det som utålelig. Han hevder at forståelsen av overvekt i Amerika er en *”state of mind”*, en måte å tenke om kropp og vekt på og at den er knyttet til kjønn, rase og miljø. Jeg vil i det videre arbeidet vise forskjellige måter å forstå kroppen på, og se det i forhold til den overvektige kroppen.

Flere forskere er opptatt av at den moderne kroppen mer og mer er blitt et kulturprodukt i den betydning at den er noe vi selv bygger, og at den er blitt et mentalt fenomen. Bakgrunnen for dette er at kroppen har mistet mange av sine opprinnelige oppgaver. Fra å være arbeidsredskap, har den nå fått nye oppgaver som et språklig redskap (Engelsrud 2006, Skårderud 2000, Davis 1995). Skårderud (2000) kaller den moderne kroppen for en mannequin. Med dette menes at den er en ytre fasade som både uttrykker noe og samtidig skjuler noe indre. Han hevder videre at det ytre gir utsagn om sosial og personlig identitet, samtidig som det er med på å skape denne identiteten. Gjennom speiling i andre er kroppen med på å holde på den følelsesmessige økonomien. Slik har kroppen blitt et investeringsobjekt som et språk for selvet (ibid). Mead gjør et skille mellom kroppen og selvet, samtidig som han hevder at man kan se på kroppen som en del av miljøet selvet responderer og handler i forhold til (Säfvenbom 1994). Ut fra Mead sin ide om perspektivtaking vil det derfor være interessant å se på hvilke erfaring de overvektige ungdommene formidler sett i lys av den sosiale konteksten og det dominerende verdimønsteret i samfunnet.

Samtidig med at det har skjedd en utvikling i retning av det slanke som ideal, er den moderne tid også preget av at den gjennomsnittlige vekten er økende (Kvalem og Wichstrøm 2007). Den økende diskrepansen mellom den reelle og den ideelle kroppen kan tenkes å lede frem til økt misnøye knyttet til kropp og vekt blant kvinner (Sobal 1995, Kvalem og Wichstrøm 2007). Bengs (2000) hevder at individet i dag i stor grad også er oppfordret til å sammenligne seg selv og andre opp mot samfunnets idealer. Denne type sammenligning er ofte lite konstruktive i og med at de fleste av oss ikke oppfyller disse idealene. Likevel gis det inntrykk av at man nettopp kan nå disse idealene gjennom hardt arbeid, viljestyrke, penger og ikke minst selvkontroll. Vi lærer at kroppen er foranderlig. Dette åpner igjen for en tenkning der en både kan og bør endre, bytte ut og forbedre kroppen og dermed seg selv (Bengs 2000, Engelsrud 2006). En slik tenking om kropp kan gjøre at kroppen blir et objekt som samfunnet og sosiale forhold uttrykkes gjennom, da det stadig blir lettere for folk å modifisere utseende og form gjennom plastisk kirurgi (Davis 1995). Et av de mest dominerende mediebudskap i dag er at ingen skal trenge å leve med en kropp de ikke liker. Gjennom dette blir kroppen et sosialt symbol på de verdier man ønsker å vise (Kvalem og Wichstrøm 2007). I forhold til deltagerne i studien vil man da kunne tenke at de vil formidle et ønske om å forandre kroppen sin, eller forhandle frem et bilde av seg selv som motvirker en slik fremstilling. I dette ligger at deres opplevde kroppsbilde blir berørt. Giddens (1996) understreker at vi i den moderne verden blir gjort ansvarlig for våre egne kroppers utforming, og jo mer post – tradisjonelle kontekster vi beveger oss i, desto mer er vi tvunget til å ha denne ansvarligheten. Jeg er nysgjerrig på om ungdommene jeg intervjuer vil formidle denne ansvarligheten som noe de er opptatt av, og om dette vil virke inn på ungdommenes presentasjon av seg selv. Engelsrud skriver at livet leves gjennom kroppen, og er avhengig av forholdet til andre (Engelsrud 2006). På denne måten blir kroppen både rasjonell og individuell på samme tid. Dette er et aktuelt poeng å ta med når jeg skal forsøke å forstå ungdommene på bakgrunn av den moderne verden. Det er store krav til å skape seg selv og rammene kan oppleves som strenge. Individualitet kan komme til å stå i kontrast til normen, og faren for å ikke passe inn bli stor.

I boken "Flytende modernitet" viser Bauman til et utsagn av Jane Fonda hvor også hun fremhever kroppen som vårt eget produkt, noe vi selv skaper og som vi selv har ansvar for (Bauman 2001). Han peker på at det gjennom et slikt budskap også implisitt ligger en plikt til å yte kroppen omtanke og omsorg. Dersom denne plikten forsømmes, ventes det at den ansvarlige bør føle seg skyldig og skamme seg. Som Bauman formulerer "*ufullkommenheten i*

din kropp er din skyld og din skam” (Bauman 2001:82). Dette er et eksempel på det moderne samfunns ansvarliggjøring av de unge hvor skyld og skam kan bli en konsekvens i kjølvann av dette. Skyldperspektiv i forhold til ansvarliggjøring vil være aktuelt å trekke inn enkelte steder for å forstå deltagerens måter å presentere seg selv på.

2.2.3 Den symbolske kroppen

Skårderud og Isdahl (2003) beskriver en annen måte å forstå kroppen på, nemlig som et symbolsk redskap. De hevder at kroppen er som en tekst som samtidens symboler innskriveres i. Å tolke kroppen som tegn er noe alle gjør hele tida, og kroppslige egenskaper blir tillagt mening i forskjellige kulturelle sammenhenger. Kroppen i kulturen blir et middel for å kommunisere om kulturen selv, om dens normer og grenser. Kroppen er ikke minst individets redskap for å kommunisere, til seg selv og andre, om identitet (ibid).

Identitet og meningsdannelse vil bli sentrale tema for å belyse deltagerens interaksjon med omgivelsene. Her vil også kroppen ha betydning. Det kan vanskelig tenkes en kropp uten at den er innskrevet i en symbolsk meningsdanning ut i fra at jeg tidligere har beskrevet hvordan overvekt kan forstås som en gest i følge Meads teori.

Skårderud og Isdahl (2003) skriver at den symbolske fortolkningen av kroppen er kulturspesifikk. I fattige kulturer kan fedme fungere som statussymbol og som et tegn på velstand, mens fett i dagens vestlige sammenheng snarere blir fortolket som en psykologisk og moralsk brist. Engelsrud (2006) er opptatt av at kroppen i dagens samfunn har blitt et symbol for vellykkethet. Dette vil skape sårhet og engstelse som lett får oss til å tenke på om kroppen vår er god nok. Når den slanke kroppen er blitt symbol for selvkontroll, er faren at man tillegger overvektige nok et skyldperspektiv. Siden det i vårt samfunn er politisk ukorrekt å diskriminere mennesker med egenskaper som man ikke kan gjøre noe med selv, for eksempel rase og hudfarge, vil man med dette skyldperspektivet gjøre overvekt til en egenskap det er legitimt å diskriminere. Dette synet på kropp gir som Skårderud skriver i VG 28.10.06 *”en grov intoleranse overfor overvekt som det må være brutalt å vokse opp i”*. Jeg er nysgjerrig på hva ungdommene forteller i forhold til denne nedvurderingen av overvektige. Her tenker jeg spesielt på hvordan deltagerne, gjennom å ta de andres perspektiv, vil danne mening på bakgrunn av slike holdninger.

2.2.4 Stereotypier

Synet på overvektige har forandret seg de siste årene. På 50- tallet ble overvektige tillagt egenskaper som sosiale, morsomme og hyggelige (Ryckman et. al 1989). I dagens samfunn blir de oppfattet som ”*giddalause, ikke særlig smarte og med manglende selvkontroll*” (Kvalem referert i VG 28.10.06). DeJong & Klech (1986) fant i en oppsummeringsstudie at stereotypier knyttet til overvekt kan deles inn i tre generelle kategorier. De fant at hovedgrupperinger for stereotypier var at overvektige var late, har lavere intelligens og at de er sosialt isolerte (ensomme, sjenerte, sjeldnest valgt som venn). Dette viser hvordan kroppen i dag er blitt et uttrykk for sosial mening, identitet, sosiale hierarkier, sosial status og forskjeller. Kulturell symbolikk og språkbruk om kroppen blir synlig gjennom hvordan man assosierer overvekt med slike stereotypier. Slik kan man si at samfunnets verdier skriver seg inn i og på kroppene (Engelsrud 2006). Jeg er opptatt av de unge deltagernes konstruksjon av mening og identitet på bakgrunn av å være medlem av en stigmatisert gruppe i samfunnet.

2.2.5 Blikket

Skårderud (2000) hevder at hvis man skal forsøke å forstå den moderne kroppen, må vi dvele ved øyet eller blikket. Jeg synes det er viktig å få frem denne sansen fordi det å være overvektig også handler om det å være synlig. I et samfunn med fokus på det ytre, hvor vi på mange måter presenterer oss selv gjennom kroppen, vil det som er synlig kunne identifisere oss overfor andre. Siden helsevesenet fokuserer på fysiske og psykiske konsekvenser av overvekt, har media på mange måter overtatt det estetiske ”blikket” på vekt og kropp. Det er på bakgrunn av hvordan kroppens størrelse fremtrer for andre at man blir definert som overvektig eller ikke blant folk.

Når det gjelder vårt eget kroppsbilde vil vi i følge Mead se oss selv med det vi tror er andres forventninger, de andres briller. Blikket kan sees på som kulturelt, og en konsekvens kan være at vi dermed blir lite følsomme i å vurdere egne kropp. I følge Skårderud (2000) gjør øyet oss til vårt eget objekt. Slik har blikket blitt et sentralt sanseorgan i det moderne samfunn

I dag er det viktig å se og bli sett. Det moderne mennesket trenger en individualitet som er synlig, og som kan bli sett av andre. Å bruke blikket er en sosialt regulert virksomhet, og blikket blir slik en faktor som regulerer og påvirker våre handlinger (ibid).

Andres blikk kan være anerkjennende og rosende, og gi følelse av velvære og stolthet. Blikket kan også være nedvurderende og fremkalle en følelse av å ikke holde mål, av ubehag og skam. Dette samsvarer med Meads vurderinger av blikket som en non- verbal gest. Blikket og tolkninger av blikket står sentralt i vår sammenheng. Det påvirker og regulerer våre sosiale handlinger, og vil dermed spille en viktig rolle i selvdannelsen ved å fange opp den sosiale interaksjonen. Når noen smiler, tolker vi om smilet er ekte eller påklistret. Vi tolker andres blikk for å finne ut om de er anerkjennende eller avvisende. Blikket vil fortelle oss om normer, holdninger og verdier i den konkrete interaksjonen (Hochschild 1983).

Sandborg og Midtbø (2002) skriver at det moderne mennesket er fristilt fra tradisjon, religion og autoriteter. Derfor trenger man andre rammer for sin identitet, andre grenser for sin tilværelse. Kroppen blir det siste alternativ som eksistensiell ramme. Den fristilte kroppen som ikke representerer noe annet enn seg selv, står til fri disposisjon når det gjelder å skape seg selv, sitt eget bilde og sin egen identitet. Dess mer tradisjonsløs vi blir dess viktigere blir kroppen som sete for den enkeltes identitet, individualitet og kontroll. Det er særlig gjennom det ytre - det som er objekt for andres blikk - at vi forsøker å formidle hvem og hva vi er. I utformingen av identitet - som å være "kul" for andres blikk - er unge i høy grad utsatt for motepress skapt av markedet.

Slik kan man forstå at deltagerne i studien blir utsatt for et mangfold av bilder som kan skape forskjellige behov, fordi bildene kan røre ved deres utforming av identitet. I tolkningen av kropp og hva den symboliserer i vårt sen – moderne samfunn mener jeg derfor at blikket blir viktig.

2.2.6 Kroppsbildet

Ulike teorier viser at kroppen kan forstås både som subjekt og objekt på samme tid, videre kan kroppen forstås også som relasjonell og kontekstuell. Anthony Synnot beskriver det slik

“The body social is many things: the prime symbol of the self, but also of the society; it is something we have, yet also what we are; it is both subject and object at the same time; it is individual and personal, as unique as a fingerprint or odourplume, yet it is also common and phenomenologically, and a cultural product; it is personal, and also state property” (Synnot 1993:4 referert i Waskul og Vannini 2006).

Ian Burkitt uttaler

“We never simply `have` a body, for it is always the object and subject of signification, and of attitudes and judgement, which are socially formed” (Burkitt 1999:99 referert i Engelsrud 2001).

Ut fra dette vil erkjennelsen av kroppen både som subjektiv og objektiv virkelighet innebære at menneskets opplevelse av seg selv balanserer i en tvetydighet mellom å være en kropp og å ha en kropp (Berger og Luckmann 1992). Forståelsen av at vi på den ene siden kan subjektivt oppleve og erkjenne kroppen og på den andre siden distansert observerer den, tar jeg videre med meg inn i tolkningen av ungdommenes fortellinger.

Videre viser utsagnene at kroppen kan oppfattes som innvevd i betydninger og derfor kan bli benyttet som symbol i kulturelle meningssystem (Burkitt 1999 referert i Engelsrud 1999). Idealer, stigmatisering og stereotyper vil dermed kunne forme ungdommers syn på kropp og utseende og igjen påvirke hvordan de oppfatter og behandler andre. Dette innvirker i sin tur på deres kroppsbilde gjennom de reaksjoner og tilbakemeldninger de blir møtt med. Kroppsbilde som begrep omfatter en persons forestillinger om og opplevelser av egen kropp. Kroppsbilde er nært knyttet til selvfølelse og trygghet på egen identitet (Nylenna og Røyert 2006, Grogan 1999). Selvfølelse forstås som individets visshet eller følelse av eget verd (Törnblom 2007). Kvalem og Wichstrøm (2007) hevder at kropp og utseende er sentralt i ungdommers selvoppfatning og er et viktig redskap for å vise hvem man er, og for å prøve å påvirke hvordan man blir vurdert og behandlet av andre. Kroppens utseende får dermed en svært viktig rolle i det refleksive selvdanningsprosjektet hvor dette kan få innvirkning på ungdommenes utvikling av kroppsbilde. I dette ligger at kroppen blir viktig i fortellingen om hvem de er. Kroppen blir ikke tatt for gitt. Den kan, som andre sider ved selvet, formes eller skapes. Slik kan kroppen og kroppsplanleggingen bli en del av det refleksive prosjektet, og angsten for skam eller skyld knyttes til at selvet, i betydningen kropp, ikke er i samsvar med det som er ønsket (Giddens 1995 referert i Heggen og Øia 2005).

McFarland og Baker-Baumann (1990) hevder at kulturen er den primære lærer og en viktig bidragsyter til utvikling av skam hos den enkelte. Kulturen utvikles i en prosess som inkluderer normer og tankesett hvor den enkelte prøver å tilpasse seg. Samtidig danner den grunnlag for hvordan vi forstår verden rundt oss. De hevder videre at det å ha en kropp som ikke tilfredsstillende de kulturelle kravene for det ideelle kan lede til skam. Skammen forstås som todelt, hvor det på den ene siden handler om skammen over seg selv, og på den andre siden om å skamme seg i forhold til andre (ibid).

Giddens (1996) viser til at skamfølelsen som er knyttet til den synlige delen av en selv, til kroppen, også kan handle om en følelse av underlegenhet. Selvet og kroppen er uløselig sammenkoplet i Giddens modernitetsforståelse. Å lære å bli en kompetent agent innebærer blant annet å være i stand til å opprettholde en vellykket kontroll med både kropp og ansiktsuttrykk. Kontroll med kroppen er avgjørende for opprettholdelsen av selvverdfølelsen i hverdagsinteraksjoner. Hvis den kroppslige kompetansen eller selvkontrollen bryter sammen, trues rammen for ontologisk mestring og sikkerhet. Kroppslig kontroll er en betingelse for å opprettholde selvidentitetens biografiske fortelling. Kroppslig integritet er en følelse av at selvet befinner seg trygt ”i” kroppen (Steen – Olsen 1999 referert i Kvalem og Wichstrøm 2007). Jeg tolker det videre til at dette også er knyttet til ens kroppsbilde. Hvis man er fortrolig med kroppen, uavhengig av størrelse vil dette også være av betydning for ens kroppslige integritet. Det vil være rimelig å anta at dette kan ha betydning for ungdommenes måter å skape og fremstille seg selv på.

Schilder (1950) var en av de første til å se på kroppsbildet innenfor en psykologisk og sosial ramme. Han argumenterte med at det ikke bare er en kognitiv konstruksjon, men også en refleksjon av samfunnets holdninger og interaksjon med andre. Videre vektla han at det elastiske i møte med andre, og at den enkeltes kroppsbilde har betydning for hvordan et møte blir. Hans beskrivelse av kroppsbildet er at det er bildet av vår egen kropp slik den fremstår for oss formet i vår bevissthet. Slik blir kroppsbildet også foranderlig og han skriver *“it (body image) does not remain unchanged; it is in a continual flow”* (Schilder 1950: 241).

I litteraturen diskuteres forskjellige forklaringer på hvordan kroppsbildet formes og påvirkes, hvor flere forfattere mener at den enkeltes møte med sosiokulturelle kroppsideal i populærkulturen og massemedia som svært viktig. Her sammenligner den enkelte oppfatninger av egen kropps utseende med idealene, og her oppstår subjektiv misnøye eller fornøydhet (Loland 1999). Thompson (1990: 54 referert i Loland 1999) sier

“The sociocultural effect on an individual’s tendency to compare the self to a societally sanctioned ideal is probably very strong, therefore a sociocultural role in the self-ideal discrepancy theory cannot be overlooked”.

Dette underbygger viktigheten av å studere overvektige ungdommers opplevelse av seg selv og sin overvekt - i en interaksjonistisk, sosiokulturell og samfunnsmessig ramme.

Kroppsidealer og stereotyper formidles på mange måter. Eksempler på dette kan være i interaksjon med familie, venner, jevnaldrende samt fremmede. Her formidles forventninger, synspunkter, verbal og non- verbal kommunikasjon. Gjennom å observere hva som blir sagt og gjort vil barn og unge lære hva som vektlegges og verdsettes. De vil ifølge Mead (2005) speile seg i de andres reaksjoner på seg selv, og dermed vil dette påvirke utviklingen av deres selv. I den sosiale interaksjonen vil i tillegg de sosiale konsekvensene av å være attraktiv sammenlignet med det motsatte bli oppdaget (Kvalem og Wichstrøm 2007). Faktorene ovenfor kan derfor indirekte påvirke den unges kroppsbilde. Kvalem og Wichstrøm (2007) fremhever at ikke alle som er overvektig har et negativt kroppsbilde, noe man skulle forvente hvis alle hadde blitt påvirket av og reagert likt på de tynne idealene som de unge presenteres for i dag. Ved siden av personlige erfaringer i forhold til utseende og kropp er det også individuelle forskjeller i personlighet og selvfølelse som gir variasjon i hvor viktig utseendet er for den enkelte og i hvilken grad man tar mediabudskapet og tilbakemeldinger fra andre innover seg.

I studien vil begrepet kroppsbilde være nært knyttet til begrepet selvbilde. Med selvbilde menes summen av de inntrykk og tanker et enkeltmenneske har om seg selv og sin plass i forhold til andre individer og samfunnet forøvrig. Selvbildet er et komplekst fenomen med mange deler. Dette henger sammen med at alle i løpet av kort tid går inn og ut av flere sett av sosiale roller som ikke alltid synes å henge sammen. Selvbildet kan skifte over tid eller være stabilt, avhengig av hvilke opplevelser individet får, og måten disse oppfattes på. En tilsynelatende vellykket person kan ha et selvbilde av å ikke være godt nok. En i andre øynes lite vellykket person kan finne at tilværelsen er strålende, fordi han/hun mestrer de krav som er aktuelle (<http://no.wikipedia.org/wiki/Selvbilde>).

Selvbilde er dermed vår egen oppfattelse av vår egen verdi som person, det vil si våre egne positive og negative sannheter om oss selv. Definisjonsmessig glir begrepet selvbilde over i begrepet selvfølelse.

2.3 Å vokse opp med ekstra vekt

Det å skulle skrive om ungdom innebærer at jeg som forsker må ha en forståelse av hvordan det er å være ungdom i dagens samfunn. I dette ligger det at jeg må ha en forståelse av samfunnets endringer, medier, samt sosial/kulturell påvirkning. Videre er deltagerne i en livsfase med store

endringer, der det å skape seg selv, å prøve ut og danne seg en egen identitet, er viktig. Råheim (2001) fremhever at enhver generasjon er barn av sin tid og derfor må forstås på bakgrunn av hva slags samfunn de har vokst opp og formet sine liv i. En amerikansk studie kan illustrere utfordringer ungdommer har i et på mange måter kroppsfixert samfunn. I denne studien ble 12 år gamle barn spurt om hva som var viktigst av å være tynn, flink eller frisk. De svarte tynn (Skårderud 2000).

For å tilnærme meg en forståelse av hvordan det er å vokse opp som overvektig i dagens samfunn, vil jeg starte med å vise til noen faktorer som påvirker menneskers atferd og utvikling, og hvilke forandringer/utfordringer som dagens unge står overfor sammenlignet med de som vokste opp for noen tiår siden.

2.3.1 Å være ung i det moderne samfunn

I prinsippet utvikler ikke barn og unge seg særlig forskjellig fra dem som var barn og unge tidligere (Säfvenbom 2005). Med dette menes at mennesket biologisk sett stort sett er det samme som før. På den andre siden hevder blant annet Urie Bronfenbrenner (1979 referert i Säfvenbom 2005) at den sosiale økologien, det vil si miljøet omkring og mellom det enkelte mennesket har forandret seg radikalt. I dette ligger at selve tilværelsen har endret seg for gammel og ung, og over noen tiår har ”barndommen” og ”ungdommen” endret karakter. Säfvenbom (2005) hevder videre at disse endringene har ført til at samhandlingen og samspillet, det vil si det som kalles interaksjon mellom mennesker og omgivelser, har endret seg raskt og mye.

Säfvenbom (2005) bruker begrepet kontekst når det gjelder å forklare barn og unges utvikling. Kontekstbegrepet innebærer at barn og unge utvikler seg som en del av en stor sosialøkologisk enhet (verden). Innenfor denne verdenen påvirkes de unge på nivåer de må forholde seg til uten selv å kunne påvirke tilbake (globalt, nasjonalt og lokalt). På den andre siden beveger den unge seg mellom mindre sosialøkologiske enheter (kontekster) hvor han eller hun opererer ansikt til ansikt med disse. På dette nivået kan de selv påvirke omgivelsene og til dels styre påvirkningen selv. Denne samhandlingen som foregår innenfor den enkelte kontekst, er avhengig av hvor den unge står i sitt livsløp, hvordan den unge påvirkes av de forhold de ikke kan påvirke og hvilke relasjoner den unge påvirkes av. Dette forstår jeg slik at det relasjonelle og forhandling i

forhold til situasjon kan bli avgjørende for videre handlingsvalg og dermed også for videre utvikling.

Fremveksten av det moderne samfunn har ført til at flere og uforenlige krefter påvirker menneskets atferd og utvikling, og det er først og fremst denne utviklingen som har ført til at også den vitenskapelige erkjennelsen omkring menneskelig atferd og utvikling har endret seg. I dette ligger at premissene for menneskelig utvikling har forandret seg (Säfvenbom 2005).

Flere modernitetsteoretikere, blant annet den tyske sosiologen Thomas Ziehe (1989,1993) har skrevet om hvilke konsekvenser strukturendringene i samfunnet får for enkeltindividets atferd og utvikling. Ziehe er blant annet kjent for sitt begrep "*kulturell frisettelse*". Med kulturell frisettelse mener han at en i det moderne samfunn har fått en økt mulighetshorisont. Det vil si et større spekter av muligheter. Han hevder at endringene i dagens samfunn har ført til at folks refleksivitet er blitt større, vi har lettere for å formes/omformes og vi har fått en økende grad av individualisering. Individualisering går ut på at verdier, oppfatninger, holdninger og handlemåter blir mer og mer basert på personlige valg, og mindre avhengig av tradisjon og sosiale institusjoner (Martinussen 2008). Ziehe kaller dette et produkt av det moderne. I et interaksjonistisk perspektiv, hvor identitet sees på som et produkt av sosial interaksjon, vil individualiseringen gi ungdommene økt mulighet for forhandling og konstruksjon av ulike identiteter. På den annen side hevder Ziehe (1995 referert i Säfvenbom 2005) at denne muligheten også kan gi individet større grad av usikkerhet.

Giddens (1996) har i individualiseringsbegrepet lagt vekt på hvordan teknologisk utvikling, urbanisering, økt velstand og høyere utdanningsnivå har ført til at vi reflekterer mer over samfunnet og vår egen plass i det. Refleksivitet gir større bevissthet om følelse og makt i intime relasjoner og legger større vekt på å skape en egen identitet (Martinussen 2008). På den annen side kan det jo tenkes at det i mylderet av alternativer kan skapes redsel blant de unge for å gjøre feil. De unge blir redde for, unngår eller gir opp situasjoner som kan føre til en eller annen form for nederlag. Heggen (1995) skriver at vi har gått inn i det såkalte "risikosamfunnet", som blant annet innebærer at når vi er blitt friere i forhold til samfunnsstrukturen, så er vi også mer utsatt for farene ved å stå alene når problem oppstår. Den kulturelle frisettingen og store valgfriheten har med andre ord hatt store konsekvenser på individnivå. De som vokser opp må ivareta sin identitet gjennom målrettede strategiske valg. Ungdommer påvirkes ikke bare av endringer i sitt lokale miljø, men også impulser utenfra er blitt mer tilgjengelig enn tidligere på

grunn av utviklingen innenfor moderne media. Ungdommen kan i dagens samfunn sammenligne sitt daglige liv med dagliglivet til andre ungdommer gjennom tv, internett, film og blader. De får kunnskap om voksenlivet som ikke alltid kan knyttes til konkrete erfaringer. En slik type erfaring kan bidra til utvikling av kulturelle orienteringer som får innvirkning på den unges forståelse av seg selv, sine muligheter og sitt dagligliv (Ziehe 1993). Det blir interessant å se på om dette påvirker deltageres måte å konstruere seg selv på. En kulturell tendens i dagens samfunn er evnen til å se seg selv "utenfra". Med det menes at en har en slags selvbevissthet som gjør at en er i stand til å vurdere sine egne handlinger (Ibid). Dette forstår jeg er i tråd med Mead sin ide om perspektivtaking, og det vil derfor bli spennende å se hvordan dette kommer til uttrykk i deltageres fortellinger.

2.3.2 Ulike perspektiv på hva ungdom er

Frønes (2007) skriver at ungdomstiden er knyttet til utvikling av selvbilde, identitet og kvalifikasjoner - elementer som ikke bare assosieres med det å være ung, men peker utover og videre som et viktig grunnlag for senere livsfaser. I et slikt perspektiv understreker teorier om modernitet at ungdomsfasen har gjennomgått grunnleggende endringer, forbundet med begreper som individualisering, valg, risiko og identitetskonstruksjon.

Begrepet ungdom kan oppfattes og defineres ut fra ulike forståelser og kriterier. Biologisk refererer ungdom til en periode fylt med felles bestemte fysiologiske eller mentale utviklingstrekk, og i dette perspektivet er ungdom ahistorisk og ikke i en kulturell eller en sosial kategori. Psykologisk baserte teorier om ungdom er ofte knyttet til forestillingen om at individet på sin vei mot voksenhet gjennomløper ulike mentale utviklingsstadier. Heggen og Frønes (2005) skriver at den mest sentrale teorien stammer fra Erik Homburger Erikson. Han beskriver ungdomstiden som kjennetegnet av identitetsarbeid og identitetsdanning. Dette har lenge vært en del av den allmenne offentlige bevissthet, og brukt som forklaring på blant annet konflikter mellom generasjoner. I dag mener man at denne teorien blir for begrensende, og at utfordringene til dagens ungdom er annerledes i dagens "kunnskaps- og kommunikasjonssamfunn". Derfor har også innholdet i ungdomsfasen endret karakter (ibid).

Skard (1970 referert i Heggen og Frønes 2005) hevder at ungdomsalderen har en biologisk begynnelse og en sosial avslutning. Ungdom kan derfor forstås som en sosial konstruksjon. I den klassiske strukturfunksjonalistiske sosiologien inspirert av Durkheim, utgjør

ungdomsperioden en forberedelsesfase- eller et mellomstadium mellom barndommens avhengighet og voksenalderens ansvar og uavhengighet. Durkheim (1975 referert i Heggen og Frønes 2005) definerer oppdragelsen som en metodisk sosialisering av den unge generasjon. Videre legges vekt på at oppdragelsen skjer i samspill mellom den voksende generasjonen og ungdomsgenerasjonen, slik at voksengenerasjonen utøver innflytelse på de unge. I et slikt perspektiv utgjør ungdomslivet en treningsarena der de unge prøver ut meninger og eksperimenterer med roller (Parson 1965 referert i Heggen og Frønes 2005). Forstått slik blir moderne ungdomstid preget av diskontinuitet. Med dette menes at man har mistet den grunnleggende kontinuiteten mellom den unges posisjon i familien og rollen han eller hun skulle spille som voksen i en bredere samfunnssammenheng. Resultatet er at det oppstår en ”unntakstilstand” mellom barndom og voksenhet, hvor de unge må søke ut av familien for å kvalifisere seg til et liv som voksne. I dette gapet blir jevnaldergrupper tillagt stor betydning. Dette støttes av Piaget (1973 referert i Frønes 2007) som hevder at jevnaldrene er et alternativ til familien med hensyn til intimitet, selvfølelse, regler, verdier, normer, kultur, roller og tilknytting. Frønes (2007) er opptatt av at det i likeverdige vennskapsrelasjoner gis muligheter til å prøve ut nye roller, script eller identiteter. Vennskapets posisjon i denne fasen, som kalles friends-fasen, forteller om et sosialt liv som betyr svært mye.

2.3.3 Aktør eller brikke

I motsetning til å vektlegge ungdomstiden som et oppdragelsesprosjekt, kan ungdom betraktes som aktører. I de senere tiårene har det skjedd en endring i oppfatning av ungdoms væremåte og status. De har fått større rettigheter i samfunnet og anses i langt større grad enn tidligere som et selvstendig subjekt sammenlignet med en tidligere mer objektorientert forståelse. Dette innebærer at ungdoms oppfatninger og forståelse bør sees i lys av at de er handlende individer med egne subjektive meninger. Nordahl (2002 referert i Krange 2005) hevder at skal barns oppfatninger, erfaringer og handlinger forstås, bør de betraktes som aktører i egne liv. Det er likevel viktig å få fram at dette perspektivet ikke er et uttrykk for at barn har en fri vilje som gjør at de kan gjøre, tenke og mene hva de vil. Barn er i kontinuerlig interaksjon med de omgivelsene eller kontekstuelle betingelsene de befinner seg innenfor (Krange 2005). En forståelse av ungdom som aktør innebærer at unge til enhver tid vil forsøke å påvirke eget liv, sin egen identitet og generelle utvikling. De vil aktivt forsøke å mestre de situasjoner de befinner seg i, og dette innebærer at det vil være vesentlig å forstå ungdom om vi vil ha

kunnskap om deres handlinger (ibid). Heggen og Frønes (2005) stiller spørsmål ved i hvor stor grad ungdom har regien i det store samspillet som omhandler utvikling av egen identitet, danning og kultur. De begrunner dette med en stadig økende grad av mektige kommersielle interesser som tilbyr identifikasjonsobjekter og rolleforbilder. Det er fremdeles slik at foreldre, skole og samfunn i mer generell overordnet betydning legger vekt på å oppdra og forme barn og unge. I tillegg har hverdagen for ungdom i stigende grad blitt institusjonalisert. Det er nærliggende å tro at denne institusjonaliseringen spiser av barn og unges frirom, men samtidig sier Heggen og Frønes (2005) at vi ikke må undervurdere barn og unges evne til å utvikle sine frirom innenfor de rammene de lever sine liv i. ”Frirom” tolker jeg som deltagernes mulighet til å konstruere seg selv, og hvor deres handlinger relateres til den sosiale situasjonen de lever i.

Det er viktig å få frem at ungdom ikke er en ensartet gruppe, men påvirket av oppvekst under ulike forhold, under ulike materielle vilkår og under innflytelse av ulike kulturelle impulser. Videre er ungdom også uensartet når det gjelder de individuelle eller personlige ressursene de møter ungdomstiden med. Likevel bærer ordet ungdom mening som en mer allmenn kategori, det handler om overgangen fra barn til voksen og er noe alle må igjennom (Heggen og Øia 2005). De australske ungdomsforskerne Wyn og White (1997:4 referert i Heggen og Øia 2005) har foreslått denne definisjonen av ungdom

“...youth is most productively conceptualised as a social process in which meaning and experience of becoming adult is mediated”

Tilsvarende hevder den danske sosialforskeren Svend Mørch (1995 referert i Heggen og Øia 2005) at ungdomslivet må oppfattes som en transformasjon hvor omstillingskravene er større enn i andre livsfaser. Som nevnt ovenfor er ungdomstid en sensitiv fase hvor holdninger, verdier, selvbilde og identiteter fester seg og blir.

Drotner (1999 referert i Heggen og Øia 2005) er opptatt av hvordan opplevelsene vi har som unge og de erfaringer vi gjør, preges av en særlig intensitet som vil farge våre senere opplevelser og erfaringer. Deltagernes opplevelser og erfaringer kan ut fra dette bli av stor betydning for deres voksenliv og tolkninger av nye erfaringer. Her ligger det sterke føringer for å ta ungdomsfasen på alvor.

I følge Krange (2005) er det en utbredt oppfatning at unges erfaringsverden innenfor en kort tidshorisonnt har utviklet seg radikalt og fortsatt endrer seg raskt. Han mener endringene spesielt griper inn i de unge menneskenes liv og setter nye premisser for oppvekst, sosialisering og

identitetsdannelse. Den nye moderniteten karakteriserer en ungdomstid som gjennomlevs i en refleksiv individualisert kontekst, i en tid da de unge selv må finne kursen. Wyn og White (1997 referert i Krange 2005) uttrykker at de unge selv produserer sin historie, og gjennomlever en valgt biografi. Aakvaag (2008) hevder at det er en bestemt form for sosial struktur- den nye modernitetens svært omskiftelige sosiale terreng- som tvinger den enkelte til å bli en homo optionis - det velgende mennesket. Individualiseringsprosessen krever beslutninger, men er ikke selv et resultat av beslutninger i betydningen et bevisst planlagt politisk besluttet samfunn. Individualisering er det uintenderte totalresultatet av en lang rekke endringer innen politikk, familie, arbeidsliv osv. Beck (2003-2004 referert i Aakvag 2008) får frem at vi alltid befinner oss i en sosial kontekst når vi velger, der andres beslutninger og valg legger føringer for våre egne valg. Total valgfrihet er derfor en illusjon. Den nye moderniteten tvinger oss til å velge, men alltid innenfor rammer vi ikke selv har valgt. I presentasjon av funn vil det være et poeng å se på hvilke utslag dette gir i forhold til deltageres muligheter for å skape seg selv.

2.3.4 Mestring og marginalisering

I sin bok "Ungdom i endring" bruker Heggen og Øia (2005) mestring som overordnet begrep om ungdoms håndtering av ungdomsfasen. I dette perspektivet knyttes mestring til handling, og hvordan ungdommen er i stand til å håndtere utfordringer. Mestring kan komme til uttrykk gjennom hvilke posisjoner ungdommene har på ulike sentrale arenaer og hva de kan oppnå gjennom disse posisjonene. På denne måten kommer mestring til uttrykk gjennom sosial integrasjon. Der mestring forventes å komme til uttrykk gjennom sosial integrasjon, kan man tilsvarende forvente at mangel på mestring kan forbindes med marginalisering. Marginalisering kan defineres som det å befinne seg i flytende prosesser mellom integrasjon og ekskludering, der enkeltpersoner eller grupper blir dradd mot samfunnets ytterkant eller grensen (ibid). Disse to begrepene kan bli aktuelle i analysen av mitt datamateriale i forhold til betydningen av sosiale relasjoner. Knyttet til det teoretiske perspektivet jeg har valgt på studien, kan mestring også forstås som "forhandling". Når ungdommene forhandler frem ulike måter å presentere seg selv på, for eksempel i forhold til sosial identitet, kan dette igjen være et uttrykk for mestring. Mestring av sosiale utfordringer vil dermed ha en positiv påvirkning av deltageres selvbilde.

Marginalisering kan forstås på ulike nivåer. Giddens (1996) legger stor vekt på serier av brudd eller diskontinuitet gjennom oppvekst og livsløp, når han skal forklare for eksempel identitetsproblemer. Kjeder av bitre nederlag eller tap summerer seg opp i måten en fremstår på.

På den andre siden kan en barndom preget av stabile relasjoner til foreldre og signifikante andre danne en grunnleggende tillit og en god basis for å takle risiko og utfordring (Heggen og Øia 2005). På denne måten kan marginalisering bli en del av den sosiale konteksten ungdommene lever sine liv i og et uttrykk for de sosiale og kulturelle relasjonene i slike kontekster (ibid).

I et sosiologisk perspektiv på mestring vil det ikke ensidig dreie seg om individets handlingsevne, men individet i sin sosiale sammenheng. Det legges også et tidsperspektiv i dette. Mestring vil ikke bare uttrykke handlingsevner her og nå, men også være et uttrykk for barndomserfaringer (tidligere mestring). Det snakkes også om mestring av det å være ung som en overgangsfase i livsløpet (Heggen og Øia 2005).

Mestring kan sees på som at handling og potensial til handlinger er sosialt forankret. Det vil si at vår evne til å håndtere utfordringer er knyttet til våre kunnskaper, ferdigheter og ressurser, men disse kan direkte eller indirekte knyttes til vår posisjon i sosiale nettverk. Den sosiale kapitalen utgjør en ressurs som medlemmer av en gruppe kan ha (Bourdieu 1989 referert i Heggen og Øia 2005). I dette perspektivet kan individets sosiale relasjoner sees på som et uttrykk for mestring, samtidig som mangelen på sosiale relasjoner uttrykker manglende mestring. I punktet som omhandler tid, menes at mestring kan komme til uttrykk her og nå, men kan også sees som en effekt av tidligere mestring og tidligere sosiale situasjoner.

Giddens (1996) skriver om ungdommens behov for å etablere en stabil identitet som grunnlag for personlig og eksistensiell mestring. Det siktes til en mer grunnleggende forståelse av å være god nok i forhold til de forventningene som stilles. Dette har igjen noe med deltagerens selvbilde å gjøre. Han sier at ungdomsfasens mest eksistensielle spørsmål trolig er hvem en skal bli. Den enkeltes livsløp er ikke lenger bestemt av tradisjoner, men er gjenstand for refleksjon. Slik blir mestring relatert til ungdom forstått som overgangsfase.

Teorier om refleksivitet, selvdanning og individualitet reiser viktige spørsmål knyttet til mestring av ungdomsfasen. Individets utfordring blir nettopp her å skape sin egen identitet i rommet mellom muligheter og risiko. Steen – Olsen (1999 referert i Heggen og Øia 2005) anvender begrepet ontologisk mestring om evnen til å realisere seg selv. Begrepet inkluderer selvrealisering, opplevelse av egen tilstrekkelighet og ulike følelser knyttet til dette som mindreverdighetsfølelse, skyld- og skamfølelse. Mestring vil dreie seg om å opprettholde et

ønsket og kontinuerlig selvbylde over tid. Det å mislykkes i forhold til å opprettholde et kontinuerlig selvbylde knytter Giddens (1996) til begrepet skam.

2.3.5 Identitet

Begrepet identitet er i litteraturen forstått og forklart på ulike måter. Jeg velger derfor kun å forklare hvordan begrepet forstås i denne oppgaven.

Bauman (2004) hevder at identitet ikke er et tema før vi holder på å miste tak i hvem vi er. I dette ligger at identitet er noe vi vanligvis tar for gitt. I tråd med det teoretiske perspektivet på oppgaven, ser jeg på utviklingen av identitet og personlighet som et kontekstuellt, relasjonelt og samtidig individuelt prosjekt. Identitet omfatter både personlig og sosial identitet. Personlig identitet er den selvoppfatningen man opplever som sammenhengende i tid og rom (Frønes 2007). Album (1996) uttrykker at et menneskes personlige identitet er den han er på tvers av situasjonene, den er stabil i motsetning til den sosiale identiteten som endrer seg avhengig av de sosiale situasjonene. Sosial identitet kan forklares som ”*Selvet sett utenfra, som individets personlige rolle uttrykt ved andres oppfatninger av en*” (Aubert 1979:115). Sosial identitet integrerer individet i forskjellige sosiale kontekster. Ifølge Goffmann (2000) er den sosiale identiteten den selvoppfatningen som individet bygger opp ved hjelp av den posisjonen de har i samfunnet, og de gruppene de er med i. Jeg ønsker å utforske hvilken betydning det kan ha for deltagerne å være medlem av en stigmatisert gruppe i forhold til måten de presenterer seg selv på og identitet som dannes på bakgrunn av dette.

Flere modernitetstenkere fremhever at ungdomstida er fokusert på identitetsdannelse (Giddens 1996, Krange 2005). Simonsen hevder at konformitet og det å være ung på den riktige måte er blitt viktigere for dagens ungdom enn tidligere generasjoner (Simonsen referert i Hølge - Hazelton 2003). Slik ser jeg at begrepet identitet blir sentralt for å beskrive og forstå hvem deltagerne er, og er et resultat av kontinuerlige meningsforhandlinger mellom dem og den sosiale konteksten, samt dialektikken mellom deltagerne og samfunnet. Dette kan ha betydning for deres handlinger og fortolkninger i bestemte situasjoner.

Sosial praksis er en viktig side ved den enkeltes identitetsbygging. Med sosial praksis menes hvordan man utfører sin identitet, og dette varierer med konteksten. Deltagerne blir påvirket av, og definerer seg på mange måter ut fra andres praksis, og blir influert av regler og normer som

gjelder i samfunnet rundt. Slik kan deres identitet konstrueres i samhandling mellom mennesker i mange ulike kontekster. Her blir det relasjonelle fremtredende, hvilket er i tråd med det interaksjonistiske perspektivet.

Mead (2005) beskriver hvordan kjernen ved ens identitet er evnen til å objektivere. Slik blir selvrefleksjon utviklet som en del av individets sosiale historie, og man tilegner seg evnen til å ta andres perspektiv. Refleksivitet er ikke bare et intellektuelt fenomen, men vedrører også opplevelses- og følelsesmessige forhold og dermed selvforståelsen. Dette innebærer evne til å kunne utvikle seg, forholde seg til og ta stilling til omverdenen. På denne måten fremstår refleksivitet som en viktig oppgave for det moderne mennesket, og blir et premiss for å kunne utvikle en identitet og forholde seg til en verden i endring (Ziehe 1993, Giddens 1996).

3. PROSESS OG METODE

3.1 Kvalitativ metode

I følge flere kvalitative forskere egner kvalitative metoder seg når vi ønsker å vite mer om menneskelige egenskaper som erfaring, opplevelser, tanker, forventninger, motiver og holdninger (Malterud 2003, Kvale 2001, Haavind 2000). I tråd med at min opprinnelige plan var å utforske overvektige ungdommers erfaring med fysisk aktivitet, var det derfor naturlig for meg å plassere mastergradprosjektet i en kvalitativ forskningstradisjon. Haavind (2000) argumenterer for at en kvalitativ tilnærming er egnet til å undersøke hvilket perspektiv den enkelte snakker fra, og begrunner den kvalitative tilnærmingen med interesse for opplevelsesfenomenenes meningsinnhold. Gradvis i prosessen ble det klart for meg at det var meningsinnholdet i den enkelte ungdom sin opplevelse og de opplevelsesmessige sammenhengene deltagerne selv etablerte seg i, jeg ønsket å få fram gjennom studien.

Et valg av kvalitativ metode er imidlertid ikke nok for at undersøkelsen skal kunne gjennomføres på en god måte. Innenfor rammene av de kvalitative metodene finnes det overlappende og varierende meninger om hvordan metodene bør utformes. Dette stiller krav til forskerens evne til å velge mellom tilgjengelige metoder (Kvale 2001). Dalen (2004) hevder at målet i kvalitativ forskning er å utvikle forståelsen av fenomener knyttet til personer og situasjoner i deres sosiale virkelighet.

Betydningen av det kontekstnære og relasjonen mellom deltagerne og den sosiale virkelighet, ble mer og mer fremtredende for meg når jeg leste intervjuene. Jeg begynte derfor å søke etter en kvalitativ tilnærming som kunne ivareta dette.

3.1.1 Kvalitative metoder i et interaksjonistisk perspektiv

Mastergradprosjektet omhandler blant annet hvordan overvektige ungdommer presenterer seg selv og sin livshistorie, hvordan de lever i interaksjon med sine omgivelser og identitet som konstrueres på basis av dette. Denne vinklingen var imidlertid ikke utgangspunktet for studien, men vokste frem som et resultat av hvordan jeg som forsker gikk inn i materialet mitt og hva

jeg leste ut av det (jmf kap 1). Jeg brukte derfor mye tid på å komme frem til hva slags type kunnskap jeg ønsket å få innsikt i, belyse og få frem i mitt mastergradprosjekt.

Silverman (2001) skriver “... *the choice between different research methods should depend on what you are trying to find out*”. Etter hvert som det ble det klart for meg at jeg ønsket å bruke Mead og hans teori om symbolsk interaksjonisme som inspirasjon i mine analyser, førte videre litteratursøk meg til Margaretha Järvinen og Nanna Mik-Meyers bok ” *Kvalitative metoder i et interaksjonistisk perspektiv, interview, observationer og dokumenter*” (Järvinen og Mik-Meyer 2005). Her beskrives hvordan den interaksjonistiske begrepsrammen får innflytelse på hvordan jeg som forsker kan arbeide med det empiriske materialet, hvor det blant annet er fokus på hvordan meningsinnhold konstrueres gjennom intervjuer. Dette er meningsinnhold som skapes i interaksjonen mellom deltagerne og meg som forsker (Heggen og Fjell 1998, Järvinen og Mik-Meyer 2005). Det handler ikke om å samle og finne data, snarere om å konstruere og skape data (Heggen og Fjell 1998). I dette ligger også at fortolkningene, underveis eller i ettertid, som forskeren gjør av det som oppfattes eller formidles, er forankret i relasjonen hvor materialet ble skapt (Fangen 2004, Haavind 2000).

Forskningstradisjonen støtter seg til teorier fra postmodernisme og sosialkonstruktivisme der forskeren anses som en aktiv deltager i en kunnskapsutvikling som aldri kan bli helt selvstendig. Den handler mer om nye spørsmål enn om universelle sannheter (Järvinen og Mik-Meyer 2005). Etter hvert som jeg fikk denne metoden ”under huden”, ble det klart for meg at det å benytte meg av en slik analytisk tilnærming ville løfte frem den kunnskap jeg var på jakt etter, kunnskap som omhandler sosial samhandling.

3.1.2 Det kvalitative forskningsintervju – med bakgrunn i symbolsk interaksjonisme

Silverman (2001) hevder at naturlige data er de beste for å framskaffe kunnskap om sosial samhandling. For å velge en egnet metode til å innhente kunnskap i forhold til min problemstilling, stilte jeg meg spørsmål om det er mulig for en forsker å få direkte tilgang til andres opplevelser. Interaksjonister mener at det ikke er mulig, og begrunner det i tanken om at både intervjudata og observasjonsdata formes av forsker og forskningsobjekt i fellesskap. Cicourel argumenterer for at i et intervju, på samme måte som i naturlig sosial samhandling, kan dataene betraktes som et resultat av sosialt situerte aktiviteter hvor både intervjueren og intervjupersonen former sine responser gjennom rollespill og inntrykksstyring (Cicourel 1964

referert i Järvinen og Mik-Meyer 2005). På bakgrunn av dette kan jeg ikke se at data kan løftes ut fra sin sosiale sammenheng og behandles som objektive fakta. De vil alltid reflektere spesifikke meningsstrukturer. Dette synet rimer også med mine tanker om at ungdommenes identitet skapes i de relasjonelle kontekster som de inngår i.

Kvale (2001) viser til at den kvalitative intervjuformen er spesielt egnet når man ønsker å undersøke hvordan mennesker ser sine erfaringer i en sammenheng og hvilken betydning de vektlegger disse erfaringene. Intervjuet bygger på den hverdagslige samtalen, men har en faglig vinkling. Fordelen med denne metoden er at man kan gå i dybden og kunne utforske sammen med informantene. Det gir en unik tilgang til informantens livsverden. Kvale (2001) og Kvernmo (1999) argumenterer for at hvis man ønsker å få informasjon om barn og unges tanker og opplevelser, må en snakke med dem. På bakgrunn av dette ble det derfor riktig for meg å velge kvalitativt intervju som metode.

Kvale (2001) sin intervjuforståelse vil likevel ikke være helt dekkende for det jeg ønsket innsikt i. I en postmoderne, foranderlig verden vil det ikke være slik at forskningen primært fokuserer på den enkeltes livsverden. Heller fokuseres det på interaksjonen og meningsproduksjonen som oppstår på grunnlag av interaksjonen mellom deltakerne og omgivelsene. I tråd med en slik tenkning sier Järvinen at hensikten med et intervju er å undersøke meningsproduksjonen der den sosiale verden blir skapt. Her vil jeg som intervjuer aktivt påvirke fortellingen ved selv å være deltagende. På bakgrunn av dette betraktes forskeren som en "medprodusent av viten" (Järvinen referert i Järvinen og Mik-Meyer 2005).

Järvinen beskriver intervju som et møte, hvor (minst) to par av forutsetninger, holdninger og interesser brytes mot hverandre (Järvinen 2005 referert i Järvinen og Mik-Meyer 2005). Intervju kan videre beskrives som en samtale mellom dialogpartnere som sammen produserer tekstede fortellinger som skildrer den intervjuedes virkelighet. Tekstene handler også om hvilken betydning intervjupersonen gir fortellingene. Her er det et poeng å forstå den som blir intervjuet som en aktiv samtalepartner, og ikke som en som skal levere eksakte svar på snevre spørsmål (Chase 1995 referert i Järvinen og Mik-Meyer 2005).

I et slikt perspektiv ser jeg at man ønsker å posisjonere den som intervjues som et subjekt med mulighet til å reflektere og aktivt være med å definere innholdet av det som produseres. Det er det som er betydningsfullt for den som intervjues som skal gis plass, fortelles frem og utfoldes (Haavind 1997 referert i Järvinen og Mik-Meyer 2005). Det ble derfor viktig for meg å åpne og

skape rom for at ungdommene selv kunne få reflektere rundt og formidle det som var viktig for dem. Selv om tanken er at data skapes mellom intervjuperson og intervjuer, var det et mål at ungdommene i så stor grad som mulig skulle få beskrive sine opplevelser fritt og med egne ord. Det er imidlertid et spørsmål om det i dette perspektivet er mulig å få tak i deres egne ord, eller om svarene bare vil "ligge i" spørsmålene. Det ble derfor en utfordring for meg å stille gode spørsmål, da jeg ikke ønsket at deltagerne skulle "snakke meg etter munnen" eller gi meg svar de trodde jeg ville ha. Det ble viktig at jeg opptrådte på en måte som gjorde at ungdommene følte at de kom med nyttig og relevant informasjon. I dette ligger at jeg måtte være bevisst på hvordan min non – verbale og verbale reaksjon på deres utsagn påvirket utviklingen i intervjuene.

3.2 Rekruttering av deltagere

Jeg hadde til hensikt å intervju 4-5 ungdommer knyttet til prosjektet "Stor og AKTIV".

I arbeidet med å rekruttere informanter utarbeidet jeg et brev som jeg sendte ut til alle som hadde deltatt på treningsaktivitetene på NIH i den aktuelle aldersgruppen. Selv om det har vært mest fokus på jenter og kroppsbilde i forhold til overvekt, mente jeg at både gutter og jenter hadde noe å bidra med inn i min studie. Jeg ønsket derfor ikke å skille mellom kjønnene. I første omgang var det ingen som svarte, og jeg så meg derfor nødt til å ringe rundt. Som oftest var det foreldrene jeg snakket med først. Noen avviste meg det samme, men flere henviste meg videre til å ta direkte kontakt med ungdommene. Jeg var opptatt av at deltagelsen måtte være høyst frivillig fra deres side, og de som jeg til slutt avtalte å møte overbeviste meg om at dette var noe de syntes det var greit å delta på.

Det viste seg at det bare var jenter var interessert i å delta i studien.

3.3 Forskerrollen

Malterud (2003) skriver at når en benytter seg av kvalitativ forskningsmetode, så er det viktig ikke å utslette seg selv, men i stedet lære å kjenne og være klar over sin egen rolle samt å tydelig redegjøre for den. Først da kan og må man ta stilling til hva dette betyr i kunnskapsutviklingen. Det vil si at forskerens forforståelse skal være synlig, slik at leseren kan

vite hvilket ståsted kunnskapen er innhentet fra. Haavind (2000) påpeker viktigheten av synliggjøring av seg selv som forsker underveis i prosessen, hvor ideen er at det forskeren ser også skal kunne sees av en annen. For å oppnå dette, søker man en løpende selvrefleksjon, ikke bare mot ”... hva jeg forstår, men hvordan jeg forstår det, og hvorfor jeg forstår det på akkurat denne måten” (Haavind 2000:37). Dette betyr at forskerens bevissthet rundt sin egen forforståelse er en del av denne selvrefleksjonen, og at tolkningsarbeidet er med hele tiden i prosessen.

3.3.1 Forforståelse

Når det gjelder min egen forforståelse i forhold til fysisk aktivitet, har jeg som fysioterapeut en opplevelse av at det er bra. Jeg kan faglig begrunne det i forhold til kondisjon, styrke, smidighet og forebygging av skader. Jeg har personlige erfaringer som underbygger dette, hvor jeg selv har hentet både fysisk og psykisk overskudd og styrke gjennom å være sterk og aktiv. Jeg vokste opp i en aktiv familie hvor det å gå på tur var en viktig del av oppveksten, bygd på positive opplevelser og familiesamhold. Videre vet jeg hva det vil si å være frarøvet muligheten for å være fysisk aktiv.

Jeg hadde en periode i livet, rundt tenårene, hvor jeg ikke opplevde det å være aktiv som noe positivt. Dette var knyttet til gymtimene på skolen. Jeg utmerket meg i ballspill, men var middels i styrke og utholdenhet ellers. Jeg husker at det kun var de beste som fikk oppmerksomhet fra gymlæreren. Redselen for å ødelegge for andre, og usikkerhet knyttet til egen evne til å prestere godt nok ble fremtredende. Erfaringer fra denne tiden tok jeg med meg inn i videregående, og ble i denne perioden gradvis tykkere. Som student i Oslo begynte vekten å plage meg. Jeg fikk noen kommentarer fra omgivelsene, og merket at kroppen min var begrensende i forhold til klær og utseende. Frodig og artig var vanlige beskrivelser, men som ung voksen var det kanskje ikke disse karakteristika jeg var ute etter. Jeg slanket meg, begynte på fysioterapistudiene og ble slått av hva disse forandringene gjorde med meg på det mentale plan. Jeg merket blant annet at jeg fikk mer positiv oppmerksomhet fra omgivelsene og at selvtilliten økte.

I mitt møte med de overvektige barna på prosjektet ble forforståelsen av å være fysisk aktiv bevisstgjort og utfordret. Samtidig som jeg bærer med meg erfaringer som ble vekket, ble jeg

kanskje også en smule frustrert. Dette fordi jeg kjente en fornemmelse av sårhet på ungdommenes vegne fra et tidligere ”tykt liv”.

I intervjusituasjonen tok jeg meg stadig i å gjøre egne refleksjoner, og opplevde både identifisering og nye erfaringer ved gjennomlesing. Jeg kjente meg igjen i enkelte av deres beskrivelser fra det å være ung og letende, det å skulle passe inn og samtidig stå opp for den man er. Fra det å kunne utfolde seg i en aktivitet som gir glede og kontrasten til minner også jeg kunne hente fram, fra en svett gymsal på barneskolen der det var klare skiller mellom å være flink og ikke henge med. Gjerne ispedd en redsel for å sinke de andre på laget. De temaer som fanget min oppmerksomhet, har også noe med disse erfaringene å gjøre.

3.3.2 Intersubjektivitet

I oppgaven ser jeg at både jeg som forsker og deltagerne er med på å påvirke selve forskningsprosessen og at materialet ble skapt i samarbeid mellom ungdommene og meg. Problemstilling, analyse og tolkning ble dermed et resultat av det ungdommene brakte inn av sine opplevelser og erfaringer fra sin verden, og hva jeg som forsker brukte av min forforståelse og erfaring. Det er dette Haavind (2000) mener når hun hevder at intersubjektive møter mellom forsker og deltager er en metodisk forutsetning. Dette innebærer at forsker både har et praktisk og et prinsipielt grep om dette. Intersubjektivitet knyttes mot samtalemåter og samværsformer som egner seg for å vedlikeholde felles oppfatninger om hva som foregår og hva det kan bety, og er en forutsetning for å gjøre det mulig å tolke hva noe betyr for andre (Haavind 2000). Her mener jeg videre at selvrefleksivitet blir viktig å ha fokus på for meg som forsker. I dette ligger at å se seg selv også innebærer å se den andre, inkludert å se seg selv fra den andres perspektiv (Schibbye 2002 referert i Solvoll et. al 2005). Dette er i tråd med en interaksjonstisk tenkemåte og ble veldig klart for meg når ungdommene snakket om sine egne erfaringer og opplevelser, hvor jeg ofte tok meg i å reflektere rundt min egen ungdomstid. Kanskje var dette en forutsetning for å klare å se det meningsfulle i deres fortellinger, hvor jeg gjennom å bli bevisst mine egne opplevelser klarte å fornemme deres.

3.3.3 Nærhet og distanse

Jeg ønsker videre å reflektere rundt forskerrollen i lys av begrepene nærhet og distanse. Begrepene kan ha mange nivåer. I mitt virke som fysioterapeut har jeg jobbet nært inn på

pasienter, og jeg har lett for å komme tett inn på andre mennesker. Dette kan være en god egenskap når man forsker kvalitativt, men samtidig er det i følge Heggen og Fjell (1998) viktig å være oppmerksom på faren for å overidentifisere seg med informantene. Jeg har lett for å la meg rive med, spesielt hvis temaet er vanskelig for den andre eller jeg opplever å kjenne meg igjen i det andre forteller. Når dette oppstod mellom meg og deltagerne ble jeg veldig bekræftende og forståelsesfull. Jeg kunne si ting som ”det skjønner jeg godt” og ”slik har jeg det også”. Samtidig hevder Heggen og Fjell (1998) at avstand ikke skal preges av underidentifisering. Jeg forstår det slik at dette forutsetter en løpende selvrefleksjon fra forskerens side. Det ble derfor viktig for meg å holde fokus på intervjuet og det jeg ønsket å oppnå med det. Temaet mitt omhandlet noe jeg oppfattet å kunne være følsomt for ungdommene, hvor overvekt og kropp og eventuelle emosjonelle opplevelser rundt dette kan ha en slik karakter at man trenger å etablere nærhet til deltagerne. Det forholdet vi har til vår egen kropp kan være knyttet til glede, men for mange mennesker også til skam og ubehag. Bildet ungdommene formidlet av seg selv opplevdes til tider komplekst og sammensatt. Som forsker var det nødvendig å ha dette i bakhodet. Når nærhet ble en nøkkel for å komme tett inn på ungdommene og få et innblikk i deres egne opplevelse, erfarte jeg at jeg også måtte være oppmerksom på signaler hvor deltagerne satte grenser. Dette synes jeg best kom til uttrykk når de ble forlegne, vred seg på stolen eller av og til kunne le litt nervøst. Når dette hendte, var jeg raskt på banen med spørsmål som kunne flytte fokus litt bort fra det nære og over på andre temaer. Slik prøvde jeg å få til en balansegang mellom nærhet og distanse og ivareta deltagerne på en etisk forsvarlig måte.

I det videre arbeidet med analysen opplevde jeg avstand som en forutsetning for å kunne se materialet utenfra, løfte ut temaer og se mønstre som ikke nødvendigvis ble sett fra ungdommenes side. Det er dette Haavind (2000) peker på når hun skriver at intersubjektivitet ikke må forveksles med et krav om at forskerens fortolkninger for å få frem meningsinnhold må være identisk med selvforståelsen til informanten. Nettopp dette ble viktig for meg å forstå i arbeidet med nevnte problematikk. Jeg har gjennom oppgaven erfart at nærhet og distanse må være i et balansert forhold når man jobber med kvalitative studier.

3.4 Dataproduksjon

3.4.1 Ungdom som intervjupersoner

Når jeg hadde valgt ungdommer som intervjupersoner ble jeg oppmerksom på at det ligger andre utfordringer i det å intervju barn/ungdom enn voksne. I følge Kvernmo (Kvernmo 1999) kan validitetsproblemene være større enn ved intervju av voksne, hvor barn/unge kan ha en helt annen forståelse av situasjonen enn det voksne har. Det stilles spørsmål ved hva vi virkelig observerer og om dette kan ha noe med aldersmessige forutsetninger å gjøre, eller kan forklares ut fra forståelsen av det forskeren søker å avdekke. Likevel fremheves at deres opplevelser har en verdi i seg selv, og bør forstås i forhold til den sosiale sammenhengen de avspeiler og er en reaksjon på (ibid). Dette opplever jeg er i tråd med det interaksjonistiske perspektivet jeg er inspirert av.

Det som etter hvert stod klarere og klarere for meg var at noe av det spesielle med å intervju ungdommene var forskjellen vår i posisjon og perspektiv i forhold til hverandre. Dette innebar blant annet forskjell i alder og autoritet. Det ble derfor et analytisk poeng for meg å fremheve dette. I følge Kvernmo (1999) er det viktig å erkjenne ulikhetene og ha klart for seg hvilken betydning disse kan ha i forståelsen av empirien.

Videre ble det viktig for meg å avklare med ungdommene om jeg hadde forstått dem riktig underveis i intervjuene. Slik kunne jeg tilstrebe at vi hadde felles forståelse av begrepene som ble brukt.

Jeg jobbet med å bevisstgjøre mitt syn på barn og unge i forhold til å kunne fortelle om seg selv. Jeg så at gjennom å ta deres stemme på alvor, og betrakte språket som rikt, følelsesladet og troverdig kunne jeg nå frem til deres erfaringsverden. Det ble viktig for meg å se på deltagerne som meningsskapende.

Jeg vurderte å intervju ungdommene flere ganger. Kvernmo (1999) viser til at barn/ungdom ofte svarer ut fra den nærmeste erfaringen når de intervjues, slik at en med å gjenta intervjuene vil kunne få helt andre nyanser i svarene. Flere intervjuer ville medført at vår posisjon og relasjon i forhold til hverandre hadde forandret seg, og svarene kunne derfor blitt påvirket av dette. Ut fra Alver og Øyen (1997) kan tillitsforholdet som kommer ut av dette både berike undersøkelsen, samtidig som det kan gi et behov for forskeren å måtte presisere sin rolle mer.

De trekker inn dilemmaet mellom det som metodisk sett kan anses som mest riktig, nemlig å oppnå en full trygghet hvor deltageren kan si hva de vil, samtidig som det etisk sett kan bli det mest problematiske. De anbefaler derfor en balansegang mellom det metodisk mest relevante og effektive, og det som er etisk forsvarlig.

Kvernmo (1999) argumenterer for hvordan man ved å intervju kun en gang får frem betydningsfull informasjon for den aktuelle dagen, i den aktuelle konteksten og på bakgrunn av dagsformen til både intervjuer og deltager. Hun fremhever at dette også er av stor verdi. I tråd med det siste argumentet kan jeg forsvare at jeg bare intervjuet ungdommene en gang. For deltagerne var det også et sterkt ønske å foreta kun ett intervju, og jeg anså det som etisk viktig å ivareta dette ønsket.

3.4.2 Observasjon

I en artikkel som omhandler kvalitative studier på barn presiseres det at for å forstå barnas atferd må de sees i deres naturlige kontekst hvor atferd og sosial kommunikasjon foregår mellom barna og andre (Woodgate 2001). Dette vil berike informasjonen som man får i intervjuet. Gjennom deltagende observasjon vil også relasjonene mellom forsker og informant bli påvirket, og hun hevder at det er viktig at forskeren gjør en "transformasjon" slik at deres status som voksne blir visket ut. Jeg tror dette vanskelig lar seg gjøre, men tolker det slik at det asymmetriske forholdet som i utgangspunktet er mellom forsker og informant bør bli forsøkt redusert, slik at barna opplever situasjonen som trygg og ikke svarer det de tror jeg forventer.

Jeg hadde ingen mulighet for å studere jentene i deres naturlige kontekst i hjemmet (med unntak av den dagen de ble intervjuet), fritid eller skole, men valgte å være tilstede på en del av treningene ved NIH hvor de deltok. Her ble jeg presentert som fysioterapeut og student, og ungdommene fikk vite at jeg etter hvert skulle skrive en oppgave som omhandlet det å være overvektig og at jeg da ville snakke med noen av dem. Min rolle her ble derfor å sitte og observere treningen som en nøytral person uten å ha noe med selve opplegget å gjøre. Tanken bak dette var også at jeg skulle bli et kjent fjes for deltagerne, men at jeg ikke skulle forbindes med verken noe positivt eller negativt i forhold til fysisk aktivitet. Hensikten var å ufarliggjøre meg selv. Jeg var bevisst på at jeg hadde en annen rolle enn de som trente dem, og deltagerne omtalte meg som "fysioterapeuten". Jeg ser likevel at det er umulig å utviske den forskjellen det er mellom å være voksen og ungdom, spesielt med tanke på at jeg ble presentert som

fysioterapeut. I terapeutbegrepet ligger det mye ubevisste forventninger, og dette vil også bidra til det asymmetriske forholdet.

Likevel tror jeg at jeg oppnådde noe positivt med å bli et kjent fjes for dem. Deltagerne nevnte alltid selv at de husket meg fra treningen, og kanskje gav det dem den tryggheten de trengte for å tørre å si ja til å være med i studien.

3.4.3 Gjennomføring av intervjuene

Jeg valgte en semistrukturert form på intervjuene. Kvernmo (1999) fremhever at grunnlaget for spørsmålene bør være en diskusjon om hva en ønsker å vite og hvilke spørsmål barn/unge har forutsetning for å svare på. Jeg brukte derfor lang tid på å utforme intervjuguiden. Til slutt inneholdt guiden spørsmål jeg følte var relevant og mulig for ungdommene å svare på vedrørende de temaene jeg ønsket å belyse.

Når det gjelder selve formen på intervjuet, viser Roberta Woodgate (2001) til studier som fremhever viktigheten av ikke å stille for konkrete spørsmål til barn. Forskerne mener det er viktig å la barna naturlig reise spørsmål, gi kommentarer og delta i å skape mening. Slik vil man kunne vise barna at en verdsetter deres tanker, sensibilitet og erfaringer. Andre forskere hevder at mer lukkede spørsmål, spesielt i starten, vil hjelpe deltagerne til å komme i gang og dempe forventningene de kanskje opplever i forhold til å svare "korrekt" (Irwing og Johnson 2005).

Guiden bestod for det meste av åpne spørsmål, men starten på intervjuet var preget av noen mer lukkede spørsmål.

Jeg ønsket å gjøre intervjuet mest mulig på deltagerens premisser, likevel ble guiden et redskap jeg brukte underveis for å huske de tema jeg ønsket vi skulle være innom. I starten opplevde jeg å få en del korte svar. Jeg merket da at det var godt å ha guiden der for å komme videre. Etter hvert som vi kom lenger ut i intervjuene ble imidlertid både ungdommene og jeg tryggere og friere, og intervjuene ble mer samtalepreget.

På mange måter ble det aller første intervjuet en test både på meg som intervjuer og på hvordan intervjuguiden fungerte. Jeg var spent og nervøs for hvordan temaene og spørsmålene ville bli oppfattet, og på interaksjonen oss i mellom. Jeg opplevde etterpå at intervjuet ble såpass

informativt at jeg bestemte meg for å ikke gjøre noen nevneverdige forandringer av spørsmål, tema eller fremgangsmåte.

3.4.4 Intervjusituasjonen

Malterud skriver ”... for at datainnsamlingen skal bli så rik som mulig fordrer det at forskeren investerer tid og nærhet for at informanten skal føle seg trygg uten å føle seg presset eller invadert” (Malterud 2003:200). Jeg prøvde å ivareta dette gjennom å sette av god tid og møte dem på et sted som deltagerne valgte selv og følte trygt.

Jeg startet alltid intervjuene med å fortelle litt om meg selv, og hvorfor jeg ville snakke med dem. Det var viktig for meg å få formidlet at jeg var ute etter deres opplevelser fordi jeg så på dem som ressurssterke bidragsytere med kunnskap om det jeg ønsket å fordype meg i. Jeg fremhevet at de var ”ekspertene” og at jeg var interessert i å lære av dem. Stemningen foran hvert intervju opplevdes ganske avslappet. Dette kan være et uttrykk for at jeg gjennom å starte intervjuene på denne måten høynet deres status. Målet mitt var at de både under og etter intervjuene skulle være stolte over å ha gjort en viktig jobb.

Jeg har hatt nytte av teknikker jeg tidligere har lært på veiledningsstudiet i forhold til å stille åpnende og bekreftende spørsmål. Samtidig tenkte jeg mye på at dette var noe helt annet, hvor min rolle verken var terapeutisk eller hadde noe med veiledning å gjøre. Jeg skulle ”bare” få frem den andres erfaring og opplevelser av vårt valgte tema. Selv om jeg i starten nok var litt på ”hugget”, tillot jeg meg etter hvert å tåle lange pauser. Dette gjorde at deltagerne fortsatte å reflektere og det kom frem ny og spennende informasjon. Denne erfaringen var viktig for meg.

I intervjusituasjonen fikk jeg også mulighet til å observere deltagerne. Slik kunne jeg ta inn over meg deres non-verbale uttrykksmåte, tonefall og samhandling oss i mellom. Jeg ser at jeg allerede på dette stadiet hadde en reflektert oppmerksomhet i interaksjon med feltet jeg skulle studere. Jeg prøvde å være oppmerksom på om deltagerne ble brydd eller forlegne underveis, og merket at jeg ikke alltid var like flink til å følge opp tråder som ble kastet ut til meg. Enkelte ganger skyldtes det min egen uerfarenhet med å fange opp verdifulle utsagn der og da, andre ganger var det et bevisst for å bevare deres integritet.

På tross av at jeg til tider var bundet til guiden, opplevde jeg likevel at de forskjellige intervjuene og temaene ble skapt i interaksjonen mellom meg og intervjupersonene. Gjennom å

bruke et språk i intervjuet som barna forstod og gjenkjente, samt at jeg forsøkte å gi deltagerne en åpning til å snakke om det de ønsket, hadde jeg som mål at ungdommene skulle komme ut av intervjusituasjonen med en positiv opplevelse og være fornøyd med seg selv.

3.4.5 Intervju 1

Det første intervjuet foregikk hjemme hos deltageren. Her ble jeg tatt vel i mot av far, som raskt viste meg videre til hun jeg skulle møte. Deltageren var spent og virket litt usikker når jeg kom. Hun hadde en venninne på besøk som skulle vente på henne, så hun syntes at en time var lenge å holde på. Venninnen lå inne på rommet hennes, vi gikk derfor inn på søsterens rom. Her plasserte hun seg selv godt opp i sengen og gjorde tegn til at jeg også skulle sett meg der. Dette var ikke helt slik jeg hadde tenkt meg det, og jeg husker jeg reflekterte over hvordan jeg skulle takle situasjonen. Jeg satt meg opp til henne, og vi ble sittende litt på skrå overfor hverandre. I følge Kvermo (1999) er det å sitte på skrå en fin måte å intervju på, hvor vinkelen gjør at man både kan velge å se litt bort og se rett på hverandre uten at det virker påfallende. Jeg tenkte at hvis dette var hennes måte å føle seg komfortabel på, så var det viktig for meg å ikke problematisere det. Likevel fikk jeg av og til en følelse av at jeg mer pratet med en venninne eller niese enn et ukjent menneske. Alver og Øyen (1997) hevder den ideelle relasjonen mellom forsker og deltager i visse faser av forskningsprosessen ligger nært opp til hva man vanligvis forstår med en vennerelasjon, selv om metoden krever analytisk distanse. Det positive i dette tilfellet var at det asymmetriske maktforholdet mellom oss kunne bli noe redusert.

I ettertid mener jeg at dette gir grunn til å reflektere rundt forskerrollen under begrepene nærhet og distanse. Dette kommer jeg tilbake til senere.

Deltageren lurte veldig på hva vi egentlig skulle gjøre, hva vi skulle snakke om og hvorfor. Videre var hun spent på hva jeg skulle bruke intervjuet til. Jeg brukte derfor tid på å avklare dette. Etterpå virket hun mer komfortabel. Hun spurte hvilke andre jenter jeg skulle snakke med, og fortalte at hun fortsatt hadde veldig god kontakt med spesielt en av de andre jentene fra prosjektet. Her var jeg bevisst på å ikke fortelle noe som kunne spores til de andre deltagerne.

Deltageren ga et veldig åpent og ærlig inntrykk, og det ble en fin og avslappet atmosfære mellom oss etter hvert. Mye latter gjorde at dørene for kommunikasjon ble åpnet tidlig.

Hvis hun ikke forstod spørsmålene mine stilte hun spørsmål tilbake, noe jeg synes var veldig bra. Kom vi inn på litt følsomme tema smilte hun, dro litt i ermene på genseren og kunne virke brydd.

Jeg strevde nok noe under selve intervjuenseansen, både fordi hun var førstemann ut, men også fordi jeg ikke hadde forventet de svarene jeg fikk. Siden dette var det første intervjuet merket jeg at jeg hadde litt problemer med å avbryte henne underveis hvis det blitt for mye utenomsnakk.

Dette intervjuet ble også det lengste, 1 time og 25 minutter. Etter å ha intervjuet alle tre deltagerne var inntrykket mitt at dette var det beste intervjuet, men underveis i analyseprosessen ble dette det jeg refererte minst til.

3.4.6 Intervju 2

Det andre intervjuet ble også et "hjemme hos" intervju. Da jeg kom dit var vi alene og vi satte oss inn i stua. Her ble vi sittende i hver vår sofa, på skrått overfor hverandre. Deltageren virket trett, uopplagt og litt urolig i starten av intervjuet. Tidlig ringte mobiltelefonen, og hun snakket litt i den før hun la på og forklarte meg hvem som hadde ringt og hvorfor. Jeg husker jeg ble litt frustrert over at hun ikke forstod at dette ikke var OK midt i intervjuet. Intervjuet gikk litt trått. Det er mulig at jeg ikke klarte å "vekke" henne skikkelig eller at jeg var litt uopplagt selv. Det kan også hende at jeg ble usikker fordi det hun sa ikke alltid samsvarte med det inntrykket hun gav. Av og til ble jeg tvilsom til om det hun sa var ønsketenking, om svarene var det hun trodde jeg forventet hun skulle svare eller om hun virkelig mente det hun sa. Dette gjaldt spesielt tema venner, samt i forhold til fysisk aktivitet. På en måte opplevde jeg henne som ærlig, samtidig ikke. Jeg kunne av og til merke at hun vred seg litt, eller svarte unnvikende og jeg tolket det som at hun ble litt brydd. Samtidig kunne hun svare i en litt kvass tone på enkelte spørsmål. Likevel ble stemningen også her lettere etter hvert, og latteren kom frem innimellom.

Ca. midtveis i intervjuet kom mor hjem, men satte seg diskret på kjøkkenet. Det virket som om deltageren slappet bedre av etter dette. Hun var roligere, men fortsatt litt fraværende.

Etter at vi hadde slått av båndopptakeren og mor kom og satte seg sammen med oss, kom det frem at flere av de vennene hun hadde hatt hadde flyttet og at hun ikke stolte så veldig på dem hun hadde nå. Hun ville heller ikke på skoleballet, enda hun i forbindelse med dette hadde blitt

kåret til årets "smilefjes" i klassen. Jeg fikk inntrykk av at hun ikke var helt sikkert på om denne kåringen var grei eller ikke.

Det er dette intervjuet som framstår med mest sårhet og som etter hvert fikk større og større plass i analysene mine.

3.4.7 Intervju 3

Den siste deltageren møtte meg på Ullevål Sykehus sammen med mor. Mor virket oppriktig opptatt av prosjektet mitt, og ville gjerne vite hva som eventuelt ville komme ut av det.

Intervjuet bar preg av at vi satt på et kontor med sterile vegger. Det ble litt kaldt og forhørspreget i starten, og selv om stemningen ble avslappet og latteren etter hvert satt løst opplevde jeg at tonen var påvirket av at vi begge var på "bortebane".

Underveis virket deltageren troverdig, reflektert og sikker på seg selv. Jeg fikk inntrykk av at hun var oppriktig under intervjuet. Det var sjelden hun gav uttrykk for at hun syntes det jeg spurte om var ekkelt eller pinlig, men det hendte hun lo litt usikkert eller brydd.

Av og til kunne intervjuet stoppe litt opp. Dette var på grunn av at hun svarte enkelt og greit uten lange utgreininger. Jeg prøvde da å gå tilbake til tidligere tema og utfordre henne og ta tak i hennes egne ord og vendinger samt gå litt mer i dybden.

Det virket som om hun var veldig fornøyd med at hun var med på prosjektet "Stor og AKTIV", og to ganger sa hun at hun var en av de heldige som ble plukket ut til det.

I starten tenkte jeg at dette intervjuet ble det dårligste, og det var også det korteste. Ved gjennomarbeiding av teksten i etterkant snudde min opplevelse og det var her de mest spennende refleksjonene viste seg. Det er funnene fra dette intervjuet som løftes mest frem i analysene.

3.4.8 Refleksjoner rundt konteksten

I arbeidet med analysene så jeg hvordan min framgangsmåte, relasjonen med intervjuobjektene, mine egne erfaringer og min forforståelse fikk innvirkning på intervjupersonenes fortellinger. Dette gir videre grunnlag for å reflektere over hvilken betydning konteksten har for fortellingene som skapes.

I tråd med det interaksjonistiske synet på intervju kan det aldri løftes ut av de sosiale sammenhenger de er skapt i. Refleksjonsnotatet inneholdt også beskrivelser og refleksjoner rundt selve konteksten intervjuene ble foretatt i. Jeg intervjuet tre jenter på tre forskjellige steder. Det blir derfor viktig å løfte frem den sosiale sammenhengen intervjuene ble foretatt i og se på betydningen av dette i forhold til dataene som ble skapet. Videre er det interessant å se på hva konteksten har å si for min rolle som intervjuer og påvirkning på interaksjonen mellom meg og deltagerne. Järvinen (2005 i Järvinen og Mik-Meyer 2005) hevder at intervjuer kan sees på som fortellinger hvor intervjupersonen i sitt møte med intervjuer posisjonerer seg selv og andre som er viktige i fortellingen. Dette ble etter hvert et viktig analytisk spor.

Flere forskere innefor den kvalitative tradisjon fremhever at det er en fordel å foreta intervjuene hjemme hos deltageren (Alver og Øyen 1997). Deltageren er da i kjente omgivelser og vil ha lettere for å åpne seg for forskeren. Jeg mener at dette må vurderes i forhold til temaet for studien. Temaet kropp, ungdom og overvekt er knyttet både til den private sfæren, men også til den offentlige. Ungdommene skal forholde seg til andre mennesker, kropp og utseende både hjemme og ute. Temaet kan oppleves sensitivt og for mange mennesker sårbart, og alle har ulike grenser for hvor nært inn på livet de ønsker at andre skal komme. Det er viktig å huske på at noen mennesker er åpne og lett å komme inn på, mens andre er mer tilbakeholdne med informasjon. Jeg opplevde derfor at det ble en utfordring å komme ungdommene tett på livet, men samtidig ikke bli så privat at jeg tråkket over grensene for deres integritet.

På Ullevål sykehus var sfæren mer steril og ikke "hjemmekoselig" som hos de andre to, og det er mulig at dette gjorde noe med posisjonen oss i mellom og at vi i en slik situasjon kan ha høstet fordeler både av nærhet og distanse. Kontoret vi lånte var ukjent for oss begge, og det kan tenkes at dette gjorde oss mer likeverdige overfor hverandre enn det jeg opplevde under intervju nr to. Samtidig var det med å skape en fysisk distanse mellom oss som jeg for eksempel ikke hadde da jeg satt i sengen til den første deltageren. Distansen gjorde det kanskje lettere for deltageren å snakke om følsomme ting uten å bli brydd. På den andre siden gjorde all

”hjemmehyggen” i intervju nr 1 at vi kom tett inn på hverandre og at hun følte seg trygg nok til å snakke fritt. Når det gjelder intervju nr 2, er det mulig at hjemmeatmosfæren ble så personlig at deltageren følte jeg kom for tett inn på livet hennes i forhold til et allerede ømfintlig tema, og at dette kan være forklaringen på at hun spesielt i starten var fraværende og uinteressert i meg.

I ettertid ser jeg at det viktigste grunnlaget for skapelse av data, var interaksjonen mellom meg og deltageren. Igjen blir jeg slått av at det man må ha fokus på for å få gode data er bevisstheten rundt å skape trygghet i situasjonen, samt å danne en atmosfære av tillit. Jeg tror dette spesielt er viktig når man intervjuer barn/unge slik at de tør å avdekke sine tanker, meninger og opplevelser.

3.4.9 Transkripsjon av materialet

Intervjuet ble tatt opp på bånd og transkribert av meg. I følge Kvale (2001) er tolkningsprosessen allerede i gang når man transkriberer fra tale til tekst. Dette kom fram når jeg underveis i arbeidet hele tiden kunne se deltagerne for meg, og jeg gjorde refleksjoner i denne prosessen som ble notert og brukt senere i analysen. Jeg kunne til tider ha en opplevelse av å tenke på intervjuene dag og natt, og i en periode kunne jeg nærmest alle tre tekstene utenat.

Jeg bestemte meg for å transkribere alt de sa ordrett og tok med alle pauser, lyder som hmmm, latter og småord. Når jeg presenterer teksten i analysene har utsagnene blitt omgjort til skriftlig tekst. Jeg har stort sett utelatt ord som ”altså”, ”liksom” osv. som jeg ikke anser som viktig. Samtidig er dette ungdommenes språk, så der det kunne ha betydning for forståelsen har jeg tatt det med. Pauser er vist ved å skrive tre prikker etter hverandre, og ord de la spesielt trykk på er uthevet.

I intervjusituasjonen opplevde jeg at deltagerne uttrykte mye gjennom nonverbal kommunikasjon, noe som har vært vanskelig å få frem i teksten. I mine transkripsjoner noterte jeg i klammer der jeg kunne hente opp deres non- verbale uttrykk, og hvor dette kunne være uttrykk for om de for eksempel ble brydd, vred seg eller snakket ironisk.

Jeg merket at når jeg slo av båndopptakeren etter hvert intervju fortsatte praten litt oss i mellom. Likevel signaliserte deltager 1 og 3 at de ikke hadde så mye mer å komme med etterpå. Derfor var det spesielt i intervju nr to at dette fikk betydning. Jeg ble sittende å prate med deltager og mor lenge etterpå. Opplysningene som kom frem opplevdes svært relevante. Dette var

erfaringer som det for deltageren kanskje var vanskelig å få frem når hun var alene med meg og båndopptakeren var på. I refleksjonsnotatet prøvde jeg å formidle ned opplysningene fordi jeg anså dem som en viktig del av datamaterialet. Det satte deltageren min og intervjuet inn i en bredere kontekst. Jeg ser at mine refleksjoner som kom frem i notatene i etterkant ble et viktig redskap for å forstå sensitiviteten i dataene som ble skapt mellom deltageren og meg.

3.5 Ethiske overveielser

De etiske prinsippene for medisinsk forskning er nedfelt i Helsinkideklarasjonen (2000) mens forvaltningen av prinsippene blir ivaretatt gjennom godkjenning av forskningsprosjekter av De regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK). Videre blir barns deltagelse i forskning ivaretatt og omtalt i Forskningsetisk komité for humaniora og samfunnsfag (NESH) sine forskningsetiske retningslinjer punkt 12 "Barns krav på beskyttelse" (Backe- Hansen 2009). Her fastslås på den ene siden at forskning om barn og deres liv og levekår er verdifull og viktig og at barn er sentrale bidragsytere her. På den andre siden understrekes retningslinjer for at barn og unge kan trenge beskyttelse som deltakere i forskning, og at metode og innhold i forskningen må tilpasses barnas alder og individuelle situasjon (ibid).

Denne studien ble sammen med prosjektet "Stor og AKTIV" meldt til og godkjent av Regional Etisk Komité (REK) og personvernombudet ved Ullevål Universitetssykehus. I vedlagte prosjektskisse kom det frem begrunnelse for valg av studie, aktuell problemstilling og hvilken metode jeg skulle benytte.

3.5.1 Informert samtykke

Hvis man ser på etiske retningslinjer for intervju, er informert samtykke en forutsetning for å utføre en slik datainnsamling (Kvale 2001, Dalen 2004, Ruyter 2000).

Jeg utarbeidet et brev som ungdommene kunne lese sammen med sine foresatte. Dette var en invitasjon til å delta i studien. I brevet informerte jeg om hensikten med prosjektet, hva det ville innebære å delta, inkludert hvordan selve intervjuet skulle foregå. Jeg informerte videre om at de kunne trekke seg fra prosjektet hvis ønskelig. Vedlagt lå et skjema for informert samtykke. Når jeg møtte ungdommene for intervju gikk vi gjennom brevet og samtykkeerklæringen på nytt slik at jeg kunne forsikre meg at de forstod hva det ville innebære å delta. At så unge kan

Samtykke selv støttes av forskning som viser at barns kognitive kompetanse er større enn man tidligere trodde, og at de vanligvis resonnerer som voksne fra tidlig i tenårene. Avhengig av prosjekt, kan barn ned til 12 års alder samtykke på egne vegne uten at foreldrene informeres (Backe – Hansen 2009). Jeg valgte likevel å gå gjennom samtykkeerklæringen sammen med både deltagerne og foreldre for å forsikre meg om at deres rettigheter ble ivaretatt. Deretter skrev de under på denne. Dalen (2004) presiserer at det ved forskning på barn/unge er etisk nødvendig å ivareta deres aktive samtykke.

På bakgrunn av at det var ungdommer som deltok og at tema for enkelte kanskje kunne oppleves vanskelig, ble det viktig for meg at mulige emosjonelle konsekvenser som kunne komme ut av intervjuet skulle ivaretas. Det ble avklart med en psykolog tilknyttet prosjektet på Ullevål Sykehus at jeg kunne ta kontakt på vegne av deltagerne ved behov.

3.5.2 Å stille spørsmål

Etiske overveielser i forhold til hvilke spørsmål jeg kunne stille til ungdommene ble en utfordring for meg. Spesielt var jeg bevisst på spørsmål som kunne gå ut over deres integritet eller sette dem i en situasjon som utfordret deres lojalitet overfor seg selv eller andre ungdommer i samme situasjon. Videre var jeg redd for å gjøre ungdommene forlegne eller virke stigmatiserende overfor dem. Denne opplevelsen ble forsterket av at enkelte jeg diskuterte prosjektet med kom med negative reaksjoner på at jeg skulle intervju ungdom om et tema som mange opplevde som følsomt. Dermed ble bevisstheten rundt dette som et etisk dilemma enda større. Det ble derfor viktig for meg å opptre på en respektfull måte i intervjusituasjonen. Dette inkluderte både min non- verbale, men også verbale væremåte, for eksempel gjennom spørsmålene jeg stilte.

Jeg ble veldig oppmerksom på at spørsmålene skulle være relevante for det jeg ville avdekke kunnskap om og ikke ha preg av å være et forhør. Slik ble det et mål for meg å stille åpne spørsmål samtidig som jeg følte et ansvar for at de ikke skulle trå over sine egne grenser. Jeg kjente av og til på at det kunne vært spennende å gå videre på tema de selv var opptatt av, men som kanskje ikke relevans for studien. Jeg følte da et ansvar for å ivareta ungdommene, og styre samtalen inn på relevante temaer igjen. Likevel prøvde jeg å ha rom for at de selv kunne styre samtalen til en viss grad for å bygge opp under deres opplevelse av at det var interessante tankerekker de kom med.

3.5.3 Å løfte analysene

Når jeg så gikk inn i materialet med ”forskerbriller” på, ble jeg igjen slått av hvordan min samvittighet jobbet i forhold til at det var ungdommer jeg hadde intervjuet. Mitt datamateriale føltes ærlig og åpent. I følge Malterud (2003) skal forskeren ivareta det som blir sagt på en måte som mest mulig samsvarer slik det var ment. Det vil si at forskeren skal vise lojalitet til den intensjonen som er deltagerens forutsetning for å fortelle. Dette ble en retningsssnor underveis i tolkningsarbeidet. Det er mulig dette ble spesielt betydningsfullt for meg siden det var ungdommer som var intervjupersoner. Jeg ble redd for å feiltolke deres uttalelser og tillegge dem meninger som ikke var representative for dem. Det ble derfor viktig for meg å tenke at jeg løftet tematikken opp fra teksten og således brukte intervjupersonenes ord og tekst for å belyse og forstå et tema jeg var interessert i. Men samtidig var det avgjørende å få frem at det som ble skapt også var et produkt av hva jeg som forsker brakte inn fra min erfaringsverden. Som forsker er jeg med på å skape en forståelse og en mening som både etableres og er forankret i den spesifikke samhandlingen. Likevel innebærer ikke denne tilnærmingen at *”forskerens fortolkninger for å få fram meningsinnhold og meningshorisont for en undersøkelse skal være identiske med selvforståelsen hos hver og en av dem som har bidratt til undersøkelsen med sine erfaringer”* (Haavind 2000:20). Det var altså ikke intervjupersonene selv som skulle analyseres. Da dette ble klarere for meg ble redselen for å støte dem mindre, og jeg kunne bruke materialet på en konstruktiv måte. Ut fra denne erfaringen mener jeg at det likevel må tas med i de etiske vurderinger hvem som skal brukes som deltagere før man går inn i et prosjekt.

3.5.4 Krav om konfidensialitet

Et viktig etisk prinsipp som etter hvert stod klart for meg var kravet om konfidensialitet, noe som fremheves som en etisk premiss i Helsinkideklarasjonen (Ruyter 2000, Bache- Hansen 2009). Dette innebærer at deltagerne har rett til beskyttelse av sitt privatliv. Kvale (2001) fremhever viktigheten av å utforme tekstene slik at deltagerens identitet tilsløres ved resultatpresentasjon.

Siden jeg ikke har et eget kapittel som presenterer deltagerne har jeg unngått personbeskrivelser. Ved å la deltagerne tre frem i selve analysepresentasjonen ble det lettere å ivareta kravet om anonymitet. Jeg har gitt ungdommene fiktive navn og unnlatt å nevne navn på skole, bosted eller antall søsken. Videre har jeg unngått detaljerte personopplysninger i selve

transkripsjonen. Dette gjelder blant annet når de forteller om ting som lett kan spores til familie, venner eller en spesiell aktivitet.

Fordi jentene i prosjektet "Stor og AKTIV" har møtt hverandre gjennom treningene samt at miljøet rundt prosjektet er relativt lite har jeg flere ganger kjent på viktigheten av å ivareta kravet om anonymitet. Det hendte jeg opplevde et dilemma mellom å bruke viktige sitat, jobbe empirienært og hensynet til krav om konfidensialitet og å bevare deres anonymitet.

3.5.5 Forskerens etiske ansvar

Et dilemma som oppstod under arbeidet var forholdet mellom å komme frem med viktige resultater og faren for å stigmatisere overvektige som gruppe eller bygge opp under stigma som allerede forbindes med denne gruppen. Dalen (2004) fremhever forskerens spesielle ansvar for å ivareta svakstiltes grupper interesser gjennom hele forskningsprosessen (NESH, punkt 22). Dette var spesielt viktig i forhold til at det var ungdom jeg skulle basere mine undersøkelser på. Videre hadde foreldrene, som jeg hadde snakket en god del med på forhånd, stor tillit til at jeg som forsker ville barna deres godt med min studie. Jeg fikk derfor en følelse av å måtte trå varsomt, noe jeg tok med meg gjennom hele prosessen.

Dalen (2004) fremhever videre barns krav på beskyttelse gjennom NESH sine forskningsetiske retningslinjer punkt 11. Her står det at når barn og unge deltar i forskning har de særlig krav på beskyttelse i tråd med deres alder og behov. Jeg var opptatt av å snakke med ungdommene på telefon før vi avtalte og møtes slik at jeg var sikker på at det var de selv og ikke foreldrene som ønsket at de skulle delta. Videre var det viktig for meg å forsikre ungdommene før vi startet selve intervjuet at jeg hadde taushetsplikt overfor foreldrene og andre mulige involverte.

3.6 Veien inn i analysene

For å skaffe meg en oversikt over det transkriberte materialet, støttet jeg meg til Hanne Haavinds bok "Kjønn og fortolkende metode" (Haavind 2000). I boken bidrar flere artikkelforfattere som har til felles at de trekker en sterk forbindelse mellom fortolkning og mening, der utgangspunktet er å undersøke meningssammenhenger informantene inngår i og skaper. Dette opplever jeg samsvarer med den interaksjonistiske tilnærmingen til analyse som tidligere er beskrevet. For meg ble det en viktig oppdagelse å forstå at fortolkende metode ikke

er noen standardisert oppskrift som skal følges fra A til Å. Forskeren oppfordres heller til å arbeide empirinært og la seg inspirere av materialet til å finne en passende form. Haavind formulerer det slik *"alle forskere må lage sine egne fremgangsmåter for å analysere et materiale slik at de blir hjelpemidler til å nå resultater i akkurat denne undersøkelsen"* (Haavind 2000: 25). For å komme inn i selve analyseprosessen støttet jeg meg videre på Haavinds beskrivelser, hvor hun anbefaler at den utføres i flere runder. En bør skiftevis søke "på langs" og "på tvers" i materialet. Søkingen på langs handler om å utforske de innvendige sammenhengene for den enkelte informant. Her bør forskeren først og fremst være opptatt av hvordan informanten selv kobler sammen hendelser i livet sitt, og gir dem betydning i sin forståelse av seg selv og hvem de er og hva som er deres liv. Forskeren samler på alle slags indirekte og tydelige refleksjoner om hvordan personen bygger opp sin forståelse av hvordan hun skaper og blir skapt av det som skjer. Å søke på tvers innebærer at forskeren løfter analysen opp fra den enkelte informants selvforståelse og ser etter fellestrekk og særtrekk. I følge Haavind (2000) vil denne måten å bevege seg på i materialet gi mer dynamiske resultater som åpner opp for det flertydige og bevegelige i informantenes erfaringer. Det første jeg gjorde etter å ha transkribert materialet mitt var å lese igjennom alle intervjuene og skape meg et førsteinntrykk av hvilket materiale jeg satt på. I denne fasen mente jeg det var viktig å følge Haavind når hun sier *"at man i første runde i arbeidet med analysen har all grunn til å plassere seg i posisjoner der en er mottakelig for inntrykk, slik at en kan feste seg ved det som umiddelbart er slående eller utfordrende"* (Haavind 2000: 35).

Det neste jeg gjorde var å lese intervjuene ett og ett etter Haavinds anbefaling "på langs og tvers". Umiddelbare ting som jeg ble slått av, hva som rørte meg og tanker som senere kunne utvikles til aktuelle temaer ble notert. Jeg prøvde å merke meg steder hvor de snakket mot seg selv, kontraster og tvetydigheter i materialet. Underveis i dette arbeidet så jeg etter hvert at det var vanskelig å lese ett og ett intervju uten å tenke på de to andre. Jeg lette hele tiden etter ting som virket sammenfallende, samtidig som jeg prøvde å notere meg ulikheter. Jeg skrev også ned spørsmål til materialet, som for eksempel "hva handler dette om?" og "hvordan kan dette forstås?". Underveis i prosessen kom jeg stadig tilbake til disse to spørsmålene.

Etter denne prosessen var det flere temaer jeg ønsket å følge opp. Temaene ble notert og gitt hver sine farger. Jeg gjennomgikk derfor materialet mitt på nytt og kodet med hver sin farge der jeg mente informantene snakket om forskjellige temaer innenfor en bestemt livsløpsfase, hvor tanken var å dele materialet inn i for-, nå - og fremtid. Jeg så i utgangspunktet for meg et

livsløpsperspektiv på oppgaven. Etter hvert fant jeg ikke mening i å dele det de sa inn i slike faser, og jeg bestemte meg heller for å konsentrere meg om de enkelte temaene som vokste frem uten å sette de inn i en spesiell livsløpsfase. Igjen brukte jeg fargekoding som metode for å finne sitater som kunne belyse temaet jeg ønsket å løfte frem.

Jeg hadde i utgangspunktet bestemt meg for å avgrense oppgaven til å omhandle hvilke erfaringer intervjupersonene hadde med fysisk aktivitet. Underveis i arbeidet opplevde jeg imidlertid at deres historier var for komplekse og mangfoldige til å la seg avgrense til dette temaet. Jeg fornemmet også at det heller ikke var dette de var opptatt av å formidle meg. Jeg begynte å lete i materialet etter hva dette egentlig handlet om og hvilke historier det var viktig for dem å fortelle meg. Denne letingen skulle etter hvert vise seg å bli forløsende for meg i forhold til selve analyseutviklingen. Ved å la meg inspirere av et interaksjonistisk ”blikk” i denne prosessen, så jeg etter hvert at materialet blant annet handlet om ungdommenes måte å plassere seg selv på i forskjellige sammenhenger, deres selvpresentasjon og det kontekstavhengige i dette. I arbeidet med å finne et analytisk ”grep” som kunne bidra til å få hull på analysene vokste begrepet *identitet* frem for meg.

Prosesen utløste også behov for å utvide den teoretiske plattformen. Jeg så blant annet at det kunne være spennende å trekke inn Mead sin teori om symbolsk interaksjonisme. Dette medførte at jeg måtte sette meg inn i en omfattende, og for meg ukjent, faglitteratur. Jeg gikk derfor inn i en periode hvor jeg brukte mye tid på å lese teori. Underveis kom jeg stadig tilbake til mitt empiriske materiale. Dette førte til at temaer og undertemaer stadig forandret seg og flyttet seg rundt i forsøk på å bli systematisert. På denne måten vekslet analysen hele tiden mellom en søking på ”langs og på tvers” i empirien og tilegnelse av en stadig utvidet teoretisk fortolkningsramme. Vekslingen mellom empiri, metode og teori førte meg stadig nærmere selve utviklingen av analysene. I prosessen forandret problemstillingen seg og ble videre utviklet underveis i arbeidet med materialet.

Wadel (1991 referert i Fangen 2004). poengterer at denne fleksibiliteten, hvor problemstillinger kan vokse frem underveis, nettopp er kvalitative metoders fortrinn.

Analyseobjektene i et interaksjonistisk perspektiv er per definisjon et flytende, ustabilt og flertydig fenomen som blir formet i møtet med forskeren (Järvinen og Mik – Meyer 2005).

Dette ble bekreftet da jeg leste gjennom transkripsjonene mine. Jeg så forskjellige ting hver gang, og flertydigheter og motsetninger i deres historier ble stadig mer fremtredende.

Jeg ønsket å ha fokus rettet mot jentenes sosiale samhandling og meningskonstruksjon. Videre ønsket jeg å avdekke mening i hvordan ungdommene konstruerer seg selv og hvordan identitet skapes i de relasjonelle kontekster som ungdommene inngår i. Identitet ble i et slikt perspektiv en flertydig og ustabil størrelse. I tråd med Järvinen og Mik - Meyer (2005) har derfor deler av analysen fokus på skapelse av sosiale identiteter og på intervjupersonenes strategier for en positiv selvpresentasjon.

Fangen (Fangen 2004) karakteriserer symbolsk interaksjonisme som en erfaringsnær tilnærming. I dette ligger at det er et aktørorientert perspektiv. Førstepersonserfaringen er derfor sentral i studien, hvor deltagerens egne fortellinger formidles med egne ord. Jeg vil videre forsøke å få frem nyanser gjennom å beskrive hvordan deltagerne uttrykker seg non-verbalt samt bruke mine refleksjoner der jeg finner det naturlig. Dette er i tråd med den kvalitative måte å analysere på, der det å bruke seg selv inn i analysene vil være med å løfte disse (Kristin Heggen, egne forelesningsnotater 11.03.08).

Dag Album (1996) viser til bruk av pasientnære begrep i fremstilling av data. Det vil si at man kan løfte opp til overskrift noe som er hentet fra intervjupersonenes egne fortellinger. På bakgrunn av at jeg på det første analysetrinn fremhever et aktørperspektiv, vil jeg der jeg finner det naturlig velge overskrifter som viser til det intervjupersonene selv har sagt og som kan introdusere temaet jeg vil belyse.

For å få frem hvordan deltagerens meningskonstruksjon innlemmes i den enkeltes erfaringer har jeg foretatt en tematisk analyse av materialet.

Videre vil jeg forsøke å sammenligne intervjupersonenes historier med tanke på likheter og forskjeller mellom hvert intervju. Jeg leter etter nyanser, tvetydigheter og kontraster i materialet for hver enkelt ungdom, og ser de i lys av hverandre. Dette analysenivået går ut over den enkelte deltagers selvforståelse.

Jeg har valgt å presentere analyse og diskusjon sammen. Gjennom å veksle mellom de ulike teoretiske perspektivene er ideen å vise hvordan deltagerens erfaringer kan forstås på flere måter. Jeg har valgt en slik presentasjon fordi jeg finner at analysen og diskusjonen henger så

tett sammen at en oppdeling blir kunstig. Jeg vil dessuten unngå unødvendige gjentakelser av materialet og det vil bli lettere for leseren å følge mine tanker bak funnene

4. PRESENTASJON OG DRØFTNING AV FUNN

4.1 Introduksjon – ”Den stygge andungen”

Levin og Trost (2005) viser til eventyret ”Den stygge andungen” (H.C.Andersen) for å illustrere hvordan individet gjennom refleksjon over andres reaksjoner på seg selv, danner et selv/selvbilde eller identitet. I eventyret er styggheten (annerledesheten) et symbol på en avvikende atferd som ikke passer inn i samfunnets (den lille andegården) normer. Andungen får gjennom omgivelsenes reaksjon på seg selv en opplevelse av å være avviker. Det vil si at individets bevissthet om seg selv og sitt selv skapes i et sosialt samspill med andre som en direkte refleksjon av de andres ideer. Evnen til å speile seg i omgivelsenes oppfatninger og ut fra denne speilingen vurdere seg selv er her avgjørende for hvordan selvbildet skapes. Først når andungen treffer sine egne, som både viser og forteller ham at han er vakker, får andungen selv en opplevelse av dette og dens selvbilde forandres.

Eventyret sier oss noe om hvordan symbolsk interaksjonisme ser på mennesker som aktive og skapende agenter i en verden som både påvirker og påvirkes av menneskelig eksistens. Det viser hvordan subjektivitet, mening og bevissthet ikke eksisterer forut for erfaringen, men er skapt i interaksjon med andre (Waskul og Vannini 2006). Dette synet støttes av Mead som setter det sosiale som a priori for utviklingen av selvet. Det vil si at selvet må forklare i lys av de sosiale prosessene som individet befinner seg i (Thuen og Vaage 1989).

Giddens (1996) betegner den moderne identitet som desentrert og flytende. Ut fra dette tolker jeg at deltagerne jeg intervjuer har en rekke identiteter. Dette kan være identiteter de selv skaper, identiteter som de velger ut fra situasjonen, kategoriserte identiteter og identiteter andre tilskriver dem. Ungdommenes forvaltning av forskjellige identiteter vil derfor bli sentralt i analysen. I naturlig forlengelse av dette vil jeg også ha fokus på selvpresentasjon da dette sammen med teori om identitet kan brukes for å belyse hva som vektlegges når ungdommene forteller meg hvem de er.

4.2 Førsteintrykk

Noe av det første som fanget min oppmerksomhet når jeg leste intervjuene mine var hvor reflekterte deltagerne var, og hvor tilsynelatende "lett" eller tilforlatelig de etter hvert snakket om sin overvekt og sine erfaringer rundt dette temaet. Umiddelbart begynte jeg å undre meg over om refleksiviteten kunne være et uttrykk for en bevissthet rundt seg selv som et produkt av den kulturen og den tiden de lever i.

Disse tankene tok jeg med meg inn i analyseprosessen, og jeg ble mer og mer oppmerksom på og kritisk til måten jeg presenterte deltagerne på ovenfor dem og meg selv i vårt møte. Her konfronterte jeg de tidlig i samtalen med begrepet overvektig når jeg omtalte dem. Senere undret jeg meg over om dette var en egenskap de selv ville fremhevet hvis jeg istedenfor hadde startet intervjuet med setningen "*fortell om deg selv*".

Etter å ha lest intervjuene om og om igjen fikk jeg en fornemmelse av at de ikke ville trukket frem overvekten som betydningsfull. Jeg opplevde likevel at de hele tiden hadde et bevisst forhold til overvekt som identitetsmarkør gjennom måten de fortalte sine historier på. Den ble liggende som et bakgrunnsteppe i deres fortellinger.

For å belyse min forståelse av dette vil første tema handle om hvordan ungdommene opplever å bli sett på som overvektige av omgivelsene. Siden jeg har valgt ungdommer som deltagere er det viktig for meg å få frem at vårt møte er preget av gjensidige posisjoneringer og at svarene kan tolkes inn i en slik ramme. Staunes og Søndergaard (2005 referert i Järvinen og Mik-Meyer 2005) legger i begrepet posisjonering at møtet mellom deltager og intervjuer innebærer et hierarkisk aspekt. Erkjennelsen av dette har utløst noen refleksjoner hos meg rundt intervjusituasjonen. Jeg ser at jeg som helsearbeider (fysioterapeut) og voksen i møte med de overvektige ungdommene er med på å skape en asymmetrisk maktfordeling.

Temaet om posisjonering er en mer teoretisk tilnærming enn det jeg vil foreta i den videre analysedelen, og jeg kunne valgt å presentere det i metodekapitlet. Fordi jeg er inspirert av interaksjonisme, som legger stor vekt på konteksten intervjuet utspiller seg i, velger jeg likevel å ta det med her. Dette fordi jeg opplever temaet både som et funn og et analytisk spor.

Jeg vil under de andre temaene i den videre analyseprosessen jobbe mer empirinært og la deltagerens egne ord ta større plass.

4.3 Om posisjonering - belyst gjennom utsagnet ”Jeg bryr meg ikke”

Når jeg spurte ungdommene om hvordan de opplever å bli definert som overvektige i dagens samfunn kom svarene overraskende kjapt, som om de ikke trengte noen form for betenkingstid.

Cathrine forteller

”Nei vet du, jeg synes egentlig det er greit, for jeg bryr meg ikke så mye om hva folk sier, jeg har det bra, jeg har venner så jeg er ikke noe uttafor eller noe sånt.”

Kari sier

”Jeg vet egentlig ikke, jeg har liksom aldri tenkt på at jeg er det, jeg har aldri blitt tatt for det på noen måte, med venner og sånne ting.”

Anna svarer kort og kontant:

”Jeg bryr meg ikke... det er dem sin feil.”

Jeg må innrømme at disse tre svarene satte meg litt ut i startfasen. Min reaksjon sier noe om hvordan samfunnet ser på overvektige. Jeg hadde gått inn i prosjektet med en forestilling om at det måtte være vanskelig å være ung og leve med overvekt i dagens samfunn. Min forforståelse og mine fordommer ble utfordret i dette møtet i dette øyeblikket, noe jeg også skulle oppleve i den videre analyseprosessen. Å la meg overraske og ta inn over meg det ”uventede” førte meg inn i et analytisk spor som i første omgang satte fokus på interaksjonen mellom ungdommene og meg som intervjuer. Denne oppdagelsen er i tråd med det Willis mener er en sentral forutsetning for interaksjonistiske analyser hvor det gis en mulighet for å finne kunnskap som ”ikke var bebudet af ens startparadigme” (Willis 1980:90 referert i Järvinen og Mik- Meyer 2005).

Jeg kjente en slags uro inni meg når svarene kom, noe jeg tolker som en reaksjon på at svarene ikke var som forventet. Dette opplevde jeg også lengre ut i intervjuene. Frantzen (Frantzen 1986 referert i Bae og Waastad 1999) hevder at forskeren gjennom forskerprosessen kan oppleve slike utfordringer blant annet som angstskapende. Samtidig bør disse sees på som en mulighet for kreativitet og selvutvikling. Slik kan forskerens reaksjoner i prosessen forstås som et interaksjonsprodukt, og det var erkjennelsen av dette som blant annet var med på å føre meg videre og forstå mitt prosjekt på andre måter enn jeg ellers ville gjort.

De uventede svarene gjorde at jeg lot deltagerne få være i det rommet hvor de kunne bekrefte seg selv. Samtidig ser jeg at jeg under hele intervjusituasjonen aldri lar de "slippe unna" overvekten sin. Jeg kommer stadig tilbake til spørsmål som er relatert til temaet. På denne måten kan man si at jeg holder deltagerne i et rom det skulle vise seg at de selv ønsket å "sprengre".

Järvinen (2005 referert i Järvinen og Mik- Meyer 2005) skriver at et intervjumøte mellom en majoritetsperson og en minoritetsperson (her: mellom meg, som jeg tenker ble lest som voksen, slank fysioterapeut og ungdommene som skulle intervjues på bakgrunn av et stigma) ikke er et nøytralt møte, men tvert imot en forhandlig om kategorimedlemskap. I det jeg stilte det innledende spørsmålet kan det forstås som at jeg posisjonerte deltagerne en bestemt sosial kategori. I følge Järvinen er dette noe som forekommer i alle intervju og er et viktig ledd i intervjuperson og intervjuers bestrebelse etter å forstå hverandre (ibid).

Deltagernes svar kan i første omgang leses som et eksempel på benektelse, at de ikke ville innrømme at dette var noe problem for dem. Intervjuene kan imidlertid også forstås på en annen måte, nemlig som en forhandling og et gradvis kompromiss mellom meg og ungdommene. Signalene jeg sendte ut kan være noe som utløste et behov hos dem til å posisjonere seg selv, hvor de gjennom sine forklaringer ønsket å legitimere at de ikke så seg slik jeg formidlet at jeg gjorde.

Ungdommenes umiddelbare svar kan derfor sees på som en protest mot den kategorien jeg plasserte de inn i. Jeg fikk en opplevelse av at måten de ønsket å presentere seg selv på og deres sosiale identitet ble utfordret i dette øyeblikket. Svarene kan være et forsøk på å velge bort en identitet jeg gav dem og at de videre inviterte meg inn i andre fortellinger om seg selv. Giddens (1996) hevder at vi gjennom fortellingen om hvem vi er kan velge bort identiteter vi ikke aksepterer for egen del, og gjennom dette prøve å unngå problemer med identiteter som blir tilskrevet oss av andre.

Denne første dialogen oss i mellom også kan sees på som eksempel på gjensidig posisjonering. I følge Staunes og Søndergaard (2005 referert i Järvinen og Mik- Meyer 2005) vil dialoger alltid utfordre aktørene til gjensidig posisjonering som også vil innebære det hierarkiske aspektet (beskrevet ovenfor). Måten jeg intervjuet på videre kan være et eksempel på at jeg prøvde å komme litt bort fra den rollen jeg trodde jeg hadde i deres øyne. Jeg ble nysgjerrig og

overrasket da svarene ikke var som forventet, og dermed ble spørsmålsstillingen min påvirket. Dette ser jeg først i ettertid når jeg leser intervjuene med de interaksjonistiske ”brillene” på.

Deltagernes selvpresentasjon kan også sees på som et forsvar mot den kategoriserte identiteten, noe som involverer deres sosiale identitet og sosiale strategi (Järvinen 2005 referert i Järvinen og Mik- Meyer 2005). I dette ligger at ungdommene ønsket å fremstille seg selv som fornuftige, ”normale” mennesker (ibid). I følge Goffman (1971 referert i Järvinen og Mik- Meyer 2005) kan intervjupersonenes fortelling om seg selv sees på som et forsøk på å forhandle frem en så fornuftig og meningsgivende sosial identitet som mulig i den aktuelle kontekst. Man kan derfor ikke forvente at de skal presentere det Goffman kaller for et ”*essensielt selv*”, men heller et ”*foretrukket selv*”. Dette kan de gjøre gjennom accounting. Accounting handler om å gjenopprette en sosial identitet som har blitt truet.

Videre tolker jeg det dit hen at deltagerne godt vet hva merkelappen ”overvektig” innebærer, men at det ikke er sikkert at de ser slik på det selv. Når jeg derfor konfronterer de med at de er overvektig avviser de meg med at de ikke bryr seg, de har ikke tenkt på det og de synes det er helt greit. Dette kan være et eksempel på det spill Mead viser til når han hevder at perspektivtakning er med på å utvikle selvet. Ved å ta mitt perspektiv og sette seg inn i min rolle kan de handle på bakgrunn av dette. Dermed kan utsagnet forstås som ungdommenes forsøk på å posisjonere seg selv i forhold til meg gjennom å prøve å utjevne maktbalansen mellom oss. De ønsker å komme tilbake ”in face”, det vil si å gjenopprette den sosialitet som jeg har utfordret (Scott og Lyman 1968 referert i Järvinen og Mik- Meyer 2005).

En annen tolkning kan være at de gjennom svarene opparbeider et forsvar mot en sårhet jeg fornemmet i intervjuene. I dette ligger en erkjennelse av at jeg som intervjuer er med på å skape sårhet gjennom min form for definisjonsmakt (Bae og Waastad 1999). Gjennom min måte å definere ungdommene på, representerer jeg kulturens ”stemme”, noe som kan oppleves utfordrende eller truende for dem.

Eksempelet ovenfor viser hvordan sosiale identiteter blir forhandlet i selve intervjusituasjonen. Videre sier det noe om at intervjumaterialet ikke kun skal leses som refleksjon av individuell erfaring, men også som et uttrykk for allerede eksisterende kulturelle diskurser hvor deltagerens utsagn er en ”*sammenvæving av biografi, historie og samfund*” (Mills 1958:71 referert i Järvinen og Mik- Meyer 2005). Når jeg nå fortsetter med en mer empirinær analyse mener jeg

det er viktig å ta med seg at livshistorier derfor ikke er så personlig som de umiddelbart kan virke, men tenke på at de alltid reflekterer deltagerens posisjonering i en sosial kontekst i en spesifikk tid (ibid).

4.4 Perspektivtagning

Temaet handler om hvordan deltagerne i studien ble oppmerksom på at de var overvektig. Jeg starter med jentenes egne ord og fortellinger og ser på betydningen av disse. Jeg vil videre søke det rommet hvor ungdommenes identitet blir skapt gjennom selvrefleksjon og i interaksjon med omgivelsene. Det som etter hvert blir fremtredende er at det både er en eksplisitt og en implisitt dimensjon i deres fortellinger. Konstruksjon av identitet på bakgrunn av dette vil derfor bli belyst både på individnivå og i et kulturelt perspektiv.

Jeg ber deltagerne fortelle om første gang de tenkte på at de var overvektig.

Anna forteller

"I første og andre klasse... de mobba meg, helt til sjette klasse... mest guttene og sånn, ja og noen andre, fordi de ikke kjente meg ordentlig... nei... de bare så på hvordan jeg var, hvordan jeg så ut."

Jeg spør om hvorfor hun ble mobbet.

"Fordi jeg ikke så ut som dem... ja, de så jo bare på hvordan jeg så ut, de gadd jo ikke å bli ordentlig kjent med meg, og se hvordan jeg var inni, hvordan jeg egentlig var... de bare så på hvordan jeg så ut... og... ja... da syns jeg de var dumme... de er venner med meg nå da."

Cathrine forteller

"Jeg har alltid visst det, helt siden jeg var liten har jeg visst det... siden jeg ble ertet og sånn helt fra jeg var liten, men da ble jeg skikkelig lei meg og sånn, men nå liksom, jeg bare lever med det... så det går bra... de kalte meg sånne stygge ting, og at jeg var tykk og masse sånn, liksom... jeg ble lei meg og sånn, men nå... hvis noen sier noe sånt, jeg blir ikke så lei meg lenger... for jeg vet jo det allerede, så det er litt sånn... nei, jeg tar meg ikke nær av det."

Jeg spør hvorfor hun ikke bryr seg lenger.

”Jeg vet ikke, for egentlig blir jeg jo skikkelig sur og sånn, har lyst å si noe tilbake, men så tenker jeg, kanskje bare la de si det de vil, kanskje de har andre problemer, de erter kanskje andre folk fordi de har sine egne ting å bry seg om, og blablabla...”

Kari synes det er litt vanskeligere å komme på konkret når hun ble oppmerksom på at hun var overvektig. Tidlig i intervjuet sier hun at hun aldri har tenkt over det, men etter hvert forteller hun at hun alltid har tenkt på det, i hver fall siden barneskolen. Hun sier *”jeg er jo ikke akkurat den minste jenta i verden heller, da”* når hun forteller om at hun sammenlignet seg med sine jevnaldrende tidlig på barneskolen. Kari begynner med å fortelle at hun aldri har blitt mobbet.

”Jeg har aldri blitt mobba eller noe sånt noe, jeg vet om mange som har hatt det mye verre enn meg.”

Når vi kommer inn på temaet lenger ut i intervjuet forteller hun at hun har fått noen kommentarer.

”Hhmm... det var en gang på barneskolen når vi hadde innebandyturnering, hvor det var noen gutter som, da gikk vi i tredje klasse så de var jo ganske små, kommenterte, men jeg har i grunnen aldri opplevd det som noe alvorlig... nei, jeg brydde meg egentlig ikke, jeg tenkte mer liksom, de er små og dumme så... vent til de blir eldre, så får vi se på hva de sier da, liksom, så ...”

Lenger ut i intervjuet sier hun noe mer.

”Jeg har jo opplevd ganske mye... jeg opplevde det mye før... det var liksom når jeg gikk forbi folk, så bare hørte jeg det liksom, og da ble jeg skikkelig sur... jeg har jo hatt veldig mange dårlige opplevelser og sånn med det da, så ... ja, det er jo ikke akkurat så kult at folk slenger masse dritt til deg, uten at du egentlig kjenner de... de kjenner jo ikke meg så, de vet jo ikke om jeg er en sånn drittunge... ja det synes jeg er litt kjipt, for hvis de bare hadde kjent meg og visst hvor mye jeg trener, og sånn, så hadde de kanskje trekt det tilbake, så... hvis de hadde visst åssen jeg var.”

Det som slår meg i deres fortellinger er at deltageres erfaringer i forhold til hverandre i større eller mindre grad sammenfaller.

Kari forteller i starten at hun aldri har blitt mobbet. Senere kommer det frem at hun har fått en del kommentarer og på slutten forteller hun at det er ganske kjipt og at folk slenger masse ”dritt” til henne.

Det kan virke som om ordene erting og mobbing ikke er ønskelig for henne å bruke, hun kaller det for kommentarer. Hun gir først inntrykk av at dette foregikk før. Samtidig gir hun sterkt

uttrykk for på slutten at det fortsatt forekommer og at det oppleves ”kjipt”. Hun sier også at hun ikke bryr seg, men senere kommer det frem at hun gjør det likevel.

Hun bruker ordet sur når hun forklarer sin egen reaksjon på kommentarene. Jeg tror at hun bevisst bruker disse ordene, det er litt tøffere å bli sur enn lei seg. Hun er også inne på at andre blir mobbet, men ikke hun, og at andre bryr seg kanskje, men ikke hun. Dette relaterer hun til at hun har gode venner. Gjennom språket og før/nå relasjonene opplever jeg at hun kjemper mot å bli definert som mobbekategorien offer. Ordet mobbing er et vondt og stigmatiserende ord og assosieres med å være et offer. Kan det tenkes at det er dette hun ønsker å identifisere seg bort i fra? En plass sier hun ”*så det er jo dems problem, de vil jo ende opp uten venner, så... hvis de skal kommentere alt og alle, så...*” om de som kommenterte henne. Hun unnskylder de som erter som små og dumme.

Anna bruker ordet mobbing som er et sterkere ladet ord enn ordene Kari bruker. Hun gir først inntrykk av at mobbingen er over og sier stadig at hun er venner med alle, men lenger ut i intervjuet kommer det frem at det fortsatt forekommer.

Anna forteller hun at ikke lenger bryr seg om mobbingen, og bruker andre mindre ladete ord på å beskrive følelsene sine i nåtid.

Når Anna forteller om at hun ikke lenger bryr seg, sier også hun at det er de andres feil og hun synes de som erter er dumme.

Cathrine bruker ikke ordet mobbing, men erting og kommentarer. Hun har også problemer med å skille før og nå, det kan virke i starten som om alt er over, men det kommer frem senere at erting fortsatt forkommer. Hun er opptatt av å formidle at ting er greit, hun bryr seg ikke lenger, men likevel forteller hun at hun fortsatt blir sur hvis erting forekommer. Når hun beskriver hvordan hun opplevde det å bli ertet før bruker også hun forskjellige ord på å beskrive følelsene i for – og nåtid.

Ord som gest

Ordene deltagerne bruker kan være et uttrykk for følelser som noe kulturelt skapt, hvor vi i dagens samfunn skal fremstå som sterke, selvstendige og lykkelige. Gjennom en bevisst bruk av ord bagatelliserer de ertingen. En måte å forstå dette på er å se på ordene som en gest. Slik kan gesten eller ordet ble et signifikant symbol (Mead 2005). Når innholdet i ordene er likt

forstått både av deltagerne og meg får ordene mening. Gjennom å bruke ord som gir meg en følelse av at de har kontroll forhandler de dermed frem en forståelse av at dette ikke er noe problem for dem. Dette kan tolkes som en del av et pågående selvarbeid hvor de ønsker å vise meg at de mestrer det de utsettes for.

Om å bli gjort oppmerksom på seg selv gjennom andre

Den implisitte dimensjonen ved temaet kommer spesielt til uttrykk når vi snakker om gymtimene på skolen.

Cathrine er aktiv i ballspill og danser. Hun er ivrig når hun forteller meg om disse aktivitetene. Av og til blir hun lei for det er jo litt slitsomt, men så begynner hun alltid på igjen. Hun sier at hun ikke har noe i mot all løpingen der og begrunner det med at det er fordi det bare er skikkelig gøy. Hun forteller videre at hun elsker å danse. De er en vennegjeng som har startet en hip - hop dansegruppe. Danselæreren er overvektig og kom langt i en dansekongkurranse. Cathrine uttrykker gjennom hele sitt kroppsspråk at hun er stolt av danselæreren og viser meg noen "hip – hop" bevegelser med overkroppen. I denne delen av intervjuet virker Cathrine svært komfortabel, hun smiler og samtalen går lett.

Lenger ut i intervjuet spør jeg henne om hvordan hun har det i gymmen på skolen. Cathrine vegrer seg litt for å svare og drar litt på ordene. Hun forteller at hun egentlig ikke pleier å gymme, for hun synes ikke gym er noe gøy.

"Eehhh... fordi når jeg gymmer med klassen min, DA føler jeg meg overvektig og sånn, men nå har jeg begynt å gymme litt med dem, men på begynnelsen av skoleåret tenkte jeg at "nei, jeg kan ikke gymme med dem."

Når Cathrine skal fortelle meg om gymmen, begynner hun å blande fortid og nåtid og det er vanskelig å følge henne i hennes resonnementer. Hun forteller at hun nesten aldri pleide å gymme før fordi

"Jeg liker ikke gym, løping og sånn, og jeg tenkte at... de synes sikkert jeg er treigere enn dem og sånn."

Videre forteller hun at det er stafetter og konkurransepregede ting som er verst. Hun kan få egen garderobe hvis hun vil, men sier at det ikke betyr så mye.

"Det er ikke så stort, det er ikke det jeg er mest bekymret for, det er konkurranser og sånn, fordi jeg føler at jeg sinker de andre."

Kari er også aktiv balljente og trener flere dager i uken. Hun forteller videre at det er ingen som undervurderer henne på banen og at hun har en viktig posisjon på laget. Hun sier hun spiller fordi det er gøy, og hun har flere venner på laget. Hun tror ikke noen der tenker på at hun er overvektig.

Når jeg spør om det er noen aktiviteter hun kunne tenkt seg å drive med, men som hun ikke kan fordi hun er overvektig, kommer det kontant at strandvolley hadde vært kjempegøy, men at hun ikke har lyst å spille likevel på grunn av at draktene er så små. Hun synes det er dumt. Videre sier hun at hvis hun kunne spilt i stor T- skjorte hadde det gått fint.

Anna forteller at hun aldri var med i gymmen før. Hun ville ikke. Når jeg spør henne om hvorfor, vet hun først ikke, men så kommer det at *”de andre lo jo mesteparten av meg før, da”*.

Hun forklarer dette med at hun var annerledes enn de andre, hun så annerledes ut, og dette ble mer synlig når hun hadde gym.

”Jeg var mye kortere da, og da henger jo magen mye mer, nå har jeg jo vokst i høyden, så nå er jeg ikke sånn som jeg var før... (lang pause)... jeg ser jo på andre personer om hvordan de er, hvor mye mer overvektige de er.”

Anna er oppmerksom på seg selv og også på de rundt seg. Hun sier hun legger merke til andre overvektige, og sammenligner seg tydeligvis med disse. Hun forteller videre at hun ikke liker hinderløyper og stafetter. Dette kan være et uttrykk for det samme som Cathrine eksplisitt formidler, nemlig redselen for å sinke de andre på laget, bli en byrde, eller bli *”avslørt”* og dermed synlig.

Så kommer vi inn på en jentegruppe hun er med i gjennom en institusjon. Her blir hun ivrig og skravler i vei, og smilet kommer frem i fjeset hennes.

”Da pleier vi å stå på snowboard og gå på turer og sånt... og de gir meg den motivasjonen til å gjøre ting... sånn som snowboard, det har jeg jo hatt lyst å prøve siden jeg var liten, jeg så på fetterne mine, det var ingen ting som hindret meg fra å prøve det, jeg gav aldri opp, du skulle sett meg da...”

Her beskriver Anna en situasjon hvor fokus ikke lenger handler om redselen for å skille seg ut eller skulle prestere i forhold til andre. Hun blir motivert til å tøyse grenser. Kanskje opplever hun større grad av likevekt i denne gruppen som kan ha en samlende effekt fordi de har en felles faktor gjennom tilknytningen til institusjonen.

I følge Mead (2005) har alle subjekt en indre kjerne, ”det virkelige meg”, og dette er i stadig dialog med omgivelsene. Først de signifikante andre (her: skolekameratene) og så de generaliserte andre (her: verdier og normer i samfunnet). Kjernen ved dens identitet er at man har evnen til å objektivere (ibid). Det virker som om ungdommene før erting og mobbing inntraff har hatt en slags ”trygg” identitet som datter, søster, venn - men at andres reaksjoner på dem har gjort dem oppmerksom på en annen identitet gjennom objektivisering av kroppene deres. Slik blir kroppens utseende en gest der overvekt får betydning for hvordan ungdommene, gjennom å ta inn de andres perspektiv danner mening på bakgrunn av gesten (Mead 1932 i Säfvenbom 1994). Ungdommene blir gjort oppmerksom på sin egen kropp som kilde til en ny identitet både gjennom andres blikk og sin egen evne til refleksjon hvor deltagernes refleksive holdning har blitt utspilt i en felles relasjonell kontekst.

Anna beskriver ”fordi jeg ikke så ut som dem... jeg var annerledes, jeg så annerledes ut”.

Kari forteller at hun gjennom å sammenligne seg med de andre tynne jentene i klassen fikk en opplevelse av å skille seg ut. I relasjonen mellom seg selv og de andre ble hennes sosiale identitet utfordret.

Forhandling av identitet

Utsagnene kan forstås som at deres trygge identitet (personlige identitet) i denne konteksten ble utfordret og skjøv ungdommene ut i et ukjent rom. Gjennom deres evne til selvrefleksjon starter en bevisstgjøring omkring en ny identitet som også gjør dem i stand til å ta den andres perspektiv. Gjennom det sosiale samspillet internaliseres holdningene andre har til dem. Slik tolker jeg at det ble utviklet en ny identitet som ikke er stabil, men stadig ble utfordret i vekslende interaksjon (Giddens 1996). Dette er en identitet, som i motsetning til for eksempel identitet som datter, er noe som de andre har tilskrevet dem, en kategorisert identitet. Eksempler på at identiteten er ustabil kan være når både Cathrine og Kari forteller at de føler seg overvektig i gymmen, men ikke når de holder på med annen aktivitet utenfor skolen (ballspill og dansing). Her gir gymmen gir dem en type sosial identitet, mens fritid gir dem en annen. Slik bekreftes at sosial identitet kan sees på som ”*selvet sett utenfra, som individets personlige rolle uttrykt ved andres oppfatninger av en*” (Aubert 1979:115).

I dette ligger også en mulighet for dem til å forhandle og skape sin egen identitet. Dette er i tråd med det moderne samfunn vi lever i hvor det å skape seg selv er høyt skattet.

De verdier og holdninger som kommer frem i relasjonen mellom klassekamerater og omgivelsene er de samme som jeg som forsker drar med meg inn i møtet med ungdommene. Gjennom min posisjonering i intervjusituasjonen kan jeg oppleves som en representant for "samfunnet". Dermed kan det utløses et behov hvor ungdommene blir opptatt av å vise et mer flertydig bilde av seg selv. Forhandling av identitet vil derfor variere i forhold til situasjonen.

Når jeg intervjuet ungdommene hadde jeg hele tiden en opplevelse av at de ønsket seg bort fra noe. Dette "noe" kan ha vært den kategoriserte identiteten det var snakk om. Kanskje ønsket de ikke å identifiseres med "den overvektige" som jeg stadig refererte til og alt som følger med denne identiteten. De var opptatt av å formidle meg noe annet, en annen historie om seg selv enn den som ble fortalt gjennom andre. Riddell & Watson (2003 referert i Kittelsaa 2008) viser til at siden identitet kan forhandles åpnes det for muligheter for å reforhandle negative vurderte identiteter. Giddens (1996) stiller spørsmål ved om det er like lett for alle å velge bort en identitet som er tilskrevet individet av andre hvis denne er så omfattende at den stenger for forhandlinger om andre mulige identiteter. Cathrine forteller at hun før brukte å bli lei seg når hun ble ertet men at "*nå liksom, jeg bare lever med det... så det går bra*". Det kan tolkes som om hun finner identiteten som overvektig så omfattende at hun har resignert. Hun bare lever med det. På den andre side kan man forstå utsagnet som at hun forhandler frem en annen identitet nemlig det Goffman kaller et "*foretrukket selv*" gjennom å vise meg at dette ikke er noe problem for henne. Beck (2005 referert i Kittelsaa 2008) sier at individet er sentrum for sine egne handlinger, det vil si en planlegger som både må velge sin identitet og hvilken gruppe en ønsker å tilhøre. Slik kan man si at ungdommene, som et blitt kategorisert inn i gruppen "overvektige", også kan velge seg ut av denne.

En kunne tenke seg at å forandre kroppen var et tema blant ungdommene i arbeidet med å forandre sin sosiale identitet. Istedenfor forhandler de frem en identitet som selvstendige, sterke jenter hvor de forteller meg at det er de selv som har forandret seg og ikke lenger bryr seg. Ved å fremstille seg gjennom disse verdiene speiler ungdommene kulturen samtidig som de tilfredsstiller samfunnets krav til å skape seg selv. Deltagernes måte å fremstille seg selv på sier noe om forholdet mellom deltagerne og kulturelle forestillinger og diskurser omkring overvektige. I følge Mead (2005) er kroppen en del av våre omgivelser og blir en del av det miljøet selvet responderer og handler i forhold til. Dette kan åpne for å se på betydningen av overvekt i lys av den sosiale konteksten og det dominerende verdimønsteret i samfunnet. I dette forstår jeg at det ligger et kritisk potensial i forhold til den ansvarliggjøring og de holdninger

som ofte kommer til uttrykk overfor overvektige. Deres forhandling av identitet kan derfor videre sees på som en motmakt til en sosial identitet tilskrevet dem på bakgrunn av dette.

4.5 Sosial identitet – uttrykt gjennom offer rollen

At ungdommene ønsker å fremstå med en annen sosial identitet kan forstås på flere måter. I en artikkel av Rebecca M. Puhl og medarbeidere understrekes det at det er offer- rollen sammen med mobbingen som får de alvorligste konsekvensene for de som rammes (Phul et. al 2007). Alle tre deltagerne har opplevd mobbing eller erting. På bakgrunn av dette kan ungdommene ha fått tildelt en sosial identitet som også kan forstås som en offerrolle. Gjennom selvpresentasjon opplever jeg at dette er en rolle ungdommene forhandler seg bort fra. De ønsker ikke å ha identitet som offer, de vil bli fremstilt som noe annet. Tar de på seg offerrollen har de på en måte tapt. De jobber med å plassere seg selv gjennom forhandlinger. Slik kan utsagnet: ”*Jeg bryr meg ikke*” også tolkes som en sosial strategi og et uttrykk for mestring. Gjennom å mestre den sosiale relasjonen opprettholder de også et godt selvbilde.

Mead ser på mennesket som et sosialt vesen som er avhengig av og forholder seg til andre mennesker. Ut fra hans perspektiv styres ikke ungdommenes handlinger ut fra hvordan virkeligheten objektivt er for dem, men i stedet ut fra hvordan hver ungdom definerer virkeligheten. Deres definisjon av situasjoner, relasjoner og tankeprosesser vil virke inn på deres handlinger. Følgelig kan ungdommene ansees som samhandlende aktive aktører som tar avgjørelser, og deltageren kan til en viss grad selv velge om de vil oppfattes som aktør eller brikke, å ta regi eller være et offer. Gjennom å vise meg at de mestrer de sosiale relasjonene og ikke er offer for dem presenterer de seg som aktive kompetente agenter i relasjon til de signifikante andre og den moderne verden. Med støtte i Goffman (1992) kan man si at dette handler om et pågående forhandlingsarbeid ungdommene gjør med andre for å opprettholde eller skape et bilde av seg selv slik de ønsker å fremstå. Ungdommene kommer tilbake ”in face” og jeg tolker dette videre som en del av et verdighetsarbeid. Verdighetsarbeid forstås blant annet som et uttrykk for det Järvinen (2005 referert i Järvinen og Mik- Meyer 2005) kaller for selvarbeid. Arbeidet med selvet kan sees som et ledd i arbeidet med seg selv og andre for å fremstå som likeverdige (Wadel 1973 referert i Fransson 2009). I tråd med Mead tolker jeg at deltagerne, gjennom å ha inkorporert mobbernes reaksjoner på deres kropp inn i deres egne handlinger (gjennom å ta avstand) og dermed har foregrepet hva som sannsynligvis vil skje hvis

de ikke selv tar hånd om mobbingen, har skapt mening på basis av de andres handlinger. Dette på bakgrunn av hvordan deres selvfølelse har blitt dannet gjennom interaksjon med andre. Å bli mobbet kan ha gitt dem en opplevelse av utsatthet og som ikke likeverdige. I kraft av et truet selv har behovet for selvarbeid blitt utløst. Gjennom forhandlinger fremstår deltagerne med verdighet.

4.6 Stereotyper - å være medlem av en stigmatisert gruppe

På bakgrunn av det jeg til nå har skrevet, kan man forklare at ungdommene har fått et "kategorisert medlemskap" i en stigmatisert gruppe på grunn av overvekt som signifikant symbol.

Kvalem (2007 i Kvalem og Wichstrøm 2007) beskriver hvordan selvbildet kan påvirkes av hvilken gruppe man tilhører og at en del av vårt selvbilde er koblet til statusen til denne gruppen. Når ungdommene opplever en trussel mot sin egen gruppe, for eksempel ved at noen snakker nedlatende om overvektige, kan derfor deres selvbilde trues. Dette er i tråd med Mead (2005) som hevder at det bildet individet danner av sin egen gruppe har stor betydning for individets identitetsutvikling.

Et eksempel på dette er det som skrives i media om overvekt og barn. Annas reaksjon når jeg viste henne en artikkel fra media som fremstiller overvektige ungdommer som late sier noe om dette.

"Det er jo helt feil... mange kan jo være det, men det er dumt å skrive sånn for det, du kan såre mange unødvendig... sånne ord, de kan såre, det kan gjøre slik at de blir late også, legger på seg mer når folk skriver sånn i avisen, for det er jo ikke sant... jeg er lat, det sier jeg, jeg ER lat, ikke lat lat, men jeg er lat... jeg er lat, men jeg er jo sporty også, jeg er liksom begge deler."

Jeg opplevde at Anna ble veldig engasjert når vi snakket om dette. Det virket som om det utløste et behov for å korrigere bildet av seg selv og gruppen overvektige som helhet. Hennes reaksjon illustrerer makten som ligger i ordene, og den betydning de har for hvordan både hun selv og andre skal oppleve henne. Det at jeg viser henne ordet "lat" gjør at det blir viktig for henne å fortelle at hun også er "sporty". "Sporty" kan tolkes som det motsatte av lat, og ordet markerer en grense. Grensen hun viser meg kan være et uttrykk for motstandsidentitet. Ved å slå tilbake gjennom å bruke et ord på seg selv som en motvekt til oppfatningen av overvektige i

artikkelen, bidrar hun til å nyansere bildet av gruppen. Ordet ”sporty” kan sees på som en vokal gest som både Anna og jeg forstår og har samme oppfatning av, og hennes uttalelse gir mening for begge på bakgrunn av at den konstrueres i felles interaksjon (Mead 2005). Slik kan språket både reflektere og skape den sosiale vikelighet.

En annen måte å forstå hennes svar på er at jeg gjennom å vise henne en slik artikkel påfører henne en negativ sosial identitet, som igjen utløser behov for forhandling og selvarbeid. Gjennom å forhandle frem et bilde av seg selv som sporty påvirkes hennes selvbilde i positiv forstand. Hun konstruerer et bilde av seg selv som tilfredsstillende kulturrens krav.

4.7 Opprettholdelse av selvbildet gjennom å skylde på situasjonen

Kvalem (2007 referert i Kvalem og Wichstrøm 2007) hevder at en negativ sosial identitet kan være en trussel mot selvfølelsen som videre utløser behov for selvarbeid. Individet vil da sette i gang forskjellige tiltak for å opprettholde eller heve selvfølelsen sin, noe eksempelet overfor viser. Å heve selvfølelsen vil være av betydning, da visshet om eget verd kan styrke troen på individets selvbilde (ibid).

Selvbildet kan videre bevares gjennom å skylde på situasjonen. I dette ligger at det er de andre som har fordommer og diskriminerer, det er der feilen ligger og ikke hos individet selv. Man kan også sammenligne seg med andre gruppemedlemmer og heve seg over dem (Fraser og Brendan 2001). Slik kan sannheten om seg selv opprettholdes.

Et eksempel på at ungdommene gjennom forhandlinger prøver å opprettholde sin selvfølelse gjennom å skylde på situasjonen er at alle tre intervjupersonene har svært biologiske forklaringer på hvorfor de er overvektige. Kari forteller at hun tror hun har problemer med stoffskiftet og at dette gjør at hun har dårlig forbrenning. Anna trekker ofte frem en mulig astma og et vondt kne når vi snakker om å være i aktivitet. Cathrines forklaring på at hun er overvektig, er at ”*alle i familien min er store*”. Det er ikke noe hun kan noe for selv. Videre forteller hun ”*det er ikke alltid det er barna sin skyld for at de er overvektige... for det er noen som er født overvektige, de er født store og sånn, alltid vært slik siden de var små, det betyr ikke at de er late eller noe sånn, men det er bare sånn det er, det er sånn de er...*”

En måte å forstå deres biologiske forklaringer på er at de ønsker å trekke seg bort fra skyldperspektivet. Undersøkelser viser at det å være overvektig blir mer positivt oppfattet hvis man ikke har skyld i det selv, for eksempel når det skyldes en sykdom (Aggleton 2003). I dagens kultur har vi lett for å legge ansvaret på individnivå og ungdommenes svar kan derfor også tolkes som en protest mot dette. Gjennom sine biologiske forklaringer forhandler de frem en akseptabel forklaring for å holde oppe et bilde av seg selv som samfunnet kan akseptere.

Samtidig ønsker de ikke å fremstilles som ofre. Kanskje er det det Frønes (2007) beskriver når han hevder at ungdommene kan velge om de vil være aktør (mestre) eller brikke (marginaliseres). I ungdommenes "frirom" har de muligheter til å konstruere seg selv. Giddens (1996) skriver om ungdoms behov for å etablere en stabil identitet som grunnlag for personlig og eksistensiell mestring. Mestring vil her dreie seg om å opprettholde et ønsket og kontinuerlig selvbilde over tid.

Selvbilde og skam

Det å mislykkes i forhold til å opprettholde et kontinuerlig selvbilde knytter Giddens til begrepet skam (Heggen og Øia 2005). Slik kan det jeg har beskrevet ovenfor også sees på som et uttrykk for å unngå skam. Potensialet for å oppleve skam kan ligge i relasjonene hvor skam beskrives som noe som oppleves av den ene, men som alltid involverer den andre. Skam og skyld kan også vise til hvordan andres blikk gjør personene naken og fornedt (Sartre 1992 referert i Engelsrud og Heggen 2007). Gjennom sine legitimerende forklaringer på overvekt unngår de denne fornedrelsen.

Skam kan også sees på som et produkt av noe vi er, og skyldfølelse kan utløse en erkjennelse av at vi har brutt en forventning av normativ art. Følelse av skyld er tuftet på en forestilling om personlig ansvar. Siden ansvar viser tilbake på valgfrihet gir det også en antagelse om individuell frihet. Skam utløses kun hvis vi kan stilles personlig ansvar for vår væren (Vetlesen referert i Gulbrandsen 2006). Ungdommene ønsker å fremstille overvekt som noe de er og dermed noe de selv ikke kan noe for. Slik kan man forstå ungdommenes biologiske forklaringer som ansvarsfraskrivelse og dermed et forsøk på å unngå skam og skyld. Skylden er noe andre har pålagt dem, for eksempel de standarder og kulturelle referanserammer de speiles mot. Gjennom sine biologiske forklaringer forhandler de seg frem til en akseptabel sosial identitet og bagatelliserer dermed samfunnets innhold i det å være overvektig.

Å skylde på andre

Flere steder finnes eksempler hvor intervjupersonene viser til at det er de andre som har problemer når de erter. Alle tre deltagerne omtaler de som erter som dumme, det er de andre som har feil. Denne måten å omtale de som erter på er noe som trekkes videre frem som en del av arbeidet med å opprettholde sitt eget selvbilde (Fraser og Brendan 2001).

Anna forteller at hun ikke bryr seg lenger og at de som erter ikke tenker ordentlig. Når jeg spør om det hjelper å tenke slik, svarer hun at *"ja, jeg synes det bare er dumt når de begynner å si sånne ting ... det er bare dumt å si"*.

Kari rettferdiggjør de som erter med at *"de sa det jo fordi de trodde de var kule, da"*.

Gjennom slike utsagn viser ungdommene meg at de vet bedre, det er de andre som ikke har skjønt det. De som erter tror de er kule, men er det ikke. Dermed ligger ikke skylden hos mine deltagere. De overfører skyldperspektivet til "de andre" og viser meg med dette at de har kontroll over situasjonen.

Denne måten å fremstille seg selv på kan også ses på som et uttrykk for sosial bedømming. Det er en grunnleggende tendens hos alle mennesker at vi har lyst til å se på oss selv som bra og ha et godt selvbilde. Dette påvirker igjen hvordan vi ser på verden rundt oss. Konsekvensen er at vi skaper forskjellige illusjoner for å opprettholde selvbildet vårt. Når ungdommene velger å fremheve at de ikke bryr seg, men attribuerer det til at de andre har feil, kan det være en måte å forskyve det negative til noe som ligger utenfor dem selv. Dermed har det ikke noe med deres indre selv å gjøre. Ved at ungdommene overfører skyldperspektivet på "de andre" vil deres positive selvidentitet opprettholdes fordi de ikke kan stilles til ansvar for en kategorisert identitet. Denne måten å fremstille seg selv på kan sees på som en kognitiv skjevhet som er bra for selvbildet (Perloff og Fetzer 1986 referert i Fraser og Brendan 2001).

I følge Mead er det gjennom *"de generaliserte andre"* at den sosiale prosessen påvirker atferden til individet. På denne måten kan andre individer påvirke enkeltindividets tenkning. Man kan derfor forstå utsagnene som at deltagerne gjennom å gå inn og ta den andres rolle identifiserer seg med verdier og holdninger til samfunnet. Slik kan de påvirke andres opplevelse av dem selv (Mead 2005).

Å sammenligne seg med andre i gruppen

Kvalem (2007 referert i Kvalem og Wichstrøm 2007) viser videre til at selvbildet kan opprettholdes gjennom å sammenligne seg med andre gruppemedlemmer. Her finner jeg litt forskjellige ytringer hos ungdommene.

Cathrine forteller flere ganger at hun har mange overvektige venner og at de ikke bryr seg om hva andre sier. Hun har også en overvektig danselærer som er et tydelig forbilde for henne. Det kan virke som hun finner styrke i dette samholdet. Når jeg konfronterer henne med mine antagelser om hvordan ting kanskje oppleves som overvektig sier hun nesten alltid at ”*andre gjør det kanskje, men ikke jeg*”. Et eksempel på dette er når jeg spør om hun tror kroppens størrelse har noe å si for hvor sosial man er.

”Det kan kanskje være sånn for noen, men ikke for meg i alle fall... fordi, jeg er venner med alle sammen liksom, det har aldri vært sånn at noen har vært skikkelig slemme mot meg, nå i 2006 og utover... jeg har aldri hatt sånn dårlig forhold til venner, jeg har aldri vært alene, jeg har alltid hatt venner.”

Jeg spør også om hvorfor hun tror folk trener, da sier hun ”*jeg tror man trener for å forandre ting... tror de fleste gjør det... men jeg gjør ikke det*”.

Hun anerkjenner at det kan oppleves slik for noen, men at det ikke gjelder henne. På denne måten forhandler hun igjen frem en identitet som sterk og selvstendig. Hun bruker også en del før og nå relasjoner når hun omtaler seg selv. Hun hadde liten selvtillitt før, men ikke nå lenger. Hun brydde seg før, men ikke nå lenger. I følge Haavind (2001) kan disse selvomtalene sees på som en måte å skape seg selv på, og at det kan være et uttrykk for en måte å håndtere en identitetsmarkering på. Dette oppnås gjennom å plassere seg selv innen forskjellige ”vi” (”vi vennene altså”) og utenfor de ulike ”de” (”andre, men ikke jeg”). I kraft av dette viser hun meg en sosial endring som igjen kan forstås som en forhandling om en selvvalgt identitet. Slik er hun også med på å opprettholde sin egen selvfølelse.

Med Anna er det motsatt. Et eksempel på dette er når Anna kritiserer andre overvektige som spiser godteri, hun synes de er dumme og sier hun ikke forstår at de ikke selv ser at de er overvektige. Hun beskriver hvordan ”de andre” spiser usunt og ikke trener fordi de ikke gidder, samtidig som hun selv har biologiske forklaringer på for hvorfor hun ikke trener.

Dette kan forstås som Annas legitimerende forklaringer som er viktig for henne å løfte frem. Det kan tenkes hun føler seg ansvarliggjort for eller utsatt for en rolle hun ikke selv ønsker. Gjennom forhandling ønsker hun å gjenopprette sin sosialitet og bevare sin selvfølelse. Disse forhandlingene som er beskrevet ovenfor oppfatter jeg som eksempler på det Goffman kaller sosial strategi. De presenterer ”*et i situasjonen fortrukket selv*” (Goffman 1971 referert i Järvinen og Mik- Meyer 2005).

Fordi vi skaper hverandres betingelser og vårt selv blir til i et dynamisk felt inkorporeres ofte negative holdninger i selvbildet. Ulike identitetsteorier viser at medlemmer av en bestemt gruppe har en tendens til å se på andre gruppemedlemmer i et positivt lys, men flere forskere har stilt spørsmål ved hvorfor dette ikke gjelder overvektige. De finner svaret i samfunnets syn på overvekt som noe kontrollerbart og en ide om hvert individs ansvar. På bakgrunn av dette legaliseres derfor diskrimineringen (Wang et. al 2004). Det at Anna velger å ta avstand fra den overvektige gruppen gjennom å stille seg på samme sted som majoriteten kan derfor sees på som en motmakt til å la seg definere og dermed diskriminere av andre. Hun velger å bruke de samme standardene som finnes i kulturen når hun snakker om andre overvektige. Hun speiler kulturens holdninger og blir de ”generaliserte andre” samtidig som hun ønsker å ta avstand fra dem. Dette kan forstås som et ønske om inkludering og sosial anerkjennelse. Møller (2006) hevder at hvis det å være overvektig gjør at man faller utenfor fellesskapets rammer blir man sårbar og usikker overfor det. Anna er den av deltagerne som virket mest sårbar, og hennes holdning kan derfor også sees i lys av dette gjennom et forsøk på å slippe å bli identifisert med denne gruppen.

4.8 ”De skulle bare visst hvem jeg var”

En måte å forstå deres fortellinger på er at de kan sees på som et uttrykk for mestring av eget selvbilde. Den spontane følelsen av egenverd næres av samspeillet med andre, og er i tråd med Mead som hevdet at det er de betydningsfulle/signifikante andre som først og fremst påvirker opplevelsen av oss selv og som mer enn noe annet er viktig for utviklingen av selvbildet (Mead 1934 referert i Thuen og Vaage 1989). Jeg fikk hele tiden underveis i intervjuene en opplevelse av at familie og venner var av stor betydning i deltageres liv. Spesielt ble det stadig referert til vennene når vi snakket om noe som opplevdes utfordrende. Videre gav de inntrykk av at de

kom fra hjem som innad i familien har det godt med hverandre. En av ungdommene er skilsmissebarn og har lagt bak seg en tung tid, men som hun uttrykker selv

”Det er mye kjærighet i dette huset.”

Alle tre kommer fra såkalt ”store” familier, og Cathrine forteller

”Over halvparten av familien min er overvektige og når jeg ser på dem så er de skikkelig stolte over hvem de er... og da føler jeg på en måte at ”sånn kan jeg også være”... så jeg tenker sånn at det er bedre å være stolt over den personen du e, enn å tro at man er verdt mindre, at man tenker bra om seg selv.”

Jeg opplever at Cathrine formidler en sterk tro på at hun er god nok som hun er gjennom å vise til hvordan hun tenker om sin familie i forhold til seg selv. Hun finner tydelig støtte i en familie som også er overvektig. En fersk studie viser at overvektige som vokser opp i familier eller omgir seg med venner som også er overvektige, har lettere for å akseptere seg selv som overvektig eller også se seg selv som mindre overvektig enn de er i forhold til andre (Maximova et. al 2008). Jeg tror at dette kan ha betydning for utviklingen av Cathrines kroppsbilde og dermed hennes selvbilde.

Videre blir jeg slått av hvilken vekt de legger på betydningen av det å ha venner i forhold til hvordan de opplever seg selv og hvordan de har det.

Cathrine forteller om en av grunnene som gjør at hun klarer å stå i mot ertingen *”jeg tror det er viktig å ha mye venner og sånn fordi da føler du deg ikke alene og de kan støtte deg... for det har mye med venner å gjøre og sånn, fordi hvis du har venner så støtter de deg, de går ikke i mot deg...uansett om du har en venn eller to venner...eller hva du har...og så synes jeg på en måte at du må prøve å ikke ta deg nær av det...men det er sikkert noen som ikke greier det, men ...det gjorde jeg i hvert fall.”*

Her bekrefter Cathrine at den relasjonelle kompetansen er av stor betydning for henne i forhold til egenopplevelse.

4.9 ”... men kroppen kom i veien”

Etter at jeg hadde reflektert rundt hvordan ungdommene ble gjort oppmerksom på sin overvekt, hvordan de var opptatt av å presentere seg selv og prøvd å forstå ulike betydninger av setningen

”jeg bryr meg ikke” følte jeg at det likevel var noe mer ungdommene ønsket å fortelle meg. Jeg opplevde at de framstod som sterke og reflekterte, men når jeg leste intervjuene gang etter gang fornemmet jeg en underliggende sårhet i forskjellig grad hos deltagerne. Det var vanskelig å sette fingeren på noe konkret som ble sagt og som kunne definere denne følelsen som ble vekket i meg. Sårheten kan i Meads forstand tolkes som en gest som kom til uttrykk gjennom min evne til å kunne ”være den andre” på samme tid som jeg var ”meg selv”. Gjennom refleksjonen jeg gjorde underveis i lesingen skapte gesten mening og ble et signifikant symbol med et spesielt innhold (Mead 1922 referert i Thuen og Vaage 1989). Jeg ble derfor opptatt av hva dette innholdet var og hvordan det kom til uttrykk i de forskjellige intervjuene.

Jeg fikk en følelse av at de hele tiden jobbet mye med å få plassert seg selv i forhold til meg, noe jeg trekker videre til å gjelde også i livet generelt. Jeg opplevde at de midt opp i alt det vi snakket om kjempet for å fremstå med verdighet og at det pågikk et kontinuerlig selvarbeid i forhold til meg.

Sårheten kan derfor være et uttrykk for dette arbeidet som kom i mot meg som historier rike på kontraster og tvetydigheter. Tvetydighetene fremkom blant annet gjennom mange både-og relasjoner, og spesielt når vi berørte litt følsomme temaer gikk det litt i ”surr” for informantene i forholdet mellom nåtid og fortid. Jeg opplevde at det her lå et underliggende budskap de ønsket å formidle meg.

Når jeg begynte å lete etter dette budskapet og hvordan det kom til uttrykk ble jeg slått av hvordan de selv skapte en kontrast mellom inni og utenpå på, hvor kroppen ble et skille mellom begrepene. Jeg fikk en fornemmelse av at budskapet lå gjemt bak disse begrepene og observerte at dette ble særlig tydelig når de snakket om hvordan de opplevde at andre så på dem når mobbing/erting forekom.

Anna:

”... ja, de så jo bare på hvordan jeg så ut, de gadd jo ikke å bli ordentlig kjent med meg og se hvordan jeg var inni, hvordan jeg egentlig var... de bare så på hvordan jeg så ut...”

Kari uttrykker det samme når hun kommenterer mobbingen. Hun bruker ikke konkret ordene inni og utenpå på, men viser til det indre, hennes eget selv, når hun kommenterer dette slik

”... for hvis de bare hadde kjent meg og visst hvor mye jeg trener, og sånn, så hadde de kanskje trekt det tilbake, så... hvis de hadde visst åssen jeg var.”

Jeg opplever at sitatene uttrykker en splittelse mellom kroppens innside og ytterside, mellom ”inni” og ”utta på”. Det er kroppen som skaper dette skillet og den er dermed blitt en barriere for dem. Duesund (1995) skriver at kroppen har ulike måter å være tilstede på og at det er når kroppen kommer på tverke for oss at vi oppdager den. Når kroppen blir et problem for oss fanger den vår oppmerksomhet og da kan kroppen fremtre som den andre som står i veien for vårt selv (ibid). Jeg synes det er dette ungdommene prøver å formidle når de forteller meg at de ikke ble sett for den de er. Kroppen ble objektivert for dem gjennom deres refleksjon over andres reaksjoner på den. Slik ble kroppen fremtredende og stående som en kontrast til deres opplevde selv. Gjennom å forstå ungdommenes utsagn som at kroppen trer frem som objekt blir kroppen tilskrevet en mening og blir symbolsk i den forstand at den kan sees på som en barriere mellom ungdommene og de andre. Man kan da anta at dette var med på å forme deltagerens kroppsbilde. I den moderne verden sees ofte kroppen på som vårt eget livsprosjekt og knyttes tett sammen til individualitet og ansvarlighet. Ungdommenes utsagn kan derfor videre tydes som et forsvar mot den ansvarligheten ungdommene føler er pålagt dem ut fra kulturelle rammer. Jeg tolker ansvarlighet i denne sammenheng som at andre får en bestemt oppfatning av dem på bakgrunn av det ytre. Ungdommene blir ansvarlig for den symbolske mening samfunnet, ”de generaliserte andre”, legger i den overvektige kroppen. Gjennom blikket fra ”de generaliserte andre” uttrykkes samfunnets oppfatninger av den overvektige kroppen som igjen overføres til å omhandle dem selv. Ønsker de å forandre oppfatningen andre danner på bakgrunn av dette ligger det implisitt at de må forandre kroppen. Jeg opplever at blikkene utløser et forhandlingsarbeid hos deltagerne mine. De godtar noe, men innordner seg heller ikke fullt ut. Gjennom det de forteller meg uttrykkes en utfordring av det samfunnskapte blikket. Videre kan det sees på som formidling av et godt kroppsbilde. Budskapet til ungdommene blir på bakgrunn av dette et ønske om å bli sett for den de er (inni seg) og ikke ut fra kroppens utseende. I relasjonen mellom samfunn og kropp kommer det frem et krav om å forandre seg hvor kroppen hele tiden blir signifikant symbol og en påminnelse for hvem andre tror de er. Dette protesterer de mot.

4.10 ”Det viktigste er å være seg selv”

For å understreke budskapet ovenfor, er ungdommene opptatt av å fortelle meg at der et viktig å være seg selv. De ønsker å bli sett uten at kroppen kommer i veien, og det som gjemmer seg bak kroppen må være ekte.

Kroppsbildet

Jeg mener at setningen ”det viktigste er å være seg selv” står i kontrast til det moderne samfunns budskap om at kroppen er et foranderlig prosjekt (jmf 3.1.2). Når ungdommene trosser samfunnets holdning opplever jeg det som ekte og sterkt. Det er viktig for dem å få det frem, å tro på det selv og få andre til å tro på det samme. Å gi uttrykk for et godt kroppsbilde vil også være med å styrke deres tro på seg selv og dermed virke positivt inn på selvbildet.

Cathrine uttrykker flere ganger underveis i intervjuet at det er viktig å være seg selv. Dette kommer frem spesielt når hun snakker om vennene sine og betydningen av disse.

”Jeg har hatt de vennene helt siden jeg var liten... og de kommer jeg alltid til å ha, tror jeg... og de har alltid støttet meg og sånn... for hvis en av oss blir ertet så står alle sammen opp for den personen... jeg tror ikke man må prøve å være en person man egentlig ikke er.”

Anna er også opptatt av hvor viktig det er å være seg selv. Hun forteller meg om en jente på skolen som er overvektig og fortsatt mobbes. Hun tror det er fordi hun forstiller seg og ikke er seg selv.

”Når hun er sammen med oss så er hun liksom den hun er, og når hun er sammen med vennene sine så er hun liksom ikke den hun er, for at da tror hun at hun er bedre enn alle andre, noe man ikke er da, men når jeg er sammen med vennene mine og alle andre, så er jeg den jeg er, jeg gidder ikke å være noen andre... for det synes jeg bare er teit.”

Erkjennelsen kan være et uttrykk for en prosess som deltagerne har vært igjennom. Den kan sees på som en mestringsstrategi - og noe de hviler trygt i. Jeg opplever uttalelsene som troverdige samtidig som det ligger et implisitt budskap om å få andre til å forstå.

Når vi senere kom inn på mer kommersielle personligheter er budskapet det samme. Cathrine viser til at de som er på TV eller fremstilles i media som tynne og vakre forandrer på utseendet sitt og fremstiller seg selv på en annen måte enn de i virkeligheten er.

”Ja, de trener skikkelig mye, har sikkert privatrener og masse sånn... fordi, hvis de skulle ha vært så perfekte, da vet jeg ikke altså, de prøver liksom så hardt de kan å bli en annen person enn de egentlig er.”

Dette formidler alle tre deltagerne. De er opptatt av at de som opptrer i media, film og musikkbransjen ikke er seg selv.

Flere studier viser at personer som fremstilles i rampelyset blir sett på som lykkeligere, flottere og et ideal å strekke seg mot- spesielt blant tenåringsjenter (Tiggerman et. Al 2000, Sault 1994). Herud (1994) viser i en analyse av flere studier hvordan vi gjennom kroppens fremstilling og omtale i vår kultur nærmest blir tvunget til å studere oss selv utenfra og sammenligne oss med bilder av sunne og vakre mennesker. Hun hevder dette gir føringer for den overvektige kroppen hvor den som har en stygg og usunn kropp (i dette legger hun samfunnets syn på overvekt) må omskape og forme den til en kropp som kan fungere som en representasjon av et vellykket selv. Jeg forventet derfor at ungdommene opplevde kjendisene som vellykkede og lykkelige og svarene jeg fikk overrasket meg.

Anna forteller

”Nei, nei jeg tror de er veldig ulykkelige, eller, jeg tror de liker formen sin og tror de er bedre enn andre, men jeg tror ikke de er særlig lykkelig for det.”

Jeg spør henne videre om hvordan hun opplever at mange av dem er veldig tynne.

”Man blir ikke lykkelig av å være helt tynnest... det er jo ikke saken, da, komme her å være tynnest her i verden.”

Cathrine forteller at når hun ser filmstjerner eller popidol på TV tenker hun

”åhh, hun er skikkelig pen og sånn... men når man ser de i virkeligheten så er det ikke sikkert de er sånn, de har sikkert mange problemer og sånn, men på TV så ser man veldig perfekt ut og sånn... det er ikke sikkert de er noe hyggelige, kanskje de er skikkelig frekke og sånn.”

Jeg spør også henne om hvordan hun opplever at mange av dem er veldig tynne.

”... det er noen som er store også, og når man ser store mennesker på TV som er kjendiser og sånn, da tenker man jo på en måte at det er muligheter for de som er store også... men de som er tynne, jeg har ikke noe hat mot dem, fordi mennesker er forskjellige... det er sånn gud har skapt oss”

Heller ikke Cathrine tror de som er i media er lykkeligere enn hun selv

”Nei, det tror jeg ikke, fordi de har like mye problemer som andre har uansett om de er skikkelig pene og alt sånn... fordi alle har, de fleste har problemer... uansett hva slags problemer de har.”

Kari forteller

”Nei, jeg vet i alle fall at veldig mange kjendiser har hatt en fæl barndom, noen ganger tror jeg at jeg er lykkeligere enn dem, det er sikkert ikke noe gøy å ha en fotograf opp i trynet hele tiden.”

Det var i første omgang uventet å oppdage at deltagerne ikke automatisk forbant det å være kjendis med å være lykkelig. Dette fordi studier viser at de fleste unge har en slik oppfatning (Tiggerman et. al 2000, Sault 1994). Jeg mener at dette sier noe om deres bevissthet i forhold til tynne jevnaldrende som muligens opplever avstanden til idealene som mindre. Det er derfor kanskje ikke så rart at deltagerne gir uttrykk for et kritisk perspektiv i forhold til dette.

Videre setter deltagerne likhetstegn mellom å ikke være seg selv og å ikke være lykkelig, det vil si at man ikke er lykkelig hvis man ikke er seg selv. Dette understreker budskapet om at det viktigste er å være seg selv.

I disse utsagnene ligger et ønske om at kroppens utseende ikke skal spille noen rolle for andres opplevelse av dem. Det er det indre som skal telle. Det indre kan ikke relateres til overvekt, det er ingen synlig gest, og blir dermed ufarlig og legitimt å trekke frem. Slik kan de selv forhandle frem hva som skal komme i forgrunnen og hva som skal komme i bakgrunnen for andres blikk og bli sett som den de ønsker å bli sett som. Dette kan forstås som et ønske om å holde fast på deres personlige identitet, som jeg i vårt møte har utfordret. Den personlige identiteten er den de er på tvers av situasjon og er stabil i motsetning til den sosiale som endres avhengig av de sosiale situasjonene (Album 1996).

Svarene kan også oppfattes som en måte å konstruere seg selv på. Det kan jo tenkes at hvis de uttrykte at det å være tynn gjorde dem lykkelig, så ville de samtidig si om seg selv at de ikke var lykkelig. Å fremstille seg selv som ikke lykkelige ville kreve stort mot av deltagerne når man tenker på den vekt samfunnet legger på det å være vellykket og lykkelig.

På den annen side kan sitatene også være et uttrykk for at ungdommene faktisk har et godt selvbilde. Her finner jeg det naturlig å trekke inn begrepet kroppsbilde. Jeg velger å se på dette som foranderlig og som et resultat av sosial interaksjon. Sault (1994) hevder at mennesket erfarer og forstår kroppen sin i lys av et kulturelt bestemt kroppsbilde. I et interaksjonistisk

perspektiv kan det sies at kroppsbildet og oppfatningen av kroppen speiler verden utenfor. Kroppsbildet er et resultat av gjeldende normer og verdier, og kroppen kan sees på som et symbol på det samfunnet vi lever i. Et hovedpoeng er at individets kroppsbilde og sosiale relasjoner påvirker hverandre gjensidig (ibid). Det kan virke som om ungdommenes kroppsbilde har beveget seg fra å gjelde ytre standarder (hvor kulturen speiles) til å dreie seg om en indre forestilling hvor dette ikke lenger har betydning. Denne opplevelse kan tolkes som et produkt av relasjonen til venner og familie, relasjoner de selv fremhever som sterke og viktige. Det synes som om disse ("de signifikante andre") motvirker de negative forestillingene som de ellers påvirkes av. Relasjonene har gitt ungdommene en positiv opplevelse av seg selv og dermed et godt kroppsbilde. Dette finner jeg støtte i hos Kvalem (2007 i Kvalem og Wichstrøm) som hevder at det er individuelle forskjeller i personlighet og selvfølelse som gir variasjon i hvor viktig utseendet er for den enkelte og i hvilken grad man tar mediabudskapet og tilbakemeldinger fra andre inn over seg. Hun viser videre til en studie som fremhever at overvektige ungdommers kroppsideal også har betydning for selvbildet. Ligger kroppsidealet deres nær det de faktisk veier er det større sjanse for at de også har et positivt kroppsbilde selv om de i realiteten er overvektige (ibid). Det at ungdommene selv kommer fra såkalt "store" familier kan dermed ha betydning for deres kroppsideal, og gjennom dette påvirke kroppsbildet og selvfølelsen i positiv forstand. Videre er det et eksempel på at kroppsbildet er flyktig.

Gjennom å uttrykke en overbevisning om at de ikke opplever de som fremstilles i media som lykkeligere enn dem selv utfordrer de et syn på kjendiser som er ganske etablert. Dette leder meg videre til neste undertema.

4.11 "Jeg har bare hjulpet meg selv, på en måte"

Etter at ungdommene hadde fortalt meg om deres erfaringer i forhold til å bli ertet/mobbet var det to av dem som gav uttrykk for den samme opplevelsen. De var opptatt av at "noe" var forandret. Dette "noe" bestod blant annet i å ikke bry seg. Men det handlet også om noe mer. Noe jeg opplevde som en indre forandring hos dem. Spesielt Anna gir uttrykk for dette når hun forteller.

"Jeg har bare forandret meg, fordi før så begynte jeg å gråte for alt, kunne gråte for hver eneste liten ting, men nå gjør jeg ikke det lenger, nå har jeg liksom... på en måte forandret meg... blitt en annen... en helt annen person."

Når Anna forteller om denne forandringen handler det ikke om å forandre kroppens utseende eller tilpasse seg de ytre verdier og normer som formidles i det moderne vestlige samfunn. Det dreier seg heller om å flytte fokus fra det ytre til det indre. Jeg opplever at Anna gjennom å bruke denne strategien tar avstand fra andres krav. Hun tar inn andre sider ved kulturen og ønsker igjen å fremstilles som sterk og selvstendig. Hun har tatt kontroll. Anna forteller at forandringen har gjort at

”jeg tror de ser noe helt annet når de ser på meg nå. De vil liksom bli kjent, ikke bare for hvordan jeg ser ut”... ”... ja, nå ser de ikke bare på hvordan jeg ser ut, nå ser de på hvordan jeg er utenom det også.”

Når jeg spør henne hva forandringen innebærer forteller hun at hun til slutt ikke orket mer, at hun selv tok hånd om mobbingen gjennom å slåss med guttene. Anna forteller at *”de ble redd meg, og så begynte de å henge med meg og så hvordan jeg egentlig var... ja, jeg fikk vist dem hvordan jeg egentlig var istedenfor hvordan DE så på meg...”*

Gjennom dette får jeg en forståelse av at Anna har tatt enda et valg. Hun har valgt å ta hånd om mobbingen selv og hun har valgt en strategi som ikke er tradisjonell i den forstand at det ikke handler om å forandre kroppen. Videre velger hun en utypisk jentestrategi gjennom å slåss med guttene for så å bli venner med dem igjen. Dette kan forstås som at hun både er fanget av kulturen og bruker kulturen i arbeidet med seg selv. At denne strategien i tillegg har vært vellykket tolker jeg som et bevis på at hun har tatt et riktig valg. Dermed vil selvbildet hennes styrkes.

Cathrine snakker også om en forandring og et valg hun har tatt i forhold til mobbingen. Når jeg spør henne om hva som har forandret seg siden hun ikke opplever mobbingen som noe problem lenger svarer hun *”jeg har bare hjulpet meg selv på en måte.”*

Dette samsvarer med Anna sin erfaring. I dette ligger det at det er de selv som må ta tak, det er de selv som må ordne opp. Jeg stiller spørsmål om det ikke burde være utenfor deres ansvarsområde å måtte ordne opp selv, men Anna forteller at når hun tok opp mobbingen med rektor eller lærere på skolen så ble mobbingen bare verre. Cathrine erfarte også at det ikke var noe hjelp i å ta opp mobbingen på skolen.

”På en måte... lærerne bryr seg ikke så mye på skolen og sånn... jeg tror ikke lærerne synes det er så veldig viktig... sånn ”ja, du får melding hjem”...phuu...sånn hvis de snakker med noen så er det bare” ikke gjør det igjen”.

Hun synes skolen burde ta det mer alvorlig og forteller om en jente på samme skole som ble så mye ertet på grunn av overvekt at hun måtte bytte skole.

Ut fra dette forstår jeg at deltagerens måte å mestre mobbing på ikke bare er noe de velger selv. Det kan også sees på som et tvunget valg pga sanksjoner fra omgivelsene. Denne tenkningen kan brukes for å belyse hvordan ungdommene på tross av sin valgfrihet til å skape seg selv i det moderne samfunn er underlagt et samfunn som tilstreber likhet og konformitet. Passer man ikke inn må individene selv ta ansvar og stå opp for den de er.

Cathrine forteller at hun nå tenker ”*ja... det går bra*” hvis noen slenger negative kommentarer til henne. Det å snakke til seg selv på denne måten kan være noe hun velger for å skyve samfunnets holdninger fra bort fra seg selv, og dermed være et uttrykk for selvarbeid. Hun hever seg over de andre. Det kan videre sees på som en mestringsstrategi. Hun viser til andre overvektige venner og sier at ”*vi har sånn der, vi vennene liksom, vi bryr oss ikke om sånt*”. Jeg opplever at hun gjennom dette formidler et valg som hun og andre overvektige har tatt, og at dette er en del av forandringen hennes. Jeg tolker det som det samme som Anna formidler når hun forteller at hun har blitt en annen person. Denne ”nye” personen synes det er barnslig når andre mobber, og hun forteller at

”Ja, nå bryr jeg meg ikke lenger om de sier sånn, at jeg er tjukk eller noe... jeg synes de bare er dumme jeg, da er de bare dumme, da tenker de ikke ordentlig, ja,... så er det ingen som gidder å mobbe mer, hvis de sier Ku, at jeg er ei feit ku, så bryr jeg meg ikke, det synes jeg bare er barnslig, jeg bare sitter der, jeg gidder ikke å høre på det.”

Her velger Anna en strategi som går ut på å ignorere de som mobber og i tillegg klassifisere de som mobber som barnslige. Hun er voksen, de andre er barnslige. Videre forteller Anna at hvis man orker å gjøre noe med mobbingen, som hun sier ”*nå tar jeg meg av det selv*”, så blir man akseptert uansett hvordan man ser ut. Igjen får jeg en forståelse av at det er de selv som må ta hånd om det problematiske. Anna forteller at hun tror det er viktig å ikke være noen andre enn den man er. Det kan virke som om hun har funnet en bevissthet i seg selv gjennom å ta alle disse valgene og at det har gitt henne en trygghet på at det er ok å være Anna. Gjennom å sette seg i respekt er det også sannsynlig at hun har økt sin selvrespekt og derved sin selvfølelse.

Hadde deltagerne ikke tatt dette valget ville hverdagen sannsynligvis fortonet seg annerledes for dem. De ville lett blitt et offer for de andres mobbing og erting og dermed kunne ting utviklet seg i en mer negativ retning både når det gjaldt selvbilde og å takle hverdagen.

Det kan virke som at dette grepet også har vært med på å tone ned mobbingen. Som Anna uttrykker det

”Nei, det er ikke så interessant lenger, for nå har de gjort det så lenge og nå bryr jeg meg ikke lenger.”

På slutten av intervjuet spør jeg Anna om hun mener at når man tør å være den man er uansett hvordan man ser ut, så blir man akseptert.

Da svarer hun

”jaaaa (drar litt på det), og hvis man prøver, våger å gjøre noe med det.”

Igjen viser hun til at det er hun selv som må ordne opp. Jeg opplever at dette speiler en ekstrem ansvarliggjøring gjennom samfunnet. Når jeg spør henne hva denne, slik jeg opplever det, personlige forandringen gjorde med henne svarer Anna *”så ble jeg sikrere og fikk litt mer selvtillit.”*

Hun bekrefter med dette at gjennom å ta kontroll hjalp hun seg selv. Setningen er i tråd med det moderne samfunns ide om at individet må skape seg selv, være sin ”egen lykkes smed”. Når ungdommene forteller meg at det var de som tok hånd om problemet kan dette tolkes som at de gjennom en bevisst handling har funnet en mening om seg selv som gir dem følelse av kontroll. Videre bekreftes dette gjennom Anna som forteller at hun har fått mer selvtillitt. Handlingen viser til en opplevelse av å strebe etter det som er godt for dem, og jeg tolker det dit hen at når de snakker om ”inni” så handler det om en tilstedeværelse i seg selv. Jeg forstår det slik at de har en sterk opplevelse av hva som er godt for dem. I følge Duesund (1995) kan opplevelsen av selvet variere avhengig av den individuelle opplevelsen av sosial utsatthet og følelse av truet identitet. Det kan virke som om deltagerne har funnet en identitet hvor glede og frihet står sterkt for dem og de vet hvordan de kan hente frem denne. Det skjer gjennom å ikke bry seg, ved å rope ut et ønske om å få lov å være seg selv og bli sett for den de er samt ved å bevege seg på arenaer der de opplever denne friheten. Dette er for eksempel ballaktivitetene og turer på snowboard. Min tolkning er at dette er arenaer med andre krav, hvor de andres blikk er endret. Her skapes et annet bilde av deltagerne. Det kan virke som om deres identitet blir truet når de trer inn på en annen sosial arena. Cathrine opplever det å delta i gymmen som veldig bevisstgjørende i forhold til sin overvekt. Hun sier spontant *”DA føler jeg meg overvektig, da”* og jeg tolker det dit hen at hun får en følelse av at hennes personlige identitet (hennes

foretrukket selv) blir borte for henne. Dette er eksempel på hvor flytende og ustabil identitet kan være. Videre viser det hvordan identitet varierer i forhold til situasjon avhengig av det relasjonelle formidlet gjennom andres blikk.

Kari forteller at *"jeg har hatt lyst til å spille sånn strandvolleyball, men det har jeg ikke noe lyst til nå fordi at jeg er ikke noe fin i bikini eller noe sånn..."*. Jeg spør *"så det er den der bikinigreia?"*. Kari svarer *"ja det er det jeg synes er verst, for jeg er en del i syden og sånn, og jeg føler meg ikke noe vel når jeg går rundt i bikini, liksom... må bare fortsette å trene, så... kanskje det endrer seg..."*.

Når de trer inn på disse arenaene er det ikke lenger de som bestemmer. Her stilles andre krav. Kanskje opplever de en følelse av å miste kontroll? Blir friheten fraværende? Nå er fokus tatt bort fra tilstedeværelsen i seg selv, og de bruker setninger som *"de så ikke hvem jeg var"* og *"utta på"*. Cathrine forteller at hun blir opptatt av å prestere, av å ikke sinke de andre. Anna formidler en opplevelse av å bli synlig *"magen henger mer ned..."*. Kari gir uttrykk for at hun ikke føler seg vel og hentyder et krav om å forandre seg gjennom å trene mer. Disse erfaringene hindrer deltagerne i å oppleve seg selv på en positiv måte, kravene oppleves kanskje u håndterbare. Videre kan de være et uttrykk for at de blir synlige på en måte de selv opplever som negativt. Både implisitt gjennom prestasjon, men også eksplisitt fordi de er avkledd. De andres blikk, som her føles negativt, påvirker hvem deltagerne blir i ulike situasjoner.

Når Cathrine og Anna forteller om ubehaget de føler i gymmen, kan dette være et uttrykk for et ubehag som oppstår i møtet mellom kropp i bestemte situasjoner (Engelsrud 2001). Ubegaget oppleves ikke på andre arenaer, men oppstår i konkrete relasjoner og kontekster. Det kan formidles fra *"de signifikante andre"* gjennom blikk, gester og ord. Å skulle vise deler av kroppen sin som de ikke er fornøyd til andre, både i forhold til prestasjon og utseende, kan fremkalle følelse av skam og ubehag. Gjennom å velge seg bort fra eksponerende arenaer og andres blikk, unngår de dermed å utsette seg for skam som i neste omgang kan påvirke kroppsbildet og selvfølelsen. Unngår de situasjoner der andre kan se de uten klær eller blir synlig på andre måter slipper de også å lese seg selv i de andres blikk og reaksjoner. Dette kan sees på som en refleksiv handling, som er en mental prosess hvor hver enkelt *"tar den andres perspektiv på seg selv"* (Mead 2005). Deltagerne forespeiler den sannsynlige reaksjonen fra andre, bygget på generaliseringer fra erfaring om tidligere situasjoner og tidligere møter med

andre. Ved å ta de andres rolle og forsøke å forstå deres tanker, konstruerer og forandrer deltagerne sitt selv (Levin og Trost 2005).

Når de er ute på sine trygge arenaer opplever jeg at de formidler en frihet til å erfare seg selv på egne premisser, og dermed blir det godt for dem å være seg selv. Kari forteller at hun ikke tror noen oppfatter henne som overvektig på håndballbanen, og at hun har en spesiell oppgave på laget. Slik kan de også gi de rundt seg et mer positivt bilde av seg selv, noe som igjen kan virke tilbake på dem selv gjennom de andres positive reaksjoner (selvforsterkende). Dette fører meg videre i tolkningen. Gjennom å oppleve seg selv på egne premisser kan egenkroppen få mening. Kroppen som subjekt kommer i forgrunnen for erfaringen (Engelsrud 2001). Her knyttes mening mer til konkret erfaring med å være aktiv enn til resultater knyttet til prestasjon. Gleden deltagerne kjenner ved å delta på disse aktivitetene kan forstås som et mål i seg selv der glede blir det avgjørende motivet, ikke prestasjon. Jeg tolker det videre til at kroppens synlighet blir visket ut på disse arenaene og at deltagerne har en følelse av å bli sett for den de er ”*inni seg*” og ikke for ”*hvordan jeg så ut*”. Anna og Cathrine understreker dette når de forteller om treningene på NIH. Anne uttaler at ”*alle var jo i samme størrelse, så det var jo likegyldig*” i mens Cathrine forklarer ”*da var det sånn at alle var overvektige, ingen følte seg utafør eller noe sånn*”.

4.12 ”Det er det indre som teller...”

En annen måte ungdommene presenterer seg selv på er når Kari viser til indre egenskaper som for eksempel sitt gode humør når hun forteller om grunnen til at hun (tilsynelatende) ikke har blitt ertet.

”Jeg vet ikke, jeg (latter), jeg har jo alltid vært blid og sånn, så det kan jo være noe med at, jeg har vært glad for det, mens noen, Andreas er også det, men han andre da, han var jo ofte sånn sur og... jeg tror man tenker mer over det da, liksom.”

Dette kan være et uttrykk for at det å vise til indre egenskaper er ufarlige. Da handler det ikke lenger om utseende, men om egenskaper med seg selv som de er fornøyd med. Fokus tas bort fra det synlige uten på i forhold til å være overvektig og skyves over på det usynlige inni.

Jeg synes dette understrekes og er interessant også når jeg spør de om de kan gi meg eksempler på noe de er fornøyd med i forhold til seg selv. I første omgang er det svært vanskelig å komme

på noe. De ler litt brydd alle tre og virker med ett litt usikre. Kari virker også svært overrasket over spørsmålet, og svarer ”*vet ikke, jeg tror ikke noe er bra (ler)... bra??? Med min kropp?*”

Etter en stund sier Kari at hun er sterk, hun har muskler ”*Jeg har jo ganske mange muskler da, så... jeg vet ikke hva som er bra egentlig...*”

Det å være sterk er jo en positiv, men ikke nødvendigvis en synlig egenskap. Etter en stund fremhever hun igjen sitt gode humør.

Det at hun fremhever denne personlige egenskapen kan ses på som en kompensasjon for at hun føler at hun skiller seg ut ved å være overvektig. Skiller man seg ut negativt utseendemessig kan man kanskje ikke i tillegg vise dårlig humør, fordi sanksjonene blir sterkere. Hennes uttalelse kan derfor tolkes som at hun gjennom å formidle til meg at hun alltid er glad og fornøyd skaper et positivt inntrykk av seg selv. Hun benytter seg da av en typisk stereotypi i forhold til hvordan overvektige ble sett på tidligere (Ryckman et.al 1989). På denne måten kan utsagnet tolkes som at hun identifiserer seg bort fra hvordan overvektige blir sett på i dagens samfunn, en sosial identitet, og fremhever en personlig identitet slik hun ønsker å fremstå for meg og andre. Hun ønske å ta fokus bort fra det synlige. Jeg forstår det videre slik at hvis man legger seg til den tidligere tradisjonelle oppfatningen av overvektige hvor de er blide og godslige, så får du passere. Er man sur blir man straffet for det. Ut ifra dette opplever jeg at det ligger sterke føringer for hvordan man bør oppføre seg jo mer man skiller seg ut utseendemessig, og at hun blir pålagt en spesiell rolle som hun må spille for å bli godtatt. Hun blir ansvarlig for hvordan andre skal oppfatte henne. Ungdommene speiler kulturens syn på seg selv gjennom måten de snakker om seg selv på for eksempel når Kari sier at hun er jo blid og glad. Samtidig kjemper de i mot den kategoriserte identiteten i et forsøk på å skape sin egen identitet og bli sett for den de er.

Cathrine og Anna nevner fjeset, nesa, føttene og puppene som eksempler på hva de er fornøyde med. En av grunnene til at disse kroppsdelene nevnes i en positiv vending kan være at de ikke knyttes direkte til det å være overvektig og dermed blir det lettere å fremheve disse.

Når jeg spør ungdommene om det er noe de ikke er fornøyd med, kommer svarene raskere.

Kari forteller

”Jeg synes i alle fall at jeg ikke har så fine bein, det syns jeg ikke...(ler)... og jeg har ikke så veldig fin kropp, og sånn, jeg er ikke så veldig glad i å vise meg i bikini eller badedrakt, det liker jeg ikke så godt... nei jeg vet ikke, jeg føler meg litt sånn ... litt tjukk...”

Hun kommer raskt videre med å fortelle at hun nå driver og trener, og at hun akkurat har vært syk lenge slik at hun har kommet litt ut av trening. Det er som om hun får et behov for å forsvare seg overfor meg, unnskyldte at hun er overvektig. Det kan tolkes som at jeg ved å stille disse spørsmålene har vippet henne litt ut av balanse og at Kari får et behov for å utjevne dette med å fortelle hvor flink hun er i forhold til samfunnets krav om å trene og være sunn. Dette er noe også Cathrine og Anna er opptatt av å formidle. I ettertid ser jeg at dette kan forstås ut ifra den skjeve maktfordelingen som eksisterer mellom oss, hvor spørsmålet utløste behov for legitimerende forklaringer hos deltagerne.

Jeg opplever at utsagnene illustrerer hvordan ungdommene gjennom kulturens normer likevel har fokus på hvordan kroppen burde sett ut. Det kan tenkes at ungdommenes kropper dermed har blitt et bilde på at de ikke har klart å tilpasse seg de kulturelt skapte kravene til skjønnhet og kontroll. Gjennom å skille mellom hva de er fornøyd med og ikke viser de meg at de er fullstendig klar over hva som forventes av dem fra omgivelsene. Dette kan være et uttrykk for et bevisst kroppsbilde.

4.13 ”så jeg må føle meg litt sunn og sånn...”

Om å skape seg selv i det moderne samfunn

Jeg spør Anna om hvorfor så mange er opptatt av hvordan de ser ut.

”Jeg vet ikke, jeg bryr meg ikke om hvordan jeg ser ut, jeg ser ut sånn som jeg vil, jeg... jeg går i min egen stil, jeg... ja, jeg bryr meg ikke om hvordan alle de andre ser ut, bare de har på seg ordentlige klær, så...”

Jeg spør videre om det er viktig at kroppen har et bestemt utseende.

”Nei, det syns jeg ikke...ja... jeg har jo lyst å gå ned, da, vi prøver jo, jeg spiser jo ikke sånn som jeg spiste før, jeg spiser jo ordentlig nå... jeg har respekt for det jeg spiser, og mamma og jeg vi skal prøve å gå ned...”

Cathrine forteller om viktigheten av å ha et bestemt utseende.

”Det er kanskje viktig for noen folk, men jeg synes ikke det er så viktig for meg, for liksom, hvis du er overvektig eller hvis du er tynn, så må du liksom bare leve med det ... og hvis du ikke greier å gjøre noe med det... men, det er jo mange måter å fikse på det på, da... men jeg synes ikke operasjoner og sånt er den måten og gå ned i vekt og sånn på, synes heller man burde trene og spise sunnere og sånn.”

Her ligger et dobbelt budskap gjennom et ønske om endring samtidig som de viser motstand mot å forandre seg. Jeg opplever at under alt de forteller om viktigheten av å være seg selv og ønsket om å bli sett for den man er, ligger det likevel en forestilling av at de må forandre seg. De forsøker imidlertid å stå imot denne forestillingen ved å undertrykke den og rasjonalisere den bort som tidligere beskrevet.

Kari sier også noe om dette når hun er frustrert over å ikke bli sett for den hun er. Hun forteller at hun misliker å være i syden og å gå i bikini. Men hun sier videre at hun bare må fortsette å trene så kanskje det endrer seg. Hva er det som skal endre seg? Hennes opplevelse av seg selv eller kroppen? Her er det ikke lenger noe ”inni” som skal forandres, her viser hun til det ”utta på”. Jeg oppfatter at jentene her gir uttrykk for et dilemma mellom ønsket om å bli sett og oppnå anerkjennelse fra andre mennesker og ønsket om ikke å bli sett (konkret gjemme kroppen). Kari’s løsning på dette dilemmaet synes å være å trene mer.

Cathrine er også inne på det å forandre utseendet. Selv om hun formidler at det er viktig å ikke være noen annen enn den man er så formidler også hun et ønske om å bli tynnere når vi for eksempel snakker om TV serien ”Ekstrem forvandling”

”På en måte blir man litt påvirket av det når man ser på det, man tenker at slike operasjoner vil hjelpe og sånn, men hvis man tar operasjoner og sånn, man føler seg på en måte ikke ekte da, det er på en måte en sånn falsk person som du ikke er, jeg tenker liksom ikke at ”når jeg blir stor skal jeg gjøre sånn og sånn” ... for jeg også vil bli tynn, men hvis jeg ikke greier det, så kommer ikke jeg til å bli lei meg over at jeg er stor og sånn.”

Dette står i kontrast til det foregående. Flere ganger hentyder også Anna et ønske om å forandre på vekten. Hun forteller at hun og moren prøver, de har forandret kostholdet, de er blitt sunnere og beveger seg mer. Det virker som om de bruker ordet sunn som et ”alibi” i forhold til at de er overvektig. Samtidig er det viktig å huske på at de har deltatt på prosjektet ”Stor og AKTIV” hvor nettopp dette er hovedbudskapet.

Cathrine ble også opptatt av å fortelle meg hvor sunn hun var utover i intervjuet.

”... det er viktig å være sunn og sånn, tror jeg... hvis ikke man er sunn, du kan dø av masse sånne helseproblemer, samfunnet vil påvirke folk til å bli litt mer aktive og lissom bli sunnere og sånn... fordi det er ikke bra å være usunn, uansett om man er tynn eller... man kan være usunn da også... så det viktigste er å være aktiv.”

Cathrine forteller at når hun ble med på prosjektet ”Stor og AKTIV” så tenkte hun at hun ville bli tynnere, men at det har forandret seg.

”Jeg vet ikke, har lært mer over de siste årene og sånn... om hvordan jeg skal være og sånn og nå... nå føler jeg ikke det lenger, jeg føler at jeg må være aktiv, for nå hvis jeg ikke trener så blir jeg sånn... jeg MÅ trene, bare sånn at det er livsstilen min nå... så jeg må føle meg litt sunn og sånn... jeg blir litt sånn lei meg hvis jeg spiser godteri for jeg tenker at jeg burde ikke ha spist det... hjernen min tenker ”ikke spis det” men magen min tenker” åh, bare ta det”

Gjennom disse utsagnene gir Cathrine meg et bilde på at hun er bevisst og reflektert, og lever opp til dagens normer om sunnhet og aktivitet. Hun fremhever at det ikke er viktig for henne å være tynn, og at motivasjonen for å være aktiv er å være sunn. Dette har hun også lært gjennom prosjektet ”Stor og AKTIV”. Et sted sier hun at hun kan tenke seg å være tynn. Kanskje er hun likevel fanget av kulturen? Tynn er jo et skjønnhetsideal i dagens vestlige samfunn, så å ta helt avstand fra dette ville kanskje gi meg et bilde av henne som likegyldig. Samtidig sier hun at hun ikke blir lei seg hvis hun ikke greier det. Når jeg spør henne om hvordan hun ser seg selv for seg i fremtiden, svarer hun ”jeg har hørt at 80 eller 85 % av de som er overvektig som barn blir tynne når de blir eldre... men... uff... jeg kommer sikkert til å være veldig sunn og sånn når jeg blir eldre”.

Kan man her lese et håp om en dag bli tynn? Senere sier hun at hun skal være sunnere, men ikke nødvendigvis tynnere: ” ja... det er ikke så farlig”. Igjen formidler Cathrine at hun ikke bryr seg om å leve opp til det vestlige idealet. Det kan også forstås som at hun har fått en trygghet på at det ikke er så farlig å være overvektig bare man er aktiv, siden sunn og aktiv knyttes sammen i deres fortellinger.

Jeg opplever en kontrast mellom å ikke bry seg og de meningsbærende tegnene hvor de er opptatt av å vise meg hvordan de lever opp til den vestlige kulturs normer i forhold til kropp og utseende gjennom å vise til hvor sunne de er. Videre er det en kontrast mellom å ikke bry seg, men likevel formidle et håp om en dag å bli tynn. Slik tar de både avstand fra kulturen samtidig som de er et produkt av den. Dette kan forstås som et bilde på hvor vanskelig det er å være ung og skape seg selv i et samfunn med så mange krav både til det indre og ytre hvor sosial status

måles i tykk og tynn. Jeg leser det som en kamp for aksept kontra at de forsværer identiteten sin. Det er som om de hele tiden sier ”*jeg må få lov å være tykk...*”.

Ut fra deres fortellinger leser jeg en ambivalens mellom å være den man er og ønsket om å gå ned i vekt! Jeg tror dilemmaet som utspilles i kjølvann av dette kan være et uttrykk for samfunnets disiplinerende karakter, hvor deltagerne i studien på tross av alle sine anstrengelser for å fremstå som sterke og selvstendige aldri får en følelse av å være god nok. De slipper aldri unna kravene.

5. AVSLUTNING

I studien har jeg undersøkt tre 13 år gamle jenters opplevelser og erfaringer i forhold til å vokse opp i det moderne samfunn som overvektig. Ungdommenes fortellinger har blitt belyst først og fremst gjennom Georg Herbert Meads teori om symbolsk interaksjonisme. De kulturelle og samfunnsmessige sammenhengene deltagerne lever i blir videre brukt som det analytiske ”blikket” deres erfaringer sees igjennom.

Jeg har kalt studien ”En barndom med ekstra vekt”. Gjennom å bevege meg mellom empiri og teori underveis i prosessen ble følgende problemstilling formulert:

”Hvordan kan man forstå unges opplevelser og erfaringer med å vokse opp som overvektig i det moderne samfunn?”

Studien har blant annet hatt fokus på identitet som sosial konstruert, meningssammenhenger deltagerne selv plasserer seg i og strategier de benytter seg av i forhold til å presentere seg selv. Jeg har forsøkt å belyse det relasjonelle samspillet mellom mennesker hvor handlinger, meninger og selvoppfattelse må analyseres med inndragelse av konteksten. I lys av den kulturelle og samfunnsmessige fortolkningsrammen har jeg videre sett på hvordan ungdommene forholder seg til rollen den overvektige kroppen har i det moderne samfunn. Gjennom analyse og diskusjon har jeg bidratt til mulige forståelser av de unges fortellinger.

Jeg har ønsket å kaste lys over livet med overvekt og det å vokse opp i det moderne samfunn. Med dette menes å få frem kunnskap om verdier og holdninger som finnes i det relasjonelle og den sosiokulturelle konteksten i forhold til å være overvektig og betydningen av disse sett i lys av deltagerens erfaringer. Siden studiens problemstilling ikke legger til rette for en konkret, avgrenset konklusjon vil jeg i det videre oppsummerer mine funn i en avsluttende fremstilling av de mest sentrale poengene.

5.1 Oppsummering av funn

Studien antyder hvordan unge overvektige ønsker å fremstille seg selv, som sterke individer med kontroll over egne liv. I dette arbeidet benyttes forskjellige strategier for selvpresentasjon, forhandlinger og ulike former for posisjonering. Preget av samfunnets signaler om overvekt

som noe uønsket påtar de seg ansvar for egen kropp. Samtidig protesterer de både mot å bli gjort ansvarlig og mot de rådende idealer. Flere steder formidler deltagerne at de har et bevisst forhold til eget verd, og er opptatt av å formidle et annet bilde av overvektige enn det som kommer frem gjennom holdninger i media samt kulturelle og samfunnsmessige forestillinger.

I deler av materialet fremstår deltagerne som sterke og reflekterte. I andre sammenhenger fanges de av kulturen og prøver å tilpasse seg forventninger og krav. Deres erfaringer med å ha en overvektig kropp kan og kanskje bør forstås som sammenvevd i den kulturelle konteksten med de normer og verdier som følger med denne. For eksempel viser analysen at forholdet til familie og venner er betydningsfullt og har en positiv innvirkning på deltagerens opplevde selv. De blir trygge på at de blir sett for den de er og ønsker å fremstå som.

I andre relasjoner blir overvekt en negativ gest i forhold til selvet. Studien viser at blikket formidler fordommer, holdninger, ulike stigma og verdier. Ungdommene møter ofte et negativt blikk. Dette kommer til uttrykk når de forteller at kroppens størrelse, gjennom å bli synlig på forskjellige på forskjellige arenaer, har hatt betydning for om de følte seg tykk eller ikke. På bakgrunn av dette forstår vi at synet på overvekt som et relasjonelt og kontekstavhengig fenomen er et relevant bidrag til forståelse av overvektige unge. Ungdommene ønsker at andre skal se forbi den overvektige kroppen og se dem slik de opplever seg selv. De vil være aksepterte, og slippe å måtte forandre kroppen og forholde seg til andres blikk for å passe inn.

I et sosiokulturelt perspektiv utgjør individet og konteksten en uatskillelig dualitet. Studien viser at ungdommene i stor grad orienterer seg mot omgivelsene og omgivelsenes reaksjoner på deres handlinger samt at deres identitet som overvektige skapes og konstrueres i et sosialt samspill. Beskrivelsen av selvet som foranderlig og skapt i sosial interaksjon passer godt inn i hvordan deltagerne presenterer seg selv. De fremstår som datter, venninne, skolekamerat, ”en av gutta”, elev osv. Slik blir det tydelig at de opptrer med forskjellige identiteter i forskjellige kontekster og at selvet er et relasjonelt produkt avhengig av den sosiale samhandlingen.

Deltagerens utsagn er ikke alltid samstemte. På forskjellige arenaene formidler de mening og informasjon, de etablerer og forandrer sosiale relasjoner, de etablerer identiteter og de utøver en form for sosial kontroll gjennom aktivitetene de deltar i og de historiene de forteller meg. Ut fra dette ser jeg at posisjonene deltagerne inntar og formidler i intervjuene ikke bare er relasjonelle,

de er også situasjonelle. På denne måten kan deres deltakelse på forskjellige arenaer også forstås som måter å uttrykke sosiale relasjoner og sin sosiale identitet på.

Vi lever i et samfunn preget av økende individualisering. Dette antas å gi seg utslag i større egosentrisitet. Mitt materiale sammenfaller i liten grad med en slik tankegang. Deltagerne forteller om en sterk binding til omgivelsene og at disse har stor betydning for deres forståelse av seg selv. Et trekk ved individualiseringstenkningen er fokuset på menneskets frie valg. Resultatene fra denne studien viser at de unge til en viss grad kan påvirke sin sosiale identitet, men alltid innenfor visse rammer. Det vil si at handlingene de velger på de ulike arenaene synes å være et resultat av en sosial og kulturell refleksivitet.

Jeg har gjennom studien besvart problemstillingen ved å peke på den mening som er skapt på bakgrunn av deltagerens egne fortellinger. Dette handler blant annet om hvordan deltagerne gjennom samspillet med andre og i relasjon til samfunnet både påvirker og skaper seg selv, men at dette skjer innenfor gitte rammer. Funnene antyder at det å vokse opp som overvektig både er flertydig og bevegelig, hvor det relasjonelle og kontekstuelle er av stor betydning for deltagerens opplevelse av seg selv. Selv om det var flere likheter i deres fortellinger, er det viktig å få frem at det å leve med overvekt også er individuelt erfart og varierer fra person til person. Ved å se på det å leve med overvekt i gjensidig relasjon til andre mennesker og omgivelsene får vi frem kunnskap som viser et flertydig og nyansert bilde av overvektig ungdom. Funnene viser at den mening de konstruerer i sosial interaksjon med andre, hvordan de forstår denne og deres håndtering av det, kan være av betydning for hvordan de senere vil erfare en fremtid som overvektige i det moderne samfunn.

5.2 Betydningen av å undersøke overvektige unge sine erfaringer i et interaksjonistisk perspektiv og i en kulturell og samfunnsmessig fortolkningsramme

Funnene i studien indikerer at det å undersøke overvektige ungdommer sine erfaringer i et interaksjonistisk perspektiv får frem en annen type kunnskap enn det medisinske perspektivet. Fortellingene deres og svarene de gav, som ofte både var uventet og overraskende, viste meg hvordan jeg på mange måter representerte de verdier og holdninger som finnes i samfunnet og som kan virke inn på selvbildet til den som vokser opp som overvektig. Ved å ta inn over meg denne oppdagelsen, kunne jeg lettere forstå det flertydige i deres fortellinger og betydningen av den sosiokulturelle konteksten. Det viste meg også det kompliserte i deres erfaringer. Studien

viser at unge overvektige sitter inne med kunnskap og erfaring som alle som arbeider med overvektige kan dra nytte av. Deres erfaringer kan forstås som subjektive samtidig som de alltid vil være et produkt av sosial interaksjon. Funnene antyder at de unge sliter med vekt som kan forstås som noe mer enn reelle kilo, som kommer til uttrykk gjennom samfunnets holdninger til overvekt. Å møte unge overvektige med studiens teoretiske "blikk" kan i et klinisk perspektiv tenkes å ha betydning for den konkrete behandling, støtte og hjelp de tilbys. I dette ligger nødvendigheten av å utvide erfaringsperspektivet.

Hvis deltageres holdninger til egen overvekt er representativ for den oppvoksende generasjon, vil det være mulig at de i kraft av den andelen de etter hvert vil utgjøre av befolkningen kan være med å skape en ny samfunns holdning rundt overvekt.

5.3 Min prosess

Jeg gikk inn i prosjektet som fysioterapeut med den medisinske forståelsen av overvekt som en del av min forforståelse. I utgangspunktet ønsket jeg å undersøke deltageres erfaring med å være fysisk aktiv. Jeg valgte et annet perspektiv enn det medisinske som var utgangspunkt i prosjektet "Stor og AKTIV". At mitt prosjekt skulle bli så annerledes enn jeg hadde tenkt var overraskende for meg og svært utfordrende. Samtidig har jeg forstått at dette er ganske vanlig i den kvalitative forskningsverden. Det ble en krevende prosess både å tilegne meg ny kunnskap gjennom ukjent faglitteratur, og å bli bevisst hvilken betydning min medisinske forståelse kunne få for studien. Jeg tok utgangspunktet i et samfunnsvitenskapelig perspektiv på oppgaven, men ble mer og mer opptatt av den menneskelige samhandlingen og relasjonen mellom mennesker og den sosiokulturelle konteksten. Gjennom å se på hva som skjedde i møtet mellom meg og deltagerne gjorde jeg et viktig funn som satte meg på et analytisk spor i forhold til begrepet posisjonering. Jeg opplevde at det relasjonelle i vårt møte ble et mikroperspektiv på det deltagerne ellers erfarte i sosial interaksjon med sine omgivelser. Jeg ble på mange måter en representant for kulturen og derfor ble analysen av vårt møte forløsende for meg i forhold til den videre analyseprosessen.

Min forforståelse har fulgt meg hele veien, men har etter hvert blitt en inspirasjon og kilde til en indre dialog i meg. Erfaringer og refleksjoner jeg gjorde underveis i prosessen gjorde noe med mitt blikk og måter å forstå unge overvektige på.

Studien har utforsket en gruppe i samfunnet som svært mange har en mening om. Det er stort fokus på barn og overvekt både politisk og i media. Har temaet blitt brakt på bane i sosiale sammenhenger er det ofte i et negativt lys. Dette kan være alt fra ”stakkarsliggjøring” til mer stigmatiserende syn på overvektige. Jeg har flere ganger blitt slått av de fordommer og holdninger som kommer frem rundt temaet, og hvor lite fokus det har vært på hvordan dette kan oppleves for de som er overvektig. Jeg har derfor stadig fått bekreftet overfor meg selv viktigheten av å skrive en oppgave belyser dette temaet.

5.4 Refleksjon over anvendt teori og videre arbeid

Når jeg nå skal se tilbake på dette arbeidet ser jeg at Meads teori om symbolsk interaksjonisme kan oppleves noe begrensende i forhold til mitt materiale. Det finnes mer sosial konstruksjon av mening i en interaksjon enn det Mead uttrykker gjennom sin teori. Dette ble imidlertid forsøkt ivaretatt gjennom den sosiokulturelle fortolkningsrammen.

Jeg har spurt etter de unges erfaringer og opplevelse, men ser at dette ikke alltid kan formidles verbalt på en fullstendig måte. Opplevelser er mer sammensatt enn resultatet av en beskrivelse. For å få en dypere og mer innsiktsfull forståelse av det å vokse opp med overvekt kunne intervjuene vært supplert med andre metoder. Dette kunne for eksempel være observasjon av jentene på ulike arenaer. Det kunne videre vært interessant å gjennomføre et fokusgruppe-intervju. Innenfor masterprosjektets begrensede rammer har imidlertid ikke dette vært mulig.

Når det gjelder utvalg av deltagere var dette tre jenter som frivillig hadde meldt seg på prosjektet ”Stor og AKTIV”. Det kan tenkes at dette påvirket deres holdninger, selvbilde, prosessene de var i og deres modenhet. Gjennom prosjektet fikk de erfaringer, oppmerksomhet og kunnskap som andre overvektige unge ikke har mulighet for på samme måte. De fortalte også om miljøer utenfor prosjektet som bestod av flere overvektige, og studien viser derfor viktigheten av sosialisering. Jentenes deltagelse i prosjektet gav de sannsynligvis erfaringer som kan forklare noen av funnene jeg beskriver i kapittel 3. Det kunne derfor vært av betydning å ha gjort før/etter intervjuer med deltagerne.

Skulle jeg gått videre med forskning innenfor dette feltet ville det vært interessant å flytte fokus til overvektig ungdom som ikke har deltatt i slike grupper. Det kunne videre vært spennende å sette studien inn i en annen fortolkningsramme enn den jeg har valgt. Siden jenter danner det empiriske grunnlaget for studien, og det i dagenes samfunn er et stort fokus på spesielt jenter og kropp, kunne et kjønnsperspektiv vært aktuelt.

Kildeliste

- Aakvaag, G. (2008): *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag AS
- Aggleton, P. (2003): *Health*. London: Routledge
- Album, D. (1996): *Nære fremmede: pasientkulturen i sykehus*. Oslo: TANO
- Alver, B.G., Øyen, Ø. (1997): *Forskningsetikk i forskerhverdag - vurderinger og praksis*. Oslo: Tano Aschehoug
- Aubert, V. (1979): *Sosiologi*. Oslo: Universitetsforlaget
- Bache- Hansen, E. (2009): "Barn" (sist oppdatert: 22 juni 2009). De nasjonale forskningsetiske komiteer. [Online]. Tilgjengelig på <http://etikkom.no/FBIB/Temaer/Forskning-pa-bestemte-grupper/Barn/> [Lastet 24.juni 2009]
- Bae, B. Waastad, J.E. (1999): *Erkjennelse og anerkjennelse - perspektiver på relasjoner*. Oslo: Universitetsforlaget AS
- Bauman, Z. (2001): *Flytende modernitet*. Overs. av Mette Nygård. Oslo: Vidarforlaget AS
- Bauman, Z. (2004): *Identity: conversation with Benedetto Vecchi/ Zygmunt Bauman*. Cambridge: Polity Press
- Bengs, C. (2000): *Looking good. A study of gendered body ideals among young people*. Doctoral thesis at the department of sociology. Umeå University
- Berger, PL., Luckmann T. (1992): Den samfunnskabte virkelighet. En videnssociologisk afhandling. *Fysioterapeuten* 2003: Nr 6., s. 25-31
- Brownmiller, S. (1984): *Kvinnelighet*. Oslo: Gyldendahl Norsk Forlag
- Campos, P. (2004): *The obesity myth. Why Americas obsession with weight is hazardous to our health*. New York: Gotham Books
- Dalen, M. (2004): *Intervju som forskningsmetode- en kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetesforlaget AS
- Davis, K. (1995): *Reshaping the Female Body: the dilemma of Cosmetic Surgery*. New York: Routledge
- DeJong, W., Klech, R.E. (1986): The social psychology of overweight. I: C.P Herman, M.P. Zanna, E.T Higgins, red. *Physical appearance, Stigma and social behavior*. The Ontario Symposium, vol. 3. Hillsdale, N.J.: Erlbaum Associates

-
- Duesund, L. (1995): *Kropp, Kunnskap og Selvoppfatning*. Oslo: Universitetsforlaget AS
- Engelsrud, G. (2001): Trening som erfaring og symbol. *Norsk antropologisk tidsskrift* vol 12, Nr.4, s. 260-272
- Engelsrud, G. (2006): *Kropp*. Oslo: Universitetsforlaget AS
- Engelsrud, G., Heggen, K. (2007): *Humanistisk sykdomslære* Oslo: Universitetsforlaget AS
- Engelsrud, G., Rugseth, G. (2004): *Den overvektige kroppen [online]*. Tilgjengelig fra: <https://web.retriever-info.com/services/archive.html>. (Lesedato 27.01.04)
- Fangen, K. (2004): *Deltagende observasjon*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS
- Fransson, E. (2009): *Fortiden tyngde – om selvarbeid under opphold og utflytning fra ungdomshjem*. Doktorgrad ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi. Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo
- Fraser, C., Brendan, B. (2001): *Introducing Social Psychology*. Cambridge: Polity Press
- Frønes, I. (2007). *Moderne barndom*. Oslo: J.W. Cappelens Forlag AS
- Giddens, A. (1996): *Modernitet og selvidentitet*. Overs. Søren S. Jørgensen. København: Hans Reitzels Forlag AS
- Grogan, S. (1999): *Body Image. Understanding body dissatisfaction in men, woman and children*. London: Routledge
- Goffman, E. (1992): *Vårt rollespill til daglig*. Oslo: Pax Forlag
- Goffman, E. (2000): *Stigma, om afvigerens sociale identitet*. Oslo: Pensumtjeneste AS
- Gulbrandsen, P. (2006): *Skam i det medisinske rom*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Haavind, H. (2000): *Kjønn og fortolkende metode, metodiske muligheter i kvalitativ forskning*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Heggen, K. (1995): *Ungdom, identitet, kvalifisering: ein studie av framtidorientering i lokale kontekst*. Volda: Møreforskning Universitetet i Trondheim
- Heggen, K., Fjell, T. (1998): «Etnografi» I: M. Lorensen, red. *Spørsmålet bestemmer metoden: Forskningsmetoder i sykepleie og andre helsefag*. Oslo: Universitetsforlaget AS
- Heggen, K., Frønes I. (2005): *Livsløp- oppvekst, generasjon og sosial endring*. Oslo: Universitetsforlaget
- Heggen, K., Øia, T. (2005): *Ungdom i endring, mestring og marginalisering*. Oslo: Abstrakt Forlag AS

Helsinkideklarasjonen (2000): *Etiske prinsipper for medisinsk forskning som omfatter mennesker* [online]. Tilgjengelig fra :<http://www.etikkom.no/retningslinjer/helsinkideklarasjonen> [Lesedato 14.03.08]

Herud, E. (1994): *Fortellinger om kropp. En studie av vårt forhold til kropp belyst ved et innblikk i ulike diskurser om helse og skjønnhet og informantsamtaler med ungdom.* Hovedfagsoppgave i sosiologi, Institutt for sosiologi, Universitetet i Oslo

Hochschild, A.R (1983): *The Managed Heart: Commercialization of human feeling.* Berkely: University of California Press

Hølge- Hazelton, B. (2003): *Perspektiver på ungdom og kropp.* Roskilde Universitetsforlag: Center for ungdomsforskning

Irwin, G., Johnson, J. (2005): Interviewing young children: Explicating our practices and dilemmas. *Qualitative health research* vol 15 Nr. 6, s. 821-831

Kittelsaa, A. (2008): *Et ganske normalt liv: utviklingshemming, dagligliv og selvforståelse.* Doktorgrad ved Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap, NTNU

Krange, O. (2005): *Den nye moderniteten.* Oslo: J.W Cappelens Forlag AS

Kvale, S. (2001): *Det kvalitative forskningsintervju.* Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Kvalem, I., Wichstrøm, L. (2007): *Ung i Norge Psykososiale utfordringer.* Oslo: J. W Cappelens Forlag AS

Kvernmo, G. (1999): Intervju som metode. I: A. Howe, K. Høium, G. Kvernmo, I.R. Knutsen, red. *Studenten som forsker i utdanning og yrke. Vitenskapelig tenkning og metodebruk.* Høgskolen i Akershus: Skriftserien Ellipse AS

Leseth, A. (2006): *Med kroppen som diagnose* [online]. Tilgjengelig fra: <https://web.retriever-info.com/services/archive.html>. (Lesedato 20.10.06)

Levin, I., Trost, J. (2005): *Hverdagsliv og samhandling: med et symbolsk interaksjonistisk perspektiv.* Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS

Loland, N.W. (1999): *Kropp og kjønn.* Skriftserie fra Norges idrettshøgskole, Nr. 2, s. 42-52

Loland, S. (2000): Kroppssyn, idrett og mosjon. *Tidsskrift Norsk Lægeforening* Vol 120, s. 2919-2921

Järvinen, M., Mik – Meyer, N. (2005): *Kvalitative metoder i et interaksjonistisk perspektiv, interview, observationer og dokumenter.* København: Hans Reizels Forlag

Malterud, K. (2003): *Kvalitative metode i medisinsk forskning.* Oslo: Universitetsforlaget AS

Martinussen, W. (2008): *Samfunnsliv - innføring i sosiologiske tenkemåter.* Oslo: Universitetsforlaget AS

-
- Maximova, K. et al (2008): Do you see what I see? Weight status misperception and exposure to obesity among children and adolescents. *International Journal of Obesity*, Vol. 32, s. 1008–1015
- McFarland, B., Baker- Bauman, T. (1990): *Shame and body image. Culture and the compulsive eater*. Florida: Health communication, Inc.
- Mead, G.H. (2005): *Sindet, selvet og samfundet: fra et socialbehavioristisk standpunkt*. Overs. Søren Willert. København: Akademisk Forlag
- Miller, D. (1982): *The individual and the social self / unpublished work of George Herbert Mead*. Chicago: University of Chicago Press
- Møller, V. (2006): *Det gyldne fedt - analyse av et lukrativt samfundsproblem*. Denmark: Nordisk Forlag AS
- Nylenna, M., Røyert, H. (2006): *Store medisinske leksikon*. Oslo: Kunnskapsforlaget
- Ommundsen, Y. (2000): Kan idrett og fysisk aktivitet fremme psykososial helse blant barn og ungdom? *Tidsskrift Norsk Lægeforening*. Vol. 120, s. 3573- 3577
- Om REK. [online]. Tilgjengelig fra: <http://helseforskning.etikkom.no/xnet/public>. [Hentet 18.03.09]
- Phul, R. et.al (2007): *Taunting may affect health of obese youths* [online]. Tilgjengelig fra: http://www.boston.com/yourlife/health/diseases/articles/2007/07/11/taunting_may_affect_health_of_obese_youths/. [Hentet 12. mai 2008]
- Rugseth, G. (2004): *Når perspektivet endres: Fra fett til erfaring*. Hovedfagsoppgave i helsefag. Det medisinske fakultetet, Universitetet i Oslo.
- Ruyter, K.W. (2000): Medisinsk forskningsetikk. I K.Ruyter W; R. Førde & J.H. Solbakk, red. *Medisinsk etikk- en problembasert tilnærming*. Oslo: Gyldendahl Norsk Forlag s. 148- 197
- Ryckman, R. M., et. al (1989): Male and female raters' stereotypes of male and female physiques. *Personality and Social Psychology Bulletin*. Vol. 15, s. 244-251
- Råheim, M. (2001): *Kvinnens kroppserfaring og livssammenheng: en fenomenologisk-hermeneutisk studie av friske kvinner og kvinner med kroniske muskelsmerter*. Doktorgradsavhandling ved Institutt for klinisk psykologi, Det psykologiske fakultet, Universitetet i Bergen
- Säfvenbom, R. (1994): Hvilken effekt kan idrett ha og hvilket teoretisk og metodisk grunnlag er det for å anta denne effekten? *1.års eksamen, Dr.Scient studiet*. Norges Idrettshøgskole
- Säfvenbom, R. (2005): *Fritid og aktiviteter i moderne oppvekst*. Oslo: Universitetsforlaget AS
- Sault, N. (1994): *Many mirrors: body image and social relations*. New Brunswick, N.J. : Rutgers University Press

- Schiefloe, P.M. (2003): *Mennesker og samfunn – innføring i sosiologisk forståelse*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS
- Schilder, P. (1950): *The image and appearance of the human body*. New York: International University Press
- Sandborg, K, Midtbø, N. (2002): *Barns stemmer: om kropp, følelser og filosofi*. Oslo: Akribe forlag
- Silverman, D. (2001): *Interpreting Qualitative Data. Methods for Analysing Text, Talk and Interaction*. London: Sage
- Skårderud, F. (2000): *Sultekunstnerne*. Oslo: Aschehoug
- Skårderud, F., Isdahl, P.J. (2003): *Kroppstanker Kropp – Kjønn - Ide`historie*. Oslo: Pensumtjeneste AS
- Sobal, J. (1995): Social influence on body image. I: K.D. Brownwell og C.K. Fairburn, red. *Eating Disorder and Obesity. A Comprehensive Handbook*. New York : The Guilford Press
- Solvoll, B-A., Engelsrud, G., Heggen, K. (2005): Forskererfaringer og refleksjon. *Norsk Tidsskrift for Sykepleieforskning* Vol. 7. s. 2-14
- Sosial – og helsedirektoratet (2004): *Forebygging og behandling av overvekt/ fedme I helsetjenesten*. Sosial- og helsedirektoratet, avdeling for ernæring, Oslo
- Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet (1999): *Sammendrag vekt/ helse* [online]. Tilgjengelig fra: <http://www.sef.no/> [Hentet 15. april 2006]
- Thuen, H., Vaage S. (1989): *Oppdragelse til det moderne: Emile Durkheim, George Herbert Mead, John Dewey, Pierre Bourdieu*. Oslo: Universitetsforlaget AS
- Tiggemann, M., Gardiner, M., Slater A. (2000): “I would rather be size 10 than have straight A’s”: A focus group study of adolescent girls’ wish to be thinner. *Journal of Adolescence.*, Vol 23. S. 645–659
- Törnblom, M. (2007): *Selvfølelse, nå*. Oslo: Pantagruel forlag
- Vaage, S. (1998): *Å ta andres perspektiv. Grunnlag for sosialisering og identitet. Georg Herbert Mead i utvalg*. Oslo: Abstrakt forlag AS
- Von Wright, M. (2000): *Vad eller vem? En pedagogisk rekonstruksjon av G H Meads teori om människors intersubjektivitet*. Göteborg: Bokforlaget Daidalos AB
- Wang S.S., Brownell K.D., Wadden, T.A. (2004): The influence of the stigma of obesity on overweight individuals. *International journal of Obesity*. Vol. 28. s. 1333-1337
- Waskul, D., Vannini, P. (2006): *Body /embodiment : symbolic interaction and the sociology of the body*. Aldershot: Ashgate Publishing Limited

Woodgate, R. (2001): Adopting the qualitative paradigm to understanding childrens perspectives of illness: Barrier or Facilitator? *Journal of Pediatric nursing*. Vol. 16. nr.3. s. 149-160

Ziehe, T. (1989): *Ambvivalense og mangfoldighet*. København: Politisk revy

Ziehe, T. (1993): *Kulturanalyser: Ungdom, utbildning og modernitet*. Stockholm: Brutus Østling Bokforlag

Fra media:

Aftenposten (21.04.03) ”Fedme er ein sjukdom som øydelegg livet”

<https://web.retriever->

[info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=055004200212150050&serviceId=2](https://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=055004200212150050&serviceId=2) (Lesedato 25.10.08)

Dagbladet (11.10.06) ”Overvektige er dummere enn andre”

<http://www.dagbladet.no/dinside/2006/10/11/479454.html>. (Lesedato 12.10.06)

Dagbladet (27.01.07) ”Ingen sjarmeres av feite unger”

<https://web.retriever->

[info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=0550072007012707036376&serviceId=2](https://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=0550072007012707036376&serviceId=2) (Lesedato 27.01.07)

VG Helg (28.10.06) ”Fedme- rammet av den nye rasismen”

<https://web.retriever->

[info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=0550162006102823106899&serviceId=2](https://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=0550162006102823106899&serviceId=2) (Lesedato 30.10.06)

*Vedlegg 1***Vedrørende deltagelse i studie i forbindelse med prosjektet ”Stor og AKTIV”**

Mitt navn er Anne Cathrine Mork Wik. Jeg er utdannet fysioterapeut og tilknyttet prosjektet ”Stor og AKTIV”, hvor barnet ditt har vært deltager. For tiden er jeg student ved Universitetet i Oslo, Medisinske fakultet, Institutt for sykepleievitenskap og helsefagvitenskap.

Jeg skal gjennom mitt mastergradarbeid gjennomføre en undersøkelse som tar for seg barn/ ungdom med overvekt og deres opplevelser og erfaringer knyttet til tema fysisk aktivitet. Bakgrunnen for studien er det økende fokuset på overvekt og fysisk aktivitet, både fra myndighetenes side og fra mediene. Jeg er opptatt av å få frem barnas perspektiv i denne sammenhengen.

Jeg ønsker først og fremst å fokusere på hvilke erfaringer og opplevelser barna har med seg fra forskjellige arenaer hvor fysisk aktivitet er målet. Dette vil være knyttet til kroppsøvingfaget på skolen, fritidsaktiviteter/ fritid, idrettsarrangementer samt deltagelse i prosjektet ”Stor og AKTIV” på Idretthøgskolen.

Siden fokus mot overvekt kan innebærer et fokus mot kropp, vil jeg videre komme inn på dette temaet.

Hvis barnet sier ja til å delta, innebærer det at jeg skal foreta et intervju som vil ta ca.1 time. Jeg vil legge stor vekt på å tilrettelegge for en trygg og positiv atmosfære. Jeg har vært en del til stede på treningene på Idrettshøgskolen, og håper at dette kan bidra til ytterligere trygghet i intervjusituasjonen. Intervjuet vil foregå på et sted som passer for barnet. Dette kan for eksempel være skole eller hjemme.

Intervjuet vil foregå på barnas premisser. Barnet bestemmer selv hva og hvor mye de ønsker å fortelle meg. Dersom barnet vegrer seg for å samtale om et emne, vil jeg respektere dette. Spørsmålene vil være både åpne og konkrete.

Barnet kan trekke seg fra studien når som helst uten at jeg trenger begrunnelse for ønske om å avslutte deltagelsen.

Intervjuet vil bli tatt opp på band. Båndene vil ikke være mulig å identifisere til barnet personlig. Navn og persondata vil være anonyme og alle opplysninger vil bli behandlet

konfidensielt. Jeg har full taushetsplikt i forhold til det som kommer frem i intervjuet. Ut fra forskningsetiske retningslinjer er jeg pliktet til å slette båndet i etterkant av studien.

Prosjektet er tilrådet av De regionale komiteer for medisinsk forskningsetikk (REK). Gjennomføringen av undersøkelsen vil bli fulgt opp av vitenskapelig ansatt veileder ved Norges Idrettshøgskole

Det er frivillig å delta i studien. Dersom deres barn ønsker å delta, ber jeg foreldre/ foresatte om å skrive under på svarslippen. Denne returneres til meg, se vedlagt konvolutt. Ved spørsmål, kan jeg kontaktes på mobil: 99 58 53 69 eller på mail: a.c.m.wik@studmed.uio.no

Med vennlig hilsen

Anne Cathrine Mork Wik

"

Skriftlig samtykke

Vi samtykker med dette å delta i din studie.

Vi er kjent med hva studien går ut på og at vi når som helst kan trekke oss fra den.

.....

Dato

.....

Barnets navn

.....

Foresattes navn

INTERVJUGUIDE

Deltagernes egne opplevelser og tanker rundt det å være overvektig:

- Du ble jo plukket ut til å være med i prosjektet ”Stor og sterk”, det betyr at noen syntes du var overvektig... hva mener du om det?
- Eller... hva synes du om at samfunnet ser på deg som overvektig?
- Husker du første gang du tenkte på at du var overvektig?
 1. Opplever du det som et problem?
 2. Hva er det vanskeligste for deg?
 3. Hvordan har det preget deg oppover i oppveksten?
 4. Hva tror du vil skje fremover, hvordan blir det videre?
 5. Hvis du ser tilbake på oppveksten din, hvordan har den vært?

Fritid/ aktivitet:

- Hva liker du å gjøre på fritiden? (har dette forandret seg, hvorfor det?)
- Hva er aktivitet for deg?
- Hvilke aktiviteter deltar du på?
- Hvorfor akkurat disse?
 1. Hvis ingen, hvorfor det?
 2. Hvordan var det før?
- Hvorfor tror du det er så mye fokus på å være aktiv?
- Har du noen gang opplevd å bli kritisert/ ertet for vekten din når du er fysisk aktiv? Hva gjorde evt. det med deg?
 1. Hvis det ikke gjorde at du derfor ikke ønsket å være aktiv, hva gjorde at du fortsatte?(mestringsstrategier etc?)
- Hvordan påvirker vennene dine fritiden din?
- Er det noe du har lyst til å gjøre, men som du ikke kan fordi du er overvektig?
- Hvordan skulle du ønske det var, hvordan er det om 10 år?

Tanker om egen kropp, kroppsbilde:

- Hvilke tanker gjør du deg om din egen kropp?
 1. Hva er bra/ ikke så bra?
 2. Hva tror du påvirker i forhold til hvordan du vil at den skal være?
- Bryr andre seg om hvordan du skal være/ hvordan kroppen din ser ut? (hva skjer hjemme, hva snakker dere om i forhold til dette?)
- Er det viktig at kroppen har et bestemt utseende?
- Tenker du mye på at du er overvektig, eller er det situasjoner som dette ikke har noen betydning?

Familie og venner:

- Er du aktiv sammen med familien din? (har dette forandret seg, hvorfor det?)
- Får du støtte av familie, venner til å være fysisk aktiv?
- Har kroppens størrelse betydning for antall venner/ sosialt liv?

Skole:

- Hva liker du best å gjøre på skolen?
- Hva gjør du i friminuttene? (har dette forandret seg, hvorfor det?)
- Hvordan er det i gymtimene? (har dette forandret seg, hvorfor det?)
- Hva er bra/ hva er ikke så bra?
- Har du opplevd noe i forbindelse med gymmen som du ønsker å fortelle meg?
- Hvordan tror du gymtimene på skolen påvirker ditt ønske om å være aktiv på fritiden?

Media:

- Hva liker du å se på TV?
- Liker vennene dine det samme som deg?
- Hvilke blader/ aviser leser du?
- Har du reflektert over hvordan de som er på TV /film/ blader ser ut?
- Hva gjør dette med deg? Hender det at du sammenligner deg med disse personene? (følelsesbetont spm)
- Tror du de trener mye? Hvis ja; hvorfor?
- Er de lykkelige? Hvorfor/ hvorfor ikke?
- Hvordan synes du overvektige fremstilles i media, hva betyr det for deg?

Helse:

- Hva innebærer det å ha en "sunn" kropp?
- Hva innebærer å være aktiv?
- Hvordan vil du at kroppen skal være når du blir eldre? Hvorfor det?
- Hvordan tror du man best tar vare på kroppen sin?

"Stor og AKTIV":

- Hvorfor deltok du på dette prosjektet?
- Hva var bra med det/ ikke så bra? Reflekter rundt dette?
- Skjedde det noe med deg når du deltok? Hva da?
- Opplevde du noe på NIH som var annerledes enn det du har opplevd på skolen/ fritiden i forhold til å være aktiv?

UNIVERSITETET I OSLO

DET MEDISINSKE FAKULTET

Professor Kai-Håkon Carlsen
Voksentoppen BKL, Rikshospitalet

Regional komité for medisinsk forskningsetikk
Sør-Norge (REK Sør)
Postboks 1130 Blindern
NO-0318 Oslo

Telefon: 228 44 666
Telefaks: 228 44 661
E-post: rek-2@medisin.uio.no
Nettadresse: www.etikkom.no

Dato: 30.11.04
Deres ref.:
Vår ref.: S-04313

Stor & AKTIV

Komiteen behandlet prosjektet i sitt møte torsdag 18. november 2004.

Komiteen har følgende merknader til prosjektet:

1. Studien synes å innebære opprettelse av forskningsbiobank ved at blodprøver tas til forskningsformål og lagres. Se vedlagte standardinformasjon med internettadresse til felles søknadsskjema etc. Sosial- og helsedirektoratet informeres om komiteens standpunkt av prosjektleder ved at komiteens vedtak (etter behandling av den innsendte biobanksøknaden fra prosjektleder) oversendes sammen med søknaden om opprettelse av forskningsbiobank.
2. Det kommer ikke klart fram hvem som forespør de henviste barna/unge om å delta i studien, heller ikke hvem som vurderer evt. helserisiko for å delta (jfr. Pkt. 8. skjema).

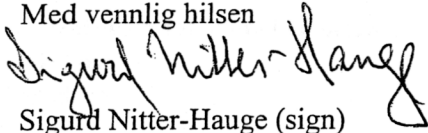
Komiteen har følgende merknader til informasjonsskriv og samtykkeerklæring:

1. Pasientinformasjonen må tilpasses biobankloven jfr §11-14 (inkludert opplysninger om opprettelsen av denne, mulighet for å kalle tilbake samtykket til bruk av biologisk materiale, ansvarshavende for biobanken etc.), fordi forskningsbiobank opprettes med lagring av blodprøver til forskningsformål. (Dersom prøver skal sendes til utlandet, må pasientens tillatelse til dette innhentes, og sosial- og helsedirektoratet må søkes om tillatelse til utføring av prøver). Se også Mal for hva som bør inngå i et informasjonsskriv under Forskerportalen på <http://www.etikkom.no/REK/forskerportal/infoskriv>
2. Vedr. pasientinformasjon barn/unge. Utrykket "helt frivillig" erstattes med "frivillig".
3. Siste setning i første avsnitt bør avsluttes med "uten at det går ut over prosjektet "Stor og Sterk" som du er med på ved Ullevål Universitetssykehus."
4. Det bør stå noe om mulighetene for å komme i trenings- eller kontrollgruppe, og hva dette innebærer.
5. Vedr. informasjon til foreldre/foresatte. De to informasjonsskrivene bør benytte samme tittel på studien.
6. Foreldre/foresatte bør informeres om at annen tilleggssykdom som skulle tilsi en helserisiko for å drive med fysisk aktivitet vurderes før deltagelse i studien. Det bør også i dette informasjonsskrivet sis noe om muligheten for, og hva det innebærer å bli trukket til kontrollgruppe.

Vedtak:

"Under forutsetning av at prosjektleder tar hensyn til merknadene ovenfor, samt ettersender tilfredsstillende søknad om opprettelse av forskningsbiobank, tilrår komiteen at prosjektet gjennomføres. Komiteens leder og sekretær tar stilling til dette. Prosjektleder sender selv søknaden om opprettelse av forskningsbiobank videre til Sosial- og helsedirektoratet sammen med komiteens vurdering for endelig godkjenning."

Med vennlig hilsen

Sigurd Nitter-Hauge (sign)
Professor dr.med.
Leder

Tone Haug
Rådgiver
Sekretær

Kopi: Sveinung Berntsen

UNIVERSITETET I OSLO

DET MEDISINSKE FAKULTET

Professor Kai-Håkon Carlsen
Voksentoppen BKL, Rikshospitalet
Sognsvannsveien 20
0027 Oslo

Regional komité for medisinsk forskningsetikk

Sør- Norge (REK Sør)

Postboks 1130 Blindern

NO-0318 Oslo

Telefon: 228 44 666

Telefaks: 228 44 661

E-post: rek-2@medisin.uio.no

Nettadresse: www.etikkom.no

Dato: 01.09.05

Deres ref.:

Vår ref.: S-04313

Stor & AKTIV

Vi viser til brev datert 06.06.05 med svar på merknad.

Komiteen tar til etterretning at det er felles forskningsbiobank med prosjektet "Fedme og klassifisering". Informasjonsskrivet som går til deltakerne i Stor og AKTIV må derimot også tilpasses biobankloven jfr. §11-14 fordi forskningsbiobank opprettes. Ansvarshavende for forskningsbiobanken må oppgis samt at den som ønsker å tilbakekalle samtykket, kan kreve det biologiske materialet destruert og innsamlede helse- og personopplysninger slettet eller utlevert. Adgangen til å tilbakekalle samtykket eller kreve destruksjon, sletting eller utlevering gjelder ikke dersom opplysningene allerede har inngått i vitenskapelige arbeider, jf biobankloven § 14 tredje ledd.

Komiteen tilrår at prosjektet gjennomføres.

Vi ønsker lykke til med prosjektet!

På grunn av stor saksmengde har vi dessverre ikke kunnet svare så raskt som vi ønsker.

Med vennlig hilsen

Annetine Staff
Overlege dr.med.
Leder

Tone Haug
Rådgiver
Sekretær

Kopi (elektronisk): Sveinung Berntsen